

מחלקת סנו ומדיגודה

קורות הפולכום מתחלתו עד סופו, על פי מקורים
נאמנים וברוח בקרת נאמנה.

מאת

יצחק אבן.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשע"א

תוצאת מיוחדת מהשבועון „העברי“

תרע"ו.

דוס א. ה. רוזנברג, 180 רחוב הנרי ניוניק.

מתקנת סגל אסדיקורה
כל קורות הפולמוס מתקנתו צד טופו
א פי תקווה נאמנים וברוח בקורת נאמנה

נאת

וצחק אבן

הוצאת מיוחדת מהשקופון "העברי"

תרע"ו

דפוס א. ח. רוזנברג סגל רחוב העברי ניו יורק

אל הקוראים

המחברת הזאת הנתונה לפניכם היום, איננה באה בעצם וראשונה ללמד קטגוריה או סנגוריה על צד אחד מבעלי הריב ששניהם היו צדיקי הדור וראשי רבבות אלפי ישראל, כי אם לתת לפניכם את המקרים כמו שקרו, ולערוך לפניכם את מקור התגרה וראשית המדון.

כשאני לעצמי, מושפע הייתי משני הצדדים לחד, כי נתחממתי לאורם של שני הצדיקים בעלי הריב. אין לי איפוא שום סבה לנסות לצד אחד מן הצדדים מפני איזו פניה עצמית ומשוא פנים. וכל מה שכתבתי היתה רק תוצאת הנסיון והוכחה נאמנה, מיוסדת על עובדות ומעשים שאין להכחישם. ההסתוריה היא שופטת התבל. דברי ימי החמשים שנה שעברו מיום שהתפרצה המחלוקת ההיא, הוכיחו בהוכחה ברורה, כי כל האשמות שתלו ב"כת החדשה" או "כת הרשעה", כאשר קראו חסידי סנו את חסידי ס"ג, אין בהן ממש, כי אין כאן לא "כת חדשה" ולא "כת רשעה" חלילה, אבל יש כאן כת של חסידים שאין ביניהם ובין חסידי צדיקים אחרים, אף סנו במשמעי, כל שנוי קל בנוגע לדרכי החסידות ושמירת הדת בפרטיה ודקדוקיה. אם נוטים אנהנו לשיטת החסידות או לא, אחת עלינו להודות, כי החסידות הסדיגוראית איננה עומדת במדרגה נמוכה אף בכל שהיא מן החסידות הסנויות. בעיני חסידות ויראת שמים.

והיא הנותנת, שאין לפני עתה שום סבה
להצדיק את הנרדפים לפני יובל שנים. והנני שופט
עתה את כל המקרים ההם ברוח אוביקטיבי של
מספר הקורות ומבקרם בבקרת נאמנה, כדי להוציא
דבר אמת למענהו.

באחרונה עלי לתת תודה להרב החכם ר' מאיר
ברלין, מו"ל ועורך "העברי", שהעירני לכתוב
בעתונו את התקופה ההסתורית הזאת, שעוד לא
נתבררה עד כה כל צרכה. חמרא למריה ומיכזתא
לשקיה.

מבוא. — השפעתו של הצדיק מריון, — שני צדיקים
 בעלי שני קצוות. — דרך" המלאך משי"ט. — הסנוי
 בסריגורה — הר המוריה והר סיני. — חסיד
 סנדעליסקאי מת מתוך הפלה. — נצני קנאה.

המחלוקת הנוראה, הידועה ביטם „מחלוקת סנו
 וסריגורה“, נרמה הרם והורכן לרבבות מיטפחות בישראל,
 וחלקה את ההסידים לשתני מהנות נלהבות איטה ברעוטה
 ברם ואש משי"ט. ועל המחלוקת הידועה הזאת אני חסן
 להפיין קצת אור על-פי עובדות ומקורות היסטוריים.
 בתור הזמר השתמיטתי רק בקונטרסים שנפוצו
 בימים ההם כיצד ה ט א י ש י ס , כלומר, מצד
 סנו, מבלי שים לב אל הכתבים שנפוצו כהצד השני,
 כלומר, הצטרקות סריגורה הנרפת. תהלוכות צדיקי
 סריגורה ושבילי „חצריהם“ נהירים לי מפי הראיה והנכיון,
 ועל-פיהם נשפוט על הקטגוריה לראות עד כמה מן האמת
 יש בה.

אך בראשית עליו לתת סקירה כוללת בראשית בוא
 הצדיק מריון לארץ גליציה עד התפרץ המהלוקת הזאת.
 בכדי שנבין יותר את השתלשלות המאורעות והסבות
 שגרמו למחלוקת.

* *
 *

אהרי ישיבה של שתי שנים בכית האכורים ואהרי
 נדורים של שתי שנים ומחצה בכפרביה ורוכיניה. עלה
 ביד ר' ישראל'טטי מריון לעבור את הנכול לבוא לגליציה
 ולהשתקע בעיר סריגורה.
 ר' ישראל'טטי מריון היה המופלא והמיוחד מכל
 הצדיקים אשר טימות הבעש"ט. למרות דרכו החרשה

וזכנהניו הכיורונים, לא היה לו אף מתנגד אחד בין כל
 הצדיקים בני דורו. אישיותו האצילית גרמה לו כנראה,
 להשפיע השפעה כרוכה על כל סביבו ולרכוש לו גם
 את לבות וקני הצדיקים, שעל פי ההניחון היה להם להמננה,
 אם לא לרדכיו ותהלכותיו, לכל הפחות לתלכשותו ותלכישת
 בני ביתו ולכל התנהגותו שהיתה ככני מרום עם הארץ.
 לכאורה אי אפשר היה לצדיק זה לכיזא לו מעמד
 נכון בגליציה. מקום שכל הצדיקים וכל הנלוים עליהם
 היו נלהבים השכם והלחם בכל תוקף השפעתם נגד
 התלכישת האירופית, וביחוד בנוגע לתלכישת הנשים,
 וכנראה, היה חשש כזה גם בלב הצדיק עצמו, ולכן בחר
 לו להתישב על גבול רוסיה ורוכיניה, בכרי שתהי היכלת
 למעריציו משכבר הימים לבא ולראות את פניו. אפס
 כה ילא פלל הוא בעצמו ולא פללו אחרים קם ויהי,
 לא עכרו ימים רבים, וככל עכרים נהרו אליו הסידים
 למאות ולא לפים. ולא רק הסידים, כי אם גם רבותיהם
 בעצמם, הצדיקים הזקנים, טלטלו את עצמם פרסאות
 למאות, לראות פנים אל פנים את הצדיק הריוני, אשר
 ה"אפטאי" העיר עליו, כי "כל הכיכל את פניו כאילו
 מקבל פני השכינה".

וזקן הרבים, ר' צבי מריבנוב, אשר צדיקים מוכחים
 ומפורסמים כרבי אלעזר מדיקוב, רבי שבעון מיארוסלוב,
 רבי חיים הלברשטט כיסנו ור' שלום העלוי מקאמיענקא,
 באו אליו ללמוד כיסנו דרך ב"עבודת ד'". גם הוא הסתכן
 מיכיש לעת זמנתו לנסוע בעגלה יותר מימאה פרסאות לראות
 את פני הצדיק הריוני, שהיה צעיר ממנו בכמה שנים,
 ואותו הצדיק הזקן שתפלתו היתה בככיות וצעקות
 כהסטריסקאי כישעתו וגם בזכירות ושירות כרבו
 הרופשיצאי, אותו הצדיק, שהוא וכל חסידיו לא לבשו
 כנר צמר כישום השיש שעטנו, ותלכישת נשיהם היתה בלי
 דיח של "מורה", ועל ראשן הגלוח צעיף מישונת שהיה
 נקרא בישם "בעלזער שליוערל", אותו הצדיק לא התפעל

מאוכה מדרכו החדשה של הריוני לעכו. את ה' ביחידות, בהשאי ובנעימות, בלי כל נדנוד והרפת קול, זלזיות לבוש בבגדי צמד, תפורים לפי המידה, גם לא לתפעל כמראה ההוד וההדר שכמנהג חצרו, וביחוד בנוגע לתלבושת הנשים.

„פלאי פלאים!“ אמר או הרבי הרימנוכי אל חתנו ר' ליבוש. „דרכו של הריוני דרך הקדש, נשגכה מבינת כל חי. כל הכבוד והגדולה ישאתה רואה מפניו לו. כל אלה, רק אמצעים הם בידו לעבוד בהם את בוראו הדיכו המיוחדת. זה היה גם דרכו של „הנוף“ בעבודת בוראו, שהיה אחרי כן למלאך מט"ט „שר-הפנים“.

מובן, ישערתו של זקן הצדיקים כהרבי ר' צבי לא נשארה בלי רושם, והיא שגרמה כי גם יתר הצדיקים לא נמנעו מלבקר את הצדיק הקדוש הזה שבחר לו את דרך המלאך מט"ט לעבורה בוראו...

בין הצדיקים ישכנתו רגליהם לנסוע מירחקים לקבל את בני הצדיק מריוני, היה גם הצדיק מסנו ר' חיים הלברשטם. אחרי שטעו מרבו ר' צבי גדולת הריוני, לא יכל להתאפק, וכאמצע החורף, עת הכפור והיטלג, נסע לסדיגורה, למרות צווי הרופאים כי נסיעה כזו היא סכנה לחייו.

עד כמה היה גדול הרושם שעשתה עליו נסיעתו נוכל לטפוט מאפיוורה זו.

בשוכו מנסיעתו נודמן עם הרב ר' שמעון סופר בן „החתם סופר“. שאל ר' שמעון את הצדיק הסנוי לאמר: „מה יש לגאון ישראל שכמותך ללמוד טאה אחד הרביים האלה? (בוונתו היתה על נסיעתו אל הריוני) ואם מוחל אתה על כבודך ואינך חש לזקנותך, אבל כבוד תורהך מי יבחולך?“

והסנוי ענהו כדברים האלה:

„שני מקומות קדושים יש לנו, הר סיני שעליו נתנה התורה והר המוריה שעליו נבנה בית-המקדש. ולמה לא

נכנה המקדש על הר סיני שעליו נגלה הקב"ה בכבודו ונתן לנו את תורתו? והתשובה היא, כי המקום שאדם מישראל פשט את צוארו ומסר את נפשו על קידוש השם, חייב יותר כמקום שעליו נתנה התורה... מעיד אני שמים וארץ, כי הצדיק מריון מוסר את נפשו ופושט את צוארו על קדוש השם בכל עת ובכל רגע..."

בין הסידיו של הריוני היו גם הסטרליסקים. כי מיום שנסתלק ר' אורי' מסטרליסק נשארו חסידיו המובהקים כצאן בלי רועה. הבינונים שבהם בקשו ומצאו להם "מקום מנוחה", אלה בכלו ואלה ברימנוב. אך הכיעולים שבהם לא יצאו צדיק שימלא מקום רבם, ויבחרו ליטבת בית מאשר להתרפק במי שאיננו לפי רוחם.

אך כיביון שנתגלה הריוני וטיבו נתפרסם בעולם, מיהרו החסידים הפזורים להתאסף תחת דגלו ולקבל עליהם מידותיו. אפס הריוני טאן לקבלם עד אשר יבטיחו לו כי לא יבלבלוהו בשעת תפלתו. כי רגילים היו הסירי סטרעליסק להתפלל בצעקות משונות ובנענועים והעויות כייטונות. תחת אשר חסירי ריון התפללו בנהת, בדכימה וביראת הכבוד, ואעפ"י שלגבי החסידים הזקנים היתה הבטחה כזו כימיט בטיל ישותם. ככ"ז ותרו מיטלהם והבטיחו כי יעצרו ברוחם. הבטיחו ויקימו. כילבד אחד מהם, ר' יוסף טופרובר, מרוב התאמצותו בשעת התפלה בהקליו בסדיגורה לכבוש את רגשותיו הנלהבים שהתפרצו כחודך נביטה התפרין זרם דם מצוארו זמת באמצע תפלתו. כה הפיטה לה החסידות הסדיגוראית עבודה בעורה בגליציה ולאט לאט החלה להעביב פעתה את הצרות יתר הצדיקים אשר בארץ היהיא. וכבר בשנים האחרונות של הריוני בעצמו ההלו להתראות פה ושם נצני קגאה כסותרה, אך לא נועזו עוד לגלותה מפני כבוד סבא קדישא זה.

ותוכף כשנסתלק הריוני ובניו ירשו מקומו. נסתלקו עמו גם ענני הכבוד ורוח אחר החל לנשוב בחצרות צדיקי גליציה.

„לקוי המאורות“— „מי שברך“ לעדיקי הדור—
 ה„רבו“ מסנו נסנוך ל„גדוק הדור“— פרישת
 הסדיגוראים מן העכור החסידים— קנאת יחדות מהולה
 בקנאה פשוטה— הלבישת הריוניאים— היראה מפני
 ההתחקות— עלבון הצדיק מסנו בכית הצדיק הצעיר
 מהוסיאטין— שבועת נקמה של ר' ברוך רב כרודניק.

יש רגלים לדבר, כי ר' ישראל'טיי מריון, אעפ"י
 שהיה בכחינת „הוד שבמלכות“, בכל זה נראה בימיו
 האחרונים „לקוי המאורות“, והודו נפחת מעט, לכל הפחות
 בעיני המוכלא שבצדיקי הדור, ר' אליעזר כרזיקוב, בן
 הצדיק ר' נפתלי הורוויץ, הנודע ביטם „הצדיק כראפיצא“.
 מנהג ישן היה בחצר הצדיק מדזיקוב, כי סופרו ר'
 צבי היה מסדר בכל שנה ושנה רשימה של שמות צדיקי
 הדור, ועל פיה היה הצדיק בעצמו, בעלותו לתורה ביום
 הראשון של ראש השנה, מברך בכרכת „מי שברך“ את כל
 אחד ואחד, בשמו ובשם אמו. השם הראשון ברשימה
 היה תמיד, מיום שבא ר' ישראל'טיי לסדיגורה, „ישראל
 בן חוה“, שמו ושם אמו של הצדיק מריון.
 בערב ראש השנה תרי"א קרא פתאום הצדיק מדזיקוב
 את סופרו ר' צבי, ושאל אותו אם כבר סדר את רשימת
 הצדיקים

„כן“— ענהו ר' צבי סופר — הרשימה כבר סדורה“.

— מי בראש? שאלהו הצדיק, לתמהונו הנדול של

הסופר.

— ישראל בן חוה בראש, כמשפטי בכל שנה ושנה.

— סדר רשימה אחרת וכתב בראשה את השם „חיים

בן מרים“— צוה עליו הצדיק

ביטם זה נקרא ר' חיים הלברשטם, הצדיק מסנו.
הסירי סריגורה חשבו זאת לפניעה בכבוד צדיקם,
והמובחקים שבחסירי דושיקוב ראו בזה "רוח הקודש",
רמו לשיקיעת שמשו של הצדיק מריון וזריחת שמשו של
הצדיק כסנו בתור "צדיק הדור".
כתודיש ימים אהרי כן נפטר ר' ישראל'טשי מריון
ונסתלק מן העולם.

מישנסתלק הצדיק מריון, החלה החסידות הסריגוראית
להתפשט יותר ויותר בכל רחבי גליציה, ומשכה אליה
גם את החסידים של יתר הצדיקים עוד יותר כיאשר בימי
הצדיק הזקן.

בגלים "החסידות הסריגוראית", אינני כתכון רק אל
הסירי ר' אברהם יעקב שירש מקום אביו וישב על כסאו
בסריגורה, כי אם גם אל החסידים של יתר בני הצדיק
הריוני, כהצדיק מטשורטקוב, שישב אז בעיר פוטוקד
זלוטי, — האחוזה שקנה לו הריונאי מיד אחרי בואו
לאוסטריה, — והצדיק מהוסיאטין שישב אז במיקולניצה,
אשר בלב היו נקראים בשם הכולל "הסריגוראים", ומובן
ש"מהלוקת סנו וסריגורה" מתייחסת גם אליהם.

הסירי סריגורה היו הראשונים שהתחילו לפרוש מן
הצבור החסירי לבנות להם במה לעצמם. עדי הימים ההם
היו רגילים החסידים של הצדיקים היטונים אשר בגליציה
להתפלל בבית תפלה אחד; ואף כי לפעמים היו החסידים
היטונים רבים איש את רעהו, בכל זאת לא התפרדו
בפרהסיה לכתות מיוחדות. אבל כשהחלה החסידות
הסריגוראית להתפרץ בכל ערי גליציה המזרחית והתפשטה
עוד גליציה המערבית, ראו חסירי סריגורה לטוב להם להיות
להטיבה מיוחדת, או נפרדו מקהל החסידים האחרים ויסרו
להם בתי תפלה לעצמם, הנודעים בשם "קלויז-סריגורה".
רק במיקויות שמספרם היה עוד מעט, כזכרתיים היו בעל
כרחם להשתתף עם חסירי יתר הצדיקים בבית תפלה אחר,
והדבר הזה נרם פעם בפעם לקטטות ומריבות.

הסכה הראשונה להסכסוכים היתה הקנאה. יתר החסידים התקנאו בהסידות הסריגוראית שהיתה הולכת ומתפשטת מיום ליום, ועשתה נפשות לצדיקיה על חשבון צדיקיהם הם. ברגשי האהבה והאחווה והשימחה התדירית ששררה במחנה הסריגוראים, ילקחו שכי את כל הקרב אליהם, ונרמקו או, כי לא יארכו הימים והחסידות הסריגוראית תמלוך בכיפה, ותהיה לגברת הארץ.

ועוד אחרת: רגילים היו החסידים הסריגוראים לפאר ולרומם את רבם בתהלות נפרזות, שהוא כלו "אור", כלו "הוד ותפארת", בעוד שאת כל יתר הצדיקים בטלו בטול נמור בתנועת יד, כלומר, שאינם כדאים אף לשוחח אדוותם. והיא שהשניאה את הסריגוראים על יתר החסידים והקימה אותם נגרם.

או ההלו גם הצדיקים בעצמם לבקר את תהלוכות הצדיקים הסריגוראים ואת מנהגייהם ההדושים. אמנם גם עתה לא נועו אף אחד מהם לפתוח פה נגד ה"ארי הכת", אבל כבר מצאו פתחון פה לחזק ולטעון. אנית הדבר — היו אומרים — שדרך הריוני "דרך הקודש" היא, ולא כל מוחא סביל רא"; אבל דרך גבוהה כזאת ראויה היא רק לצדיק גדול בר' ישראל'טשי, שנישמתו היתה זקוקה ומצורפה מחטא ה"נחש הקדמוני", ו א פ ש ר שראויה היא גם לבניו אחריו, ש"נולדו בקדושה", אבל גבוהה היא יותר מראי להשגת החסידים הנליציאים. ישאל הורגלו כזה, ויטכרה יוצא בהפסדה

החסידות הסריגוראית היתה חדשה שלא הורגלו בה, ואחרת אי אפשר היה להיות. מי זה ראה בגליציה ש"רבני" של חסידים ילכש בגדים עשויים לפי הקי ה"מורה", כאחד הפרוצים, להכריז? מי זה ראה "צדיק" לכוש חזית-משי יפה, ומתחתה כתנת מגוהצה לבנה כלכנת השלג, ועליה שרשרת זהב טהור הסובכת את הצואר ומנעת עד כים החזיה שבו טמון שעון יקר משובץ פנינים כלו? מי זה ראה "יהודי-טוב" ששערותיו מסורקות

ובבושיות וה"פאות" קצרות וישרות, מניעות רק עד האון?
מי זה שמע כי בני צדיקים יהיו לבושי הדר ממש כבני
מלכים? או כי נשי הצדיקים תצאנה לבושות בגדי הדר
כנשי השרים, ועל ראשן פאה נכרית שתראה כעין
שערותיהן ממיט?

והחרוש גרם לספקות ולחשישות. אחרי הצדיקים
עצמם אין להרהר; הכל מודים שה"דרך" היא גבוהה
מאה, והכל יודעים לרבר ברי כי הריוני הוא נצר מגזע
דוד המלך, ויש אומרים שבראשו הסימן הידוע שהיה
במלכי בית דוד, שעטרת המלוכה היתה הולכתם, ובכך
נחשבים הוא ובניו כבני מלכים, ו"לבני רבן גמליאל התירו
לספר קומי וללבוש בגדים יפים". גם לא הרהרו על
המרכבה הרחוקה לסוסים אכירים שבה יצא הצדיק ובני
ביתו לטייל יום יום. כי למה זה יגרע חלק נסיכי יהודים
כחלקם של הנסיכים מבני הנכר? והמעולים שבחסידים
היו כוצאים בכל אלה סוד כמזם ונעלם שאין מגלים אותו
אלא לצנועים שכצנועים.

אבל איך אפשר לעצור בעד הרעה שהסירי הצדיקים
ההם לא יתהילו גם הם, חלילה, ללמוד אל דרכי רביהם,
לקצוץ פאותיהם וללבוש לפי חקי ה"מורה"? שאלה זו
היתה תמיד לנגד עיניהם. ביחוד יראו מפני נשי החסידים,
כי "נשים רעתן קלות", ואפשר שהלמדנה "קל וחומר":
אם לנשי צדיקים מותר ללבוש בגדי ה"מורה", לנשי
חסידים על אחת כמה וכמה! ...

והמחשבה הזאת היתה מנקרת במוחותיהם של צדיקי
נליציה ימים ושנים. הם, ששיטתם העיקרית היתה כי
"חדש אסור מן התורה", והתלבושת היא עיקר מעיקרי
היהדות ואסור לשנות מכל מה שנהגו אבותינו אף כקוצו
של יו"ד; הם, שדקדקו עם חסידיהם שיגלחו שער ראשם
אהת בשבוע מפני ששערות הראש מרמוזות על "דיני
קשיא", והפאות תהיינה ארוכות ומספרים לא יעברו
עליהן, ועם נשיהן דקדקו שתחבשנה לראשן כפה שאינה

דומה לשער אף במשהו; הם, שהסיריהם ונשיהם היו
מזכרהים להיות מצוינים כמלכושיהם. לא רק מן הנוים
אשר סביבותיהם, אלא גם מן היהודים שאינם כיאנשי
שלומם, — הם לא יכלו לישבת בחבוק ידים ולשתוק אחרי
רואם שהחסירות הסריגוראית המורנית, לפי דעתם,
מתפשטת ומתפרצת בכל הארץ, ועתידה היא לרשת את
מקומה של ההסירות הישנה.

שנים אהרות אחרי הסתלקות הריוני, נסע הצדיק
הזקן ר' חיים הלכרשטם מיסנו לבקר את בני הריוני
בעריהם. סבת הבקור לא נודעה עד היום. אי אפשר
להעלות על הדעת שצדיק זקן ומפורסם יהיה זקוק לקבל
עליו מרותו של אחד הצדיקים הצעירים, יהיו בן מי
שיהיה, קרובה לאמת היא ההשערה, שרצה לראות בעינו
את מנהגי ההצרות ההן ותהלכותיהן, אשר כבר היו
מרננים אהריהן כחשאי, וגם להוכיח אורות השפעת
הצדיקים ההם על חסיריהם בנוגע התלבשת וכדומה.
מספרים, כי כאשר בא הצדיק כיסנו אל הצרו של
ההוסיאטינאי, ר' מרדכי פייבוש, בנו הצעיר של הריוני,
לא בקש אותו לישבת, והסנזי יצא נעלב מפניו. העלבון
הזה הכעים תמרורים את בנו של הסנזי, ר' ברוך מרידניק,
שהיה איש קנא, בעל ריב ומדון, וישבע לנקום בכל בני
משפחת הצדיק מריזין.

יודעי דבר מצדיקים את הצדיק מהוסיאטיין, יען כי
נודע לו שכל עיקרה של הנסיעה היתה אך לבקש פנימות,
כדי למצוא אחרי כן ידים להתנגדות ולמהלוקת. אם יש
קורטוב של אמת בהחלטה הזאת, אז עלינו לזקוף את
הדבר על חשבוננו של ר' ברוך מרידניק, שהוא היה אחרי
כן לרוח החיה בכל הסכסוכים, הקטטות והמרובות. בשום
אופן אי אפשר להאמין כי צדיק זקן כהסנזי יעשה
מעשהו להרבות מחלוקת בישראל, ורק על ידי קנאה ונקם.
אין ספק שכונתו היתה לטובה, ורק בתמימותו נלכד
בחבלי אנשים שהאמין בהם, שהקנאה דברה מתוך גרונם
ועל ידה עשו מה שעשו.

ההחלפת הפולמוס. — לישנא בישא. — הכרל השיטות.
 — סכסוכים פנימיים. — שעת הכשר למלחמה גלוית.
 — שנאה טקלקלת השורה.

לא ארכו הימים, אחרי שוב הצדיק ר' חיים האלפר"ש
 שטאם כבקרורו אצל בני הריוני, והנה כבר החלו להתראות
 אותות אירצון וגם קטגוריה נגד ההסירות הסדיגוראית
 ודרכיה, ואתם החלו גם מריבות וקטנות השאיות שארכו
 שנים אחדות והפריאו בין אהים". אבל כל עוד שהמלחמה
 לא היתה גלויה ולא היתה נהוגה בתכסים מסודר, לא היה
 בידי לעשות שנוי נכר ומסוים. רגילים היו כבר הגליציאים
 לראות מריבות וקטנות גם במחנות החסידים של יתר
 הצדיקים, מריבות שהביאו לפעמים גם למלחמות אגרות.
 כבר ראו מהלומות והכאות בין חסידי בני דאפטשיץ
 וחסידי סנו, בין חסידי שני האחים הצדיקים הרוזנברוכי
 והרזיקובי, ועוד כאלה, שלא השאירו שום רושם קים על
 הקהל הגדול שלא התענין בהסירות כל-עיקר. וכן היתה
 גם המלחמה החשאית בין חסידי סנו וסדיגורה רק למלחמה
 פנימית שלא עברה מהיר הקלויו וחוצה.

הרב ר' ברוך מרורניק, הידוע לנוקם ונוטר יותר
 מתלמיד חכם אמתי ועומד על דעתו, קבל על עצמו
 המלאכות לפקד את המלחמה עם בני הריוני. ויען כי
 כהו העצמי לא הספיק לו לאסור מלחמה כבדה בזאת
 ולנהנה על חשבון עצמו, כי השפעתו היתה מצערה ואיש
 לא היה ישם אליו לב, השתדל למושך אליו את לב אביו
 הגאון והמוכחה לרבים, כדי להתלות באילן גדול ולחוס
 אליו את כל דברי הריבות.
 ויען כי חשש כי אביו בתור גאון וצדיק אמתי לא

יבכים להסתבך בסבך מלחמה ליש קנאה ונקם בלבד,
לכן התנכל לתת לה צורה של קנאת ה' צבאות ודתו.
ברעתו כי במקום שיש חלול השם לא יהלוק אכיו הזקן
כבוד אף לכני רבו, ובתור קנאי בן קנאי (נכד החכם צבי)
לא יחת מפני כל ולא יעווב את המערכה עדי הכריעו את
מתנגדיו לבל יוכלו קום עוד.

כה הכין ר' ברוך מרודניק את עצמו ואת אכיו
למלחמה גלויה ופומבית, ובסתר החל לאסוף חומר
למלחמה. החומר היה ברובו מיטמועות קלוטות מן
האוויר, מעריות איש מפי איש, כי בחצרות הצדיקים
הסדיגוראים מתנהגים שלא כדת של תורה, בן, למשל,
העירו חסידי סגו לפני ר' ברוך כי יודעים הם בכרור כי
נשי הצדיקים הסדיגוראים רוכבות בפרהסיה על סוסים
כבנות השרים ומעשנות סיגרות בפומבי; כי הולכות
הן אל בתי התיאטראות אישר בטשרנוביץ, ואחר-כך הן
יושבות כל הלילה בחדר בית מלונם ומישהקות בקלפים עם
נכרים. המעידים הבטיוו על דברתם כי יודעים הם את
כל אלה ביריעה ברורה, אף על פי שאף אחד מהם לא
היה עד ראיה לזה, ואת כל אלה ספר לאכיו התמים בתור
תוצאות של הקירה ודרישה נאמנה, והוא האמין לדבריו.
כדי להוכיח עד כמה צדיקי גליציה, שהיו כשופים
לסגו ברכ או במעט, סמכו על גביות-הערות של חסידיו סגו
בנוגע לסדיגורא, די להזכיר אפיוורה קטנה:

בשנת תרמ"א, אחרי ששקעה כמעט אש המחלוקת,
מסכת הסתלקותו של הצדיק סגנו וחוסר ההשמעה של
בניו ירשי מקומה, וחזקת חסידיו סדיגורה שבה לקרמותח
ברב או במעט, נתפתיתי גם אנכי לבגור בצדיק אישר
ברובכרוב עיר מולדתי, שהייתי אמין אצלו והאמנתי בו
באמונה שלמה, ולנסוע סדיגוראה, מיראתי לשוב הכיתה,
מעני הקפדת הצדיק וקנאת חסידיו, ישבתי בסדיגורה
בתור "בטלן-יושב" כל ימות החורף. בינתיים אירע, כי
הצדיק הזקן מרוכרוב היה מיכרח לעזוב את עירו ולהתישב
בשיבה ארעית בעיר קלימנטוב אשר בפולין, ואז הרבהתי

לישוב הביתה לחג הפסח. אך תחת לחוג את חגי כנסת חוג כשפחתי, החלטתי לנסוע לקלימנטוב, כדי לפים את „רבי“ ועדיקי, להראות לו שעודני כפוף תחת מרותו. הצדיק קבלני בסבר פנים יפות ואמר: „שמח אני לראות סוף כל סוף עד ראייה מאנשי שלומי שאוכל לבטוח בו שלא יכחיד האמת תחת לשונו“. וישאלני בשם האמת, חותמו של הקב"ה, אם אמת הדבר שנשי הצדיקים ההם ובנותיהן יוצאות וראשן פרוע, רוכבות על סוסים וסיגרותיהן בפיהן ועוד שקרי הכלים כאלה וכאלה, כאשר הבטחתיו על דברתי כי כל העלילות האלה בשקר יסודן ואין בהן אף קורטוב של אמת, שמח מאד ואמר: אכן כבדה גלות מעל לבי.

בטרם עברי לעיקר הענין ואל סדר העוכרות, עלי לסכם, עוד הפעם, בקצרה את תוכן ההבדל בין שיטות סנו וסדיגורה.

(1) לפי החסידות הסדיגוראית, על החסיד להיות איש בין הישוב בכל דרכיו ותהלכותיו. החסידות, איננה תלויה בהתנהגות של חצי-פרא, כתנועות והעויות מישונות והלכשה מוודה ואי נקיה, הנורמת לעלבון ומעוררת מנוד ראש של הסביבה. אמנם, היא מודה, שעל היהודים, וכיחוד על החסידים, להתלבש בתלבושת מיוחדת, תלבושת יהודית, אבל ההלכשה צריכה להיות יפה ונקיה, עלולה להעיר רגש כבוד בלב הרואים.

(2) החסידות הסדיגוראית אוסרת על מאמיניה כל צל של עצבות וכרה ישחורה. היא דורשת כיאתם להיות שמחים אף ברגעי העצב. הישיטה הזאת, היא שחוקה את רגש האהבה והאחדות בין כחזיקיה. ככל אשר הוסיפו להתאגר ולהתאחד כן הוסיפו לשמח, לשיר ולרנן בכל מקרה וענין, מבלי שום לב אל ההרפתקאות השונות.

בנגוד מוחלט לזה היתה שיטת סנו. החסידות הזאת דרשה מיכחזיקיה ללבוש דוקא בגדים מוזרים לגמרי. ההלכשה הורה היתה בעיניהם לעיקר מעיקרי היהדות. כי

האיש הלכוש בבגדים משונים, עליו, בעל כרחו, להשאר בתחוכמו המיוחד רק לו ולבני חכרתו, ואי אפשר לו לבוא בשום אופן לידי איזה נסיון עברה, כי מתכוש הוא בפני עצמו ומפני רואים להכנס בתהום שאינו י שלו. אם הפצים אנחנו לשפוט בלי משא פנים, עלינו להודות, כי מנקודת השקפה ירועה, יש הרבה מן האמת בהשיטה הזאת.

כמו כן התנגדו חסירי סנו לרכוי של שמהה ומשתה, חוץ משמחת יום טוב, שגם היא איננה יוצאת מגדר הרגיל. היהודי בגלות, גם שכינתא בגלותא, ולשכיחה מה זו עישה?! היסודות המתנגדים האלה הרחיבו את הפרץ. עוד משכבר הימים, בין שתי הכתות האלה והביאו לידי סכסוכים ותלונות ביניהן. ביחוד במקומות ששתי הכתות האלה התפללו בקלויו אחד. חסירי סנו, גם חסירי בלו, לא יכלו לסכול בשום אופן את הכחילות והרקודים של חסירי סדיגורה לרגלי כל מקרה-שמהה קל שקרה בחצר צדיקיהם. התוצאות של הסכסוכים האלה היו, כי צד אחד היה מוכרח לעזוב את המערכה, כלומר, הקלויו המשוהה. ולהתבודד לעצמו. כמובן, היתה ידו של הצד ההזק המיד על העליונה.

אחרי כי חסירי סדיגורה עשו המיד כעשיהם במדין וככת הכרת עצמיותם, לכן נצחו הם לפעמים בכספרם המועט את מתנגדיהם המרובים. את העול הזה לא יכלו חסירי סנו, שהיו מוכרחים לעזוב את בית-הפלתם וללכת באשר ילכו, למחול להם ויהיו עוינים אוהם בשנאה ככושה ומוחלטת. ימים רבים התאוננו הסנוים באוני רכס על „חוצפת“ הסדיגוראים ומיטובתם.

הצדיק הזקן מסנו, שלא פסק פומיה מגירסא והיה טרוד יום ולילה בשליטת עמורי העולם: תורה, עבודה וגמ"ח, לא מצא מעולם יעה פנויה לחקור ולדרוש עד כמה יש אמת בפי „מינדי בעלטה“, אלא סמך על בנו הרב הרורניקי, שלא יוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן ולא יעות משפט. על-פי הכפורים התריריים של בנו זה,

על התנהגותם של צדיקי סריגורה והסיריהם, הושפע גם הזקן בעצמו השפעה מרובה, והתחיל להשפיל בכל עת מצוא את כבוד הצדיקים. בתחלה קרא אותם בשם סתמי: „רי דייטשען“, וברבות הימים גם בשם של חרוף „די אפיקורכים“, והיא שנתנה ידים גם לצדיקים הזעירים שהיו כפופים אליו, וכתם רבנים שהשיגו משרות רבנותם רק בהשפעתו ובעורתו, „לרקוד גם הם לפי זמרת הלילו“, להציק בעריהם, בכל מה שאפשר, את חסידי סריגורה.

וכה גדלה המדורה. המריבות והקטטות, החרפות והנדופים, הכיכות והמהלומות, ולפעמים גם דבות ומסירות, התפשטו והתרחבו בכל הערים והעירות אשר דבר סריגורה וחסידותה מגיע. רק המחלוקת לא היתה עדיין באופן רשמי; הזלולים וההכאות היו נחשבים עוד כמחלוקת פרטית מבלי נשוא עליה חותם דתי. עוד לא הרהיבו בנפשם לצאת ביד רמה, להלחם בעד קנאת ה' וקנאת דתו, להרים דגל מלחמה-פומבית, שעליו הרתות בדם ואש המלים: מו לה' ולתורתו, אלינו]

עד שיקרה המקרה המעציב של הצדיק מלעווא, והמקרה הזה הכשיר את השעה שחכו עליה זה כבר, ומלחמת המצוה והרמים החלה.

אך בטרם שאספר את העובדה המעציבה הזאת, עדיין ככה שהיא נחוצה לעניננו, הנני רואה לנחווין לספר בראשונה שתי עובדות מו כ י ח ו ת, כי השנאה אל הנזע הריוני כבר היתה שקועה בלכ הצדיק מסנו ככמה שנים, והמקרה ההוא היה רק הניצוץ הבוער שנורק אל תוך אוצר אבקה-הטרפה שנאצר מיטכבר הימים.

בשנת תרכ"ו, זאת אומרת, שלש שנים לפני המקרה של ר' דוב מלעווא, נסע אבי אל רבו, הצדיק מסנו, לקחת ברכה מפיו שיצליח למצוא איזה מעמד בחיים.

מה ברעהך לעשות? שאלהו הצדיק הזקן.
הפני אני לבקש לי משרת מלמדות במחוז בוקובינה

— ענהו אביו. — כי שמעתי אומרים שיש משלמים שכר
הגון למלמדים.

”מה? למחוז הסדיגוראים (סאדיגורטשיקעס) אומר
אתה ללכת?” התרגש הצדיק הזקן וירם את ה”ציבעק”
של מקטרתו להכרתו. ”חפץ אתה להיות מלמד לילדים
בעוד, שכנראה, לא למדת חומש מימך! אמור, מה אמר
משה לבני ישראל במחלוקתו של קרח? למה תחשיב?
אינך זוכר? אני אזכירך: סורו נא מעל אהלי האנשים...
האלה פן תספו בעון הטאתם. סע לאונגריה ושם תמצא
מחיתך”.

בשנה ההיא ישב הצדיק ר' יוסף פריעדמאן ז”ל, בן
הצדיק ”ר' צבי טשרת” מרימנוב, על כסא אביו שהיה
פנוי תשע עשרה שנה. החסידים הזקנים שמחו מאד
לראות בעיניהם בן יושב על כסא מורם הקדוש, וינשאוהו
ויעריצוהו מאד.

בין המבקרים את ה”רבי” החדש הזה, היה גם חסיד
זקן, ר' ישעיה ריישער, שהיה ”נוסע” עוד להרבי ר' הירש
כמה שנים, ומכיון שנסתלק רבו המובהק הזה, התדבק
בהצדיק מסנו ויהי לאחד מהסידיו המובהקים, ועכשיו,
מאחרי שזרחה שמשו של רימנוב מחדש, חפץ גם הוא
לראות בעיניו את ה”נצר מגזע קדש” הזה ויכע אליו.

בכואו אחרי כן אל רבו הצדיק מסנו קבלהו הרבי
בנומה ואמר לו:

— גם אתה, ר' ישעיה, היית אצלנו! אנכי חשבתי,
כי חסיד זקן שכמותך יודע לחשב את דרכו טראש.
— הלא הוא בנו של רבינו הקדוש! — ענהו החסיד
בשפת עלנים מרוב השתוממות.

”בן הכא זבן התם” (קינד הין, קינד הער!) העיקר
הוא, כ א י ז ה ח ד ר נתחנך ונתנדל.
כוונתו היתה, כי נתחנך ונתנדל בחצר צדיקי סדיגורח
אנשי ריבו.

ועליכם לדעת, כי הרבי ר' הירש היה רבו המובהק

של הסנוי, שנכע אליו כמה שנים והיה מתסאר שלמד
מרבנו הכהן הגדול הזה סדר ה"עבודה", כלומר, עבודת ה',
ולא היה אף "שלחן" אחד שלא הרבה לספר נפלאות מצדקת
"ר' צבי הקרוש" ודרכיו הנעלים והמקודשים, וככל זאת
מצא בכך-רבו זה, שלא היתה בו פנימה כל שהיא, חסרון,
שכתור "יתום קטן" נתגדל בחצר סדיגורה, וזה היה די
לשנאו ולהשניאהו בעיני חסידיו. מכאן אתה למד, שלא
המקרה המעציב של הצדיק מלעווי הנפגע גרם את
הכיהלוקת, כי בכל אופן עתידה היתה שתתפרץ, ורק כאן
מצא בעל-חוב מקום לגבות את חובו...

חסידות אצילית וחסידות גסה. — שתי אישיותיו
של הנדיק. — צדיק וטוב לו צדיק ורע לו. —
הציץ ונפגע. — כף חוב וכף זכות. — מודה ועוזב.

סח ר' משה מקוברן: כשנודמנו יחד ר' ברוך
ממעויכוש שהיה מתנאה ביחוכו, והסבא משפאלע,
שנתעלה ממלמד פשוט לצדיקם של חסידים, שאל ר' ברוך
את הסבא, כדי להקניטו, את השאלה הזאת:
במטותא ממך, סבא, הסבירני איך אפשר לאיש מן
המון העם להעלות פתאום ל"עיר וקדיש"?

אפשר ואפשר, השיבו הסבא. צא ולמד מקרא מפורש:
ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה'. הרי
לפניך חמשים סאה של הולין, בא בעל בית ששונג, מרים
מתוכן אחת מהן ואומר: סאה זו תהא תרומה! מיד
היא נעשית קודש וכל אוכליה יאשמו בעון מיתה. כן
הדבר הזה. אם קבוץ של חסידים מרימים איש פשוט
מקרבם ואומרים לו: היה לנו לראש ולדבר להורות ררכי
ה' והנהגות טובות, מיד הוא נעשה מורם מאחיו, בחינת
"תרומה", והקדושה ממילא היא נאה.

אמת הדבר, השיב המעוכושי, אך במה דברים
אמורים? אם החסידים ההם הם בעלי דעת, תאמר בטפשים
שאין בהם דעה כל עיקר, הרי בפירוש אמרו "חרש שוטה
וקטן שתרמו אין תרומתם תרומה".

בדברים אלה, שנאמרו לכתחלה רק לשם קנטור,
צפון רעיון כביר.

ישנם שני מיני חסידות: חסידות אצילית וחסידות
גסה. האצילית היא מיטפיעה ומושפעת, נוהגת ומקבלת,
והגסה היא רק מושפעת, בבחינת "פיטט העני את ידו".
חסידות אצילית כיצר? הרי שבאים החסידים אל
רבם, כדי ללמוד ממנו דרכי ה' והנהגותיו, התרוממות

המחשבה ו"תפיסת הכוחין", בחינות "בטול היש" ותנבורת הרוח על החומר, חסידות כזאת היא פועלת ונפעלת כאחד, כלומר, היא משפיעה כח נעלה, כח עליון בלב רבם, והכח הזה מתנכר ומתכפל בלב הצדיק פי מאה, ובצאתו לפעולות יעשה נפלאות על לב חסידיו, וכה סובבים הולכים הכחות האלה בכחינת "רצוא ושוב". ועל כנון דא אמר הסבא ירימינוב: "אם יתאספו אלפים חסידים בעלי אמונה מסביב לכול עין, או גם הוא יעשה נפלאות." ופתנס שגור בפי חסידים אמתים, כי "החסידים עושים את רביהם".

ספר ר' אפרים אסטילער, ראש חברת ה"יושבים" בחצר הרבי הטשורטקובי, כי אירע באחת ה"הילולות" של הרבי פרווין, נ' חשוון, שבשעת מנחה שאל הצדיק את ר' אפרים אם כבר נמכר ה"מטבע" שנתן לחסידים בצהרים ל"תיקון"; כי כן היה המנהג: הרבי נתן לחסידיו מטבע של כסף, והמטבע נמכר אחרי כן ב"מכירה פומבית". וכאשר ענה ר' אפרים כי עוד לא נמכר, שאלהו הצדיק: בכמה הוא נמכר בערך?

"כעשרה שקלים בערך", השיב ראש היושבים.
אם כן, אמר הצדיק, אני בעצמי אקנה. כי במחיר מצער כזה שוה הוא גם לי.

ובן אחיו של הטשורטקובי, הצדיק הצעיר ר' נחום פער'ניו ז"ל, נתן פירוש מכפיק על העובדה הזאת: הצדיק האמתי, איננו זוקף את כחו והשפעתו על חשבון ה' ל'. הוא חושב את עצמו תמיד רק כמרכז, או מין "פריוכה", שבו מתאספים נצוצי אור ששוט, וחוזרים ויוצאים בתור אור נהרר בעל צבעי הקשת. כשרונו של הצדיק וכחו העצמי הוא רק יכלתו לזקק וללכד את הניצוצות ההן. לעשותן לקבוצה אחת גדולה, ולשוב ולהשפיעו אחרי כן בלב חסידיו, בכחינת "אור מאיר ומשמח". על פי זה, יכול גם הצדיק, בתור אדם פדטי, להאמין גם ב"עצמו", כלומר

בתור "מרכז" של כח חסידיו. והיא הסיבה שהצדיק
המשורטקובי בעצמו קנה את המטבע שלו. כי האדם
ה פ ר ט י אשר בו, האמין בכח ה מ ר כ ז אשר
בקרבו, כאשר יאמינו יתר החסידים בצדיקיהם.

חסידות כזאת נקראת: חסידות אצילית.

חסידות נסה כיצד? הרי שנוסעים אל הצדיק רק
אנשים בורים ופשוטים, שכל מנמתם רק למצא ישועת
הנוף, כעין עושר וכבוד, רפואה לחולים, פקידה לעקריות
וכדומה לאלה. חסידים כאלה, לא רק שאין מוסיפים,
אלא גורעים הם מכה הצדיק, פושטים ממנו את "אדרת
הקדש" ומטביטים את לבו, מסירים ממנו את אצילותו
ורוח קדשו ומשפיעים עליו, לבעמים, רוח של אהבת בצע
וכבוד.

שאלו את המגיד הקונויני : טפני מה היה בעל
ה"קדושת לוי" עני גדול ושונא בצע, ותחת זאת עובד
את ה' מאהבה ומוסר את נפשו לשמים בכל יום, ו"צדיק"
פלוגי הוא עשיר ומתנהג ברהבה; ויש שמרננים אחריו
כי הוא "אוהב כסף לא ישבע כסף", ואיננו מתלהב כלל
בעבודתו ובתפלתו?

ענה הקונויניצי ואמר: הדבר הזה תלוי בחסידותם
השונים. אל ה"קדושת לוי" נאספו ובאו רק חסידים כאלה
שכל דרישותיהם מאתו היו שיהפיל לה' שיוכלו לעבדו
בקדושה ובטהרה, וכאשר התפלל עליהם על הדבר
הזה, הוא נענה תחלה, כמאמר חכמינו ז"ל, והסידו צדיק
פלוגי באים אליו לדרוש רק "חיים של עושר וכבוד",
תפלתו אמנם מתקבלת, כי גם הוא צדיק, אך הוא נענה
תחלה.

כל ההקדמה הזאת צריכה היתה להאמר, כדי שנבין,
לכל הפהלות, מעט את הסכה שגרמה להכאורעות המעציבות
אשר אירעו להרבי מלעווי, ר' רוב פרידמאן.
מכיון שנסתלק הריוני ובניו תלקו את ירושתו, —
המון חסידיו בארצות רוסיה, גליציה ורוכניה, — נפל

הגורל על הכן חשלישי. ר' דוב, שחיה נחשב תמיד למעולה שבבנים. להתישב ברומניה. לאסוף תחת דגלו ההסידים הנסים של הארץ המנושמת ההיא. שהיו נחשבים תמיד לפסלחם של חסידיו ריוון בכלל.

חלול אירעאליו והורדתה של השיטה הבעש"טנית לכדרגת "פרה חולבת", גרמה לאיש אציל זה צער ועלבון. כורת רוח ורכדוך נפש. ימים רבים בקש מאת אחיו וביתו לעזור לו לשחרר את נפשו מן ה"רבות", לחיות בקרב העם כאחד העם, אף כלם הניאוהו כחפצו זה ושימו מכשולים על דרכו, עד כי נשפך עליו רוח עוים, וכאחרונה כאשר מת עליו אחיו ר' נחום, ה"רכי" השטעעענשטי, שאהב אותו אהבה נצחת, גברה עליו רוח העוים, וכאמעע הקידוש בלי שבת ישפך את היין והשליך את כוסו וקרע מעל גופו את ה"חלוקא דרבנן", ועשה מעשים זרים.

או הובא ר' בער'ניו לסריגורה כחוקת היה, כדי לחפות שם על מעישי שגעונו. והשמועה הזאת שנתפשטה עד מהרה על ידי העתונים הלועזים ככל ארצות תכל, נתנה ביקום ליטונאי ישראל בכלל וליטונאי ההסידות בפרט, לעשות לה פרושים שונים. הגרועים שבהם הוציאו לעו, כי גלה את רצונו להקדיח בתבשילי ברבים. והכתונים שבהם, שבתוכם היו נחשבים גם חלוצי ההשכלה של היהודים, החליטו, כי ר' בער'ניו גמר בדעתו לעזוב את דרך החסידות הרמיה ולהתרבק במיטכילים שדרכיהם מצאו חן בעיניו.

כדי להוציא מלבם של חסידים קיצונים, מעוטא דלא מינכה, שהוסיפו להאמין בו באמנם, כי כל מה שהוא עושה הוא עושה רק לשם שמים ואין להרהר אחריו, נתפרסם "דברור" של אחיו הצדיק הזקן מסריגורה שאמר: "אם פעולותיו אלה אינן תולדות שגעונו, הרי הן תולדות דעות השייכות וקצוין נטיות".

כשהגיעה חשמועה המעציבה הזאת לחסידיו סריגורה בגליציה ורוסיה, התעצבו מאד. וקהלת ברדיטשוב גזרה

גם "תענית צבור", קראו "ויחל" והתפללו לה' שיהפוך את לב ר' דוב לטובה. שלא יהולל שם שמים ושם החסידות על ידו. וכן עשו גם קהלות אחרות. אך חסידי סגו, שעברתם היתה שמורה להסדיגוראים מאז, השתמשו במקרה זה להתנרות במתנגדיהם ולקנתרם בדברים. אם אמת הדבר כי היו חסידים כאלה שאמרו להם "שהדרך הזאת היא גבוהה ואסור להרוג אחריו", כהחלטתם, אין ספק, כי הדברים האלה נאמרו רק כדי להקהות את שני בעלי ריבם שהיו מלעיבים בהם ובקרושיהם. אך כשאנו לעצמי מפקפק אנכי אם נאמרו הדברים האלה. כל עיקר, כי בכל השנים שהייתי בין חסידי סדיגורה לא שמעתי מפייהם מעולם "למור זכות" כזה.

למען הישניא את הסדיגוראים על העם, הוציאו הסנזים עליהם קול ברבור ובכתב, כי כיצדיקים הם את מעשה ר' דוב, כדרשם עליו המקרא "העשירי יהיה קדיש לה'" כלומר, מספרם של בני בית הריוני, הוא וכניו וכנותיו, היה עשרה, והוא, ר' דוב, היה בבחינת "העשירי יהיה קדיש", וסימו את המקרא: ואם ה מ ר י מ י ר נ ו וני והיה הוא ו ת מ ו ר ת ו יהיה קדיש... בעוד שאין אף להעלות על הדעת שחסידים מובהקים יואלו לדרוש מדרשי דופי כאלה למרות דברי צדיקים הסדיגוראי.

כן התאוננו הסנזים על הסדיגוראים על השתמשים במאמר הנמצא ב"מדרש תלפיות" ענף "אותות משיח", לחפות בו על מעשי ר' דוב. ואלה דברי המדרש: ובוהר בכמה מקומות, כי עוֹנֵד מִלֶּךְ הַמִּשִּׁיחַ לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים נִרְאִים מְכֻעָרִים. ותרנום יונתן על הפסוק והריתו ביראת ה', ו י ק ר ב י נ י ה לדחלתיה דה'. ובספר "שבר פושעים", שהוציאו הסנזים, צד 62, יחשוד הכותב את הסדיגוראים כי הם ויפו את המדרש הנוכח, וחם הכניסו בו את המאמר בדפוס טשרנוביץ שנרפס בימים ההם. ועל פי החלטת הסופר ההוא, הרשה לעצמו ר' יוסף שאל הנאון מלכוב, בהקדמתו ל"מדרש תלפיות"

שנרפס אח"כ כלכוב, להעיר כי המאמר המוזר הזה לא
היה בספרים הקורמים, ורק על פי סכה ידועה נכנס אל
חוכו בחשאי מיד בעלי כת המתחרשים, כלומר הסריגור
אים, ובאמת אין כאן לא דובים ולא יער, המאמר הזה
בשלמותו כמות שהוא, נמצא ב"מדרש תלפיות" ישן
שנרפס עוד באיזמיר תצ"ו, מכאן אנו למדים עד כמה
דקדקו אז בהשריהם וכשטנותיהם.

ימים אחרים אחרי הכיבא את ר' בער'ניו אל חצר
אחיו הסריגוראי, התנפלו פתאום המון שוטרים, שנישטחו
מעיר המחוז טשרנוביין, על חצר הצדיק, הוציאו את ר'
בער'ניו מיטם, כדי שלא יעשו לו כל רע, והביאו אותו לעיר
טשרנוביין, ומסרוהו, על פי הסכמתו, לרשות סגן ראש
קהלת היהודים הד"ר רייטמאן, לשים עליו עין ולשמרו,
הד"ר רייטמאן ומתי סודה, שהיו ממעריצי ההשכלה
ומתנגדי החסידות, שמחו על המציאה הזאת שעל ידה
יתקרב שם ההשכלה, והחסידות תרד ותשפל.

הרבר הזה היה כאמצע חרש טבת, תרכ"ט.

כדי לשכך את המון הכלבולים השונים שנפוצו אז
עליה, הוציא אז ר' בער'ניו "מכתב גלוי" וזה תכנו:

ט כ ת ב ג ל ו י

ידעתי קוראים נכבדים, כי בני עטנו הנפוצים
בארצות רחוקות, כחכמים חיושבים על גמי מרומי
ההשכלה, ככסילים חיושבים אחורי התנור והבירים,
אשר שמעו את שמו, ושיחו בו וישאלו: מה היה לי
כי נהגתי לאיש אחר? לכן גמרתי בלבי לבוא במגלת
ספר לתודיע בקהל עדת יצרון ערש דבר נמצא בו, כי
הלבי עצמתי אמונת אל אחר, ובו אדבק כל הימים, ונאמן
אנכי לתורתו ולחכמו ישראל התולכים לפנים
ולא לאתור, ולא הסרתו מעלי את וראת ה', רק
הרחקתי מעלי את המון המתאים, חשופים חכלי שוא,
איך סביב שחו עליו, אולם לא אל אנשי חנף, השמים
השך לאור ואור לחשך, המתכסים באדרת החנופה לטען

כחש, אישים דכרתי, כי המה מורדי אור החכמה ואמונה
טהורה, רק אל החכמים והגבונים בעם, אשר ההכמה נר
לרגלם, והאמונה אור לנתיבתם, אביעה רוחי ואודיעה
דברי אוחם, כי האמת אזור מתני והאמונה אזור חלצי.
ואם אמנם אין לאל ידו לבער את הקוצים מכם
בית ישראל, לטהר את אמונתנו מהכלי המנהגים, אשר
אין להם עיקר בתורת אלקים, רק עלו עם בני עמנו
מבבל ויאר הגוים אשר התערבו בהם, כאשר דרשו עליהם
חכמינו ז"ל: "כתוב אחד אומר, כמישטו הגוים
עשיהם", וכתוב אחד אומר, "לא עשיהם", הא כיצד?
כמתוקנים שבהם לא עשיהם. כמקולקים שבהם עשיהם",
הלא טוב לו כי אעבוד את אלקי אמת. על כן לא אירא
מרכבות פחאים, אשר כהמות ימים יהמיון, ולא אקרוע
מהמון רבה אשר בהשכה יתהלכון, אם רק מחשבתי
רצוית בעיני אלקים וישרי לב.
ובזה אישים קנצי למליון, ולכל אוחבי חכמה יזרחי
מוסר שלום.

שבערנאוויץ, יום א' להדש אדר הרכ"ט ל"ק.
דוב בער במוהר"ר ישראל.

מקחת למכתב נוספה ההוספה הזאת:

ההרשות אשר הביאה העת בהנפיה, כי הר' דוב
בער בן הר' ישראל מרוזין תקע אהלו בתוכנו ויסר את
אדרת החסידות מעליו, הרגיו את לבב המתהסדים
ההולכים בחשך; גם לקול השמועות הבאות מפי כתבי
העתים המודיעים חדשות לבקרים, צללו שפתי אחינו
בני ישראל מרחוק ומקרוב, כי לא יכלו להציל דבר אמת
מפיהם, כי אלת מצחקים נשוב לב ויוציאו עליו דבת
כי יצא מרעת, ואלת מהתלים בגאות ובזו ויוציאו
מישפט מעוקל כי כופר הוא באלקי ישראל, לכן בא הר'
ד"ב פרוידמאן במכתב גלוי לפני כל אחינו בני ישראל
להודיע את אשר עם לכבו, למען השבית שאון גלי המון
המתחסדים והמית רוחם במכתב הנדפס זה.

וזכחנו, ראשי מנהיגי עדת טיטירנאווין, מקימים
כי אלה הם דבריו.

יעקב רובינשטיין, ד"ר יהודה ליב רייטמאן,
ד"ר טשא יוסף פטחנער.

המכתב הזה היה הניצוץ הבווער שהבעיר את הארץ
כלה. והוא שנתן ידים להצריק כסנו לצאת למלחמה גלויה.
כילחמת הרס ואבדן לכל הסיד אשר בשם סדיגוראי יכונה.
אך בטרם שנשוב לענין הפולמוס שהתחלנו בו, עלינו
לסיים את הכיארוע שאנחנו עוסקים בו.
חסידו סדיגורה החליטו כי המכתב הזה הוא מזויף,
ואף אם חותיכתו מעידה עליו, אין ספק שנחתם בהיות ר'
בער'ניו במצב דעת לא צלולה. והא ראייה, כי ארבעה עשר
יום אחרי שנכתב המכתב הזה, מאם במחזיקיו החדשים
וכדרכיהם, וברצונו הפשוט עוב אותם ויישב לשבת בבית
אחיו בכדיגורה. ואיך אפשר כי אייט בריא ישנה את
טעמו פתאום חליפות לבקרים? אכל הרבר הזה איננו
שייך לעניננו כ ע ת. עתה נניח כי כל המכתב כמו
שהוא יצא מתחת ידו ברעה מיושבת, ונכפר הלאה.
שיטה שבועות ישב ר' בער'ניו בביתו של הר"ר
רייטמאן. וביום הפורים קרא פתאום את הר"ר אל חדרו.
ויגלה את רצונו לעזוב את ביתו ולשוב אל בית אחיו.
בשובו שמה, שב להתנהג בפרישות ובקרושה כמקודם,
מבלי שנות ממורשת אבותיו והנהגותיהם אף כקוצו של
יו"ד. חוץ ממה שכיין לקבל פתקאות ופדיונות. חסידו
סדיגורה, בכל הערים והעירות, שמחו מאד על השנוי
הפתאומי הזה, ויעשו משהה והלולים בישמחה וברקידה.
ויען כי מתנגדיהם חסידו סנו עוד הוכיפו לדבר בו
סרה ולכנותו בשמות של גנאי, יצא ר' דוב פרידמאן הפעם
ב"קול קורא", שבו הוא מספר בהתגלות הלכה, כי לא מרעת
עשה מה שעשה ועתה הנהו שב לה' בכל לבו ונמשו. על
פי הגיון ישר, היו צריכים גם מתנגדיו ומחרפיו, אם רק
כונתם היתה לשם האמת, לענות לו: סלחנו, ולבלי חוסיה

להזכירנה עיתתו שעשה שלא בישוב הדעת. אך הם לא
עשו כן כאשר נראה בהמשך דברינו.

וזה נוסח "קול הקורא":

אני הגבר ראיתי עני עמי, שמעתי את מכאוב לב
שלומי אמוני ישראל, הנפוצים בארבע כנפות הארץ,
היודעים מקור מחצבי, ואשר שטיעו מאז את פיר מעיבי,
בשמעם עתה את גודל הישערויה אשר עברה עלי,
בהקשיבם את כל והתלאה אשר מנאהני, ובראחם את
ה"מכתב הגלוי" המכונה על שמו יוצא בהרף
העבר ממכבש הדפוס, כן תמהו ונבהלו מה היה לי,
בשנותי את מעמי לדאבון נפש השרירים ולמורת רוח
כל איש אמונים, אמרהו אבוא במכתב "קול קורא"
בעדק, לגלול את תלונתם ולהחזיק כל בדיק, אסירה דבת
רבים והייתי נקי מה' ומישראל.

חן יד ה' היתה בי ורוח על סני חלף בתהתהים
שונים ויציבני כמברה לחין. אויבי הנם ארבו לנשני
לצודה. סכוני בלהות גם סכוני ולא האמנתי בתי.
פה פחדתי ויאתני, כי נלקח מאחני אתי הקרוש
משטופינעיש נבו"מ, ואשר יגורתי בא לי כי רחק ממני
מנחם משיב נפשי. ואראה ואזל ותכסני פלעות, נהפכו
עלי צירי, נבהלו רעיוני, נתקו מורשי לבבי, הייתי
כגבר אין איל והלכתי בלא כח לשני רודף. וזאת הסכה
עלי את כל הצרה אשר קראתני.

לא ברוח נכונה ודעת שלמה עשיתי את כל המעשים
אשר לא יעשו. גם עריכת מכתב העמל לא
היח מלבי. חס ליה לורעיה דאבא לעבור את פי ה',
לעשות את אשר לא צוה, בשאט נפשי, כי אם רוח מאת
ה' אשר בעהתני, היא הביאה בסד רגלי ותשם מועקה
במחני ולא יכולתי לנטות. ואם ח' יסרני מעט, אויבי
נפשי עזרו לרעה, ואני כמעט נטיו רגלי, נוקשתי
ונלכדתי, פלאים ירדתי, באתי ביון טעולה ואין טעטר.
פניתי כה וכה, ההרתי לשוב אל היבשה ולא יכולתי.
לולא ה' עזרת לי, כמעט שכנה דומה נפשי. ברוך ח'
אשר לא הסיר חסדו מאתי ואלקי אבי היה בעזרי, לאמר
לאסיר: צא ולאסר בחשך: הגלה. שלח דברו וירפאני
ויוציאני לרוחה.

הביאני אל נוח אחי הקרוש והטהור שליט"א, אור
 עיני ושמחת לבי ואל בית משפחתי נאווה קדש וצ"ו,
 והחי רוחי הנשכרה ואלבש כחלצות. ובנות שרעמי
 מהמון גלים רוגשים, שכתי והתבוננתי, ואחרי הודעו
 ספקתי על ירך, עיני עיני ירדה מים על כבוד שמו
 יתברך המחולל משעיונו, מאנה הנחם נפשו. אך אל
 דעות ה' ולו נתכנו עלילות, הוא היודע העלוטות לבי,
 כי לא במרד ולא במעל מריתי דברו, ולא מודון לב
 עכרתי מאמרו, ודעתי גליתי לפני בוראי, יוצרו ועושי:
 הנני, הנני עבד לך, אליך ה' נפשי אשא, את הקיך
 אשמור, תורתך ועבודתך המת שיעויעו נפשי, בכל לב
 אצור שקודיך. ואם בי הפכת ירך וזמן מוח הכחרת
 סניך טמני וחוליכני קדורניח, הלא תשוב תנחמני
 ואשיבה רגלי אל עדותיך. אלכה לי בעקבי הצאן, ארעה
 אטונה. על טישכנות הרועים, אודהר בכל דקרוקי סופרים
 ובטעות עלה ככחטורה. אביטת אל צור חצבתי ואל מקבת
 בור נקרתו. את מעשו אבותי הקדושים והטהורים,
 מוסדי דור דור, אותו ולא ארפה, נר לרגלי תורתם,
 צדקתם וחסידותם אור לנתיבותי. ואתה ה' כרוב רהטניך,
 זכר לי חסדי דוד הנאמנים. רב סליחות, סלח נא לי,
 פנח אלי וחנני. השיבני ה' אליך ואשובה. השיבה לי
 ששון ושמחה, תגלנה עצמות דבית. הקם על סלע רגלי,
 חסוך אשורי במעגלותיך, כל ימוטו פעמי, ושבת! בכית
 ח' לארך ימים.

דברי תגונת והנאנת משגעי הזמן הבלתי נאמנים,
 מיתל לישועת ה', כי מהרה יתרום קרן ישראל ותיחת
 לה' חטובה.

חכמת"ח ז' חמוז, ו"רב לחושיע" (תרכ"ט) לפ"ק.
 שח סאדאגורא.

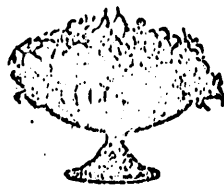
דוב בער במוהר"ר ישראל.

ותחת החתימה נדפסה הערה זאת:

חנה ער כה חשבנו למשפט, כי כל האישי אשר רוח
 חיו תישראלית באפיו, ידיו נטע קדש לכף זכות, וישמוט
 מישראלים כי אנוס רחמנא מטריה. אך עתה בהשמע קול
 המון דעות שונות כי ישפטו עקלקלות, לזאת יצא הרב

הנפורסם, פרו קרש הקרשים וכו' מו"ה רוב בער יל"ט"א
במגלת ספר הנוכחי, למען חת בכוד זעוז לשם ה', פאר
והדר לתורהנו הקרושה, ולהסיר מרה מלב השרידים אשר
באמונה הטהורה צמודים, וראו כל עמי הארץ כי יש
ה' נקרא עליו. ולאות אמת בעה"ת יום הנ"ל.
הק' יהודה ליבוש לגרא, אבד"ק הנ"ל.

נאים ותיאל מיכל טויבש דזמ"ן דק"ק הנ"ל.
שש שנים התכודד אחרי כן ר' בער'ניו בבית ניסו,
לקיים נדרו, כי תורת ה' ועבודתו תהיינה ישעשועי נפשו.
כל הימים ההם לא נראה אף קו של שחוק ושכחה על פניו
ולא נהנה מן העולם הזה אף כאצבע קטנה, עד שנפטר
בתשובה שלמה, י"ג כסלו, תרל"ו, ונקבר באהל אביו
הצדיק הריוזני ז"ל.

„עדי ראייה“ — חסד של הלול שבת בתצרות צדיקים.
 — מכביאזוהרה. — „רישא“ — לראשית מרון.
 — הלצה חסידית. — יד הסדיגוראים על העליונה.
 — קטגוריה על יסודות רעועים. — פסק דין מחיר.

כדי לצאת ידי הבריות ולהרגיע את רוח אביו הזקן
 הצדיק כיפנו. שכנראה עוד היה מפקפק באמתת גבית
 העריות. ההליט ר' ברוך מרודניק לשלוח שלשה חסידים
 כיוסכמים מהסדי אביו, אל שלש הערים פדיגורה, טשורט
 קוב והוסיאטין, להתחפש ולשבת שם בתור „בטלנים
 יושבים“, כדי לתהות על קנקני הצדיקים ההם, לעמוד על
 איפס ואופי בניהם ובנותיהם, ולשוב ולהודיע להצדיק
 הסגוי את כל אשר ראו בעיניהם ושמעו באזניהם.
 ההסידים האלה שבו וכשורה בכיהם, כי כנים כל
 הדברים שנאמרו ונשנו מפני העדים השונים. וכידוע,
 „אין בית המדרש בלא חידוש“, וגם השלוחים הללו חדשו
 איזה דברים. כך, למשל, ספר ה„יושב“ בסדיגורה, כי
 ר' ניאיר ליבוש, הרב בטורקא, לקח בליל שבת את המנורה
 להאיר לפני צדיקו בשובו מ„טלחנו“ אל ביתו, באמרו כי
 „אין שבות במקדש“, וה„יושב“ בטשורטקוב הודיע, כי
 ראה בעיניו טמש שבעצם יום השבת היו הבונים עסוקים
 במלאכת בנין. בחצר הרבי מטשורטקוב, ובאותה העת
 ראה אשה צעירה, שהיתה בודאי בת הצדיק או כלתו,
 רוכבת בתוך החצר וסיגרה בפיה.
 בנוגע לעדותו של ה„יושב“ בטשורטקוב, יש להעיר,
 כי אפשר הדבר שלא כון להעיר עדות שקר
 בכונה. בחצר הרבי הטשורטקובי יש גן נפלא ונרול
 ניאיר ובתוך גבולו, כחצר בתוך חצר, בולט ונבלע בתוכו

קסרקטין לאנשי צבא, וחצר מלאהריו, שבו מטיילים
לפעמים פקירי הצבא, או נשיתיהם, רוכבים על סוסיהם.
האיש המביט מרחוק, אי אפשר לו בשום אופן להבחין
בין הנעשה בתוך הגן פנימה או מהוצה לו בחצר
הקסרקטין. הרבי מיטשורטקוב שהתהלך בכל יכלתו לקנות
את החצר ההוא מיר הממשלה בכסף מלא ולא עלתה בידו.
אין כל ספק כי כל מה שראה העד ההוא, אם ראה כל
עיקר, נעשה בחצר הקסרקטין, ולו נדמה כי זה נעשה בגנו
של הרבי מיטשורטקוב.

אין אנו יודעים את הכמה, אך עוכרה היא שאין
להכחישה, כי בכל משך השנים שנצבר החומר ע"י גבית
העריות, לא נסו השופטים לשאל את הנדונים, לכה"פ
ע"י מכתב, אם יש בפיהם איו הצטרקות. אך תיכף
כשקרה המקרה הנזכר, פתה ר' ברוך את אביו הצדיק
לכתוב מכתב אל הצדיקים הסדיגוראים, לקיים, "אין עונשין
אלא אם מזהירין". המכתב הזה, שכל עיקרו היה רק
להתאנות לצדיקים ההם ולמצוא אהרי כן פתחון-פה
לבוזתם, איננו במציאות עתה, וגם בשעתו לא נתפרסם
בדפוס, ורק בדרך אגב הוא נזכר כתשובתו של הסנוי אל
הרבי הוויוניצי, בלי ספק היה סגנונו כה גם ומלעיב, עד
שמצאו לנכון שלא לפרסמו, ורק כתכנו הנמכר מפי
זקני החסידים, אנו יודעים כי לא היה בו אף זכר להאיטמות
שטפלו על הסדיגוראים, בודאי, כיפני שהאחרונים יכלו
להכחישם כראיות מוכיחות ועל ידן היה נהרס כל ה"מנדל
הפורח באויר" שנכנה כמשך עת רבה. במכתב זה העיר
הסנוי את הסדיגוראים, כי חסדיהם כרוטמים וכפארים
את שם "הדוב שיצא לתרבות רעה" וגורמים בזה חלול
השם, ואגב הוכיח את הצדיקים על כי "כפי הנשמע ממקור
נאמן" נשיהם עוכרות על דת היהדות כתהלוכותיהן, ואם
לא ישתדלו הצדיקים ההם כי בנותיהן ונשיהן יסירו את
ה כ ג ר י ס ה צ ו א י ס כ ע ל י ה ן ו ל ב ש ו
מ ח ל צ ו ת כאשר תלכשנה בגות ראפשיין ופעלו, או

יפרסם את חטאיהם ברכים. גם הזכיר אותם את מכתבו של הצדיק כרימנוב, ששלח בעתו לכל מושבות בני"י בנליציה, והוהיר, "לבל ילכשו שום מלבוש שיש בו שמין מינהג ממינהגי העכו"ם, כי מקרא מלא הוא: ופקרתי על השרים ועל בני המלך ועל כל הלכשים מלבוש נכרי" (צפניה א'). בסוף מכתבו סים הסנוי בתקוה שישוכו בתישובה שלמה.

הסדיגוראים חשבו להם לעלכון גדול לענות על מכתב-מלעיב כזה, שרעחם לא היה נכתב רק להתכבד בקלונם ולהקניטם ביטעת קלקלתם. אך סופרו של אחד ההצרות ההן, כמרומה של הטיטורטקובי, ענה להסנוי מכתב קצר, כי כל מה שהצדיקים ההם עושים, מנהג אבותיהם בידיהם ואינם משנים אף בקוצו של יו"ד מהנהגת אביהם הריוני, שגם הסנוי היה משכים לפתחו וסר למשמעתו.

כנראה יצא אז מסנו צו-חשאי אל הערים הסרות למשמעתו להסתער על הצדיק במכתב-יתלונה, והמלחמה החלה.

הניצוץ הראשון שהיה ראש כיסבות הלהב הנורא, יצא מעיר רישא. מרגלא בפיהם של החסידים: למה נקרא שמה "רישא"? מפני שהיא היתה רשאית מרון. עוד מקרמת דנא רנילים היו כל החסידים הישוים איטר בעיר ההיא להתפלל בקלויו אחד שהיה נקרא בשם: "פאנוער קלויו", מפני כי חסידו סנו חשבו את עצמם תמיד להמיוחסים שבהם. הם התנאו הריר כנאונותו של צדיקם, כדי לזרוק מרה בחסידים אחרים שצדיקיהם לא היו גדולים כ"נגלה" כהסנוי, ובאמת היה הסנוי ה"רכי" הראשון שתורתו הגינה עליו גם מפני חמת המתנגדים היותר קשים. גם הרבנים המפורסמים בשעתם, כר' יוסף שאול מלבוט, ר' יהושע מקוטנא ור' חיים אליעזר וואקס מקאליש, ודומיהם, שהיו שונאים את החסידים ורביהם תכלית שנאה, העריצו את הצדיק הסנוי

והתיחסו אליו כיראת הכבוד, כי כחלו לו את צד ה"רבי"
שבו מפני נאונותו הרבה. וזוהי השהמטו הסירי סנו בתור
כלי נשק נגד יתר החסידים מתחריהם. ואלה האחרונים
נשאו בשרם בשנם ושתקו. עד שקמה ההסידות הסדיר
נוראית והשפילה את ה"אויטוריטט" של הסנוי. החסידים
הסדיגוראים. כאמנתם הנפרוה בצדיקהם, בטלו את כל
נאונותו של הסנוי, בהחליטם כי ענין ר כ י לחוד
וענין נ א ו ן לחוד, ואי אפשר למיך אחד להשתמש
בשני כתרים אלה, ו ת נ ו ע ה א ת א ו ד ב ו ר
פ ש ו ט של צדיקהם, מכריע את כל המון הפלפולים
וההויות של הרב הסנוי. את הדבר הזה לא יכלו חסידיו
סנן למחול להם, והמריכות ההלו.

התפארות הסנוים בנאונותו של צדיקם ולגלוגם על
צדיקים אחרים שלא היו בני הורה כמותו המציאו הלצה
הסידית שבו:

שאל חסיד אחד להסיד כנוי: בשלכאי רבי וקדושי,
שכפני א י י ד י ע ת ו איננו עוסק בלמודי "נגלה",
לבו פנוי תמיד להתעמק ב"תפיסת המוחין" וכד בר ים
ה ע ו מ ד י ם ב ר ו מ ו ש ל ע ו ל ם -
ה צ ד י ק י ם, תאמר בצדיקך, שעסוק הוא תדיר
בלמודים פ ש ו ט י ם כאחד הרבנים המתנגדים, איך
אפשר לו לציא שעה פנויה לעבודה ה מ י ו ה ד ת
רק לצדיקי החסידים?

— הרין עכף, השיב החסיד הסנוי. אבל הלא יש
עצה. אם יבטל צדיקי מלמודיו הנגלים שנים אחרות
ושכחם, ואז יעמוד עם רבך בכדרגה אהת.

— זאת אי אפשר! השיב הראשון. גם אם יבטל
רבך עשרים שנה רצופות מלמודיו, אי אפשר לו ביטול
אופן שבעולם להגיע לכדרגת אידיעתו של רבי וצדיקו!
ההלצה הזאת שהיתה נשמעת תמיד כמיסכת הסירי
סנו, היא ערה מוכיחה עד כמה שהקילו ראשם נגד הסירי
הצדיקים שלא היו "צורכאי מרבנן".

כמה שנים חכלו הסנוים, היושבים ברישא, תחבולות
לגרש את הסדיגוראים מלעיביהם מן הקלויו ולא עלתה
בירם. כשהגיעה השמועה על דבר הלעווי גם אל עיר
רישא, שמחו הסנוים מאד, בתקותם למצא בזה שעת כושר
להנקם משנואי נפשם ולהציקם עד שימאסו בחברתם
ויעזבו את הקלויו. והתחילו להלעיב את הרבי הלעווי
בשם "מיזומר" ועוד שמות של גנאי, כדי להרעימם
ולכזותם.

חסירי סדיגורה, שלבם היה כואב על פנימת מיזופחת
צדיקהם, נסו כראשונה להפוך על תעותי הלעווי,
בהחליטם כי אסור להרהר אחרי צדיק שכמותו. אבל
מתנגדיהם מצאו בתשוכה הזאת תואנה להשפיל את כבוד
יתר בני הריוני, לעטפם כלם בטלית אחת ולקראם בשמות
של גנאי. והיא שגרמה להסדיגוראים למוד להם כמדתם
לדבר סרה בגאונם וקרושם. כה רבו, בוו, קללו זה את זה,
עד כי באחרונה גברה יד הסדיגוראים המועטים, והסנוים
היו נאנסים לעזוב את הקלויו.

כארבעה שבועות לא נשטע ניהם דבר. אך מכיון
שנתפרסם מכתבו הגלוי של הלעווי, שישב אז בבית הר"ר
רויטנאן בטשרנוביץ, ערכו חסירי סנו מכתב־בקשה אל
צדיקם, בחתימת ה"בד"צ דק"ק רישא", כי יואיל בטובו
לחת להם עצה "איך להתנהג עם אותם עזים נים
הנקראים הסירי ס"ג". כאמור, יש מקום לחשוש
שהמכתב הזה וכן כל יתר המכתבים שבאו אז על הסנוי
בעת ובעונה אחת, כלם נכתבו על פי פקודה חשאית
מגבוה, כדי שתהא אפשרות לפרסם את התשובה שהיתה
מוכנת זה כבר. אך על זה נדון אחרי שנקרא את המכתבים
ככתבם וכלשונם. וזה נוסח המכתב הראשון:

ב"ה יום ה' לכדר טובכים בכנפיהם על הכפרת,

תרכ"ט לפ"ק רישא.

שו"ר לכבוד ודיד ה' ודיד ישראל, נשיא אלקים

בתוכנו גאון ישראל וקרושו, נזר הזמן ופלאו,

הרב הגאון תפארת ישראל, קרוי ה' מכובר, רשכב"ת
מרון תיים הלברשטאט נ"ו האכר"ק סאנו והגליל.
אחרשו"ת, אדומ"ר, הנני בזה לשפוך שיה לפני
הדרת קרושהו ולהגיד לו את כל התלאה אשר מצאתנו
בימים הללו. ואנה נפן לעורה אם לא אל קרושת הד"ג,
כי מי יאסור המלחמה מלחמת ה'... (שה מוכבאות
מליצות שאינן דרושות לענינו).

הנה זה איזה שנים התהברו פה ח ב ו ר ע צ ב י ם
מ ע ז י פ נ י ם שכדור, לא ישאו פני זקן וגדיב
וחלו ענכס באילן ס"ג (סדיגורה.—ו. א.). ולאשר
לא היה לאל ידינו ל ר ד פ ם ו ל ה ד פ ם, הגבירו
כת, עד כי הוכרחו י ר א י ה' ו ח ז ש ב י ש מ ו
המסתופפים בצל קרושה הד"ג אדומו"ר לצאת מן הקלויו
ולקבוע להם מורש בס"ע. והנה עתה בעוה"ר על
השמועה כי באה אשר הסנו שערת השומע. וישמענו
דבת רבים מדלת העם לאשר עוד ידם נטויה להקהיל
קהלות רבים כדרכם לסוז ולקדך ולשום לילות כימים.
שלחנו לקרוא החשובים שבהם לדבר על לבם לבלתי הל
ש"ש ולהטעים הכנסיות לבלתי חת מקום להמון עם
להלל ה' ע"ו. ותחת אשר דמיתי להשקוט, עוד פקרו
פיהם לבלתי חוק, עד כי נו כל לא מ ר עברו
תורות חלפו חק, והרחיבו פיהם נגדנו בדברי נאצות
וגדוסין אשר אין להעלות על הכהכ, ובפני כל עם ועדה
שמענו משיהם דברים אשר ראוי לקרוע עליהם ולאמר
אוי לו לדור שכך עלהה בימיו, באמור, מה לכם כי
תדברו אתנו דברים כאלה ואהם הלא הבינו הדרך הלזת
אשר הוא גכות מעל גבוה. שומו שמים על זאת איך
חיונו לשמנת וכו'. והנה אם כי לדעהנו יש לאל ידינו
לצאת בחרב נגדם ולגרשם מהסתפת בנחלת הקלויו שלנו,
על פי תוקף נימוסו תקיר"ה או לרדסם עד — (כלומר
להתרימם.—ו. א.), אולם נירא לצאת ביד רכה טרם
נציע הדברים לפני כבוד אדומו"ר, ומלפני הדר"ג

מיפלטנו וצא. וידע אדומו"ר כי הגדילו המדורה...
 לזאת עתירתנו שטוחה לפני הד"ג תיקר נא נפשו
 להשיב לנו אמרים נכוחים כיד ה' הטובה עליו
 עכ"פ לחזק לבנו, כי רבות שמענו בזה ביום אתמול
 ולשמע ארון דאבה נפישנו. ואולי כבר הגיעו שמין מנהו
 מדברים הנ"ל לפני הד"ג מאנשי קהל אשר נסעו לחצרות
 קרשו. ובמדת טובו וענותנותו נשען כי לא ישום לאל
 מלהנו וכו' ואם ילבש בגדי נקם הלבשת, דע איך
 להודיע לעולים בשת, ונקות כי חרבו לתערה לא ושוב
 ריקם, ושמח צדיק כי חזה נקם וכו' קיצור הדברים
 כנאוד בחלה נפישנו וכמעט לא קמה עוד רוח בנו, על
 גודל הפרצה וח"ה ר"ל, שמכזים את החסידים
 האמתים ואת הצדיקים, וישנאים מאד את
 החסידים הכשרים המתפללים פה בקלוז
 של אדוט"ר, שהם באמת יראי ה' ועוסקים
 בתורה ובראייה... יורנו אדומו"ר מה
 לעשות... דברי היראים וחרדים מגודל קרושת אדומו"ר,
 הק' נחום ראובן פעלסקער אבד"ק הנל.
 הק' חיים וואלערשטיין ראבד"ק רישא.

משפט חרוין. — „רבי“ מקבל נזיעה. — אשמות
 שאין להן יסוד. — חצי מליון בעד „קדיש“.
 שני צדיקים המכתישים זה את זה. — צדקה פומבית
 ונתן בכתר.

הקורא את מכתב־השטנה הזה ברוח קרה וברעה
 מיושבת, בלי כל משא פנים, יראה כי עיקרו סובב רק
 על העול שנעשה להם מצד חסירי ס"ג, שעל ידם הם
 אנוסים לעזוב את הקלויו ולכוונן להם בית תפלה אחר.
 ומאלה מתעוררת השאלה: איזו שיכות היתה
 להבר"צ עם כל הענין הזה לכתוב מכתב כזה בדרר
 רשמי? במכתב אין אף רמז קל כי הרבנים הומינו
 את חסירי ס"ג לרין והם סרבו ללכת. ולו גם היה כדבר
 הזה, נ"כ אי אפשר להאשימם, אחרי כי הרבנים העומדים
 על מדין היו חסידי סנו, בצדק היו חסידי ס"ג יכולים
 לאמר להם: „פסילנא לכו לדינא!“ בכל אופן, רשאים
 היו הרבנים האלה, בתור חסידי סנו, לחתום את שמונתם
 אף בתור אנשים פרטים, אבל לא בתור שליחי צבור ובית־
 דין. וכל מה שנוסיף לעיין ולהפוך בשטנה זו אין אנהנו
 מוצאים שום עובדה ממשית שעל פיה נבוא לירי הוכחה,
 כי „הפרו תורה ועברו על דת“. כי סוף כל סוף, אין כל
 איסור לרקוד ולומר אחר „קידוש לבנה“ או בסעודת „מלוה
 מלכה“ בהמון חוגג, אף אם נחליט שזה נגד הנמוס. וכל
 האשמות הנזכרות במכתב השטנה, אף אם נצרף אליהן
 האשמה היותר גדולה, מה שהסדיגוראים אמרו, כי דרך
 ר' בער'ניו הוא גבוה מעל גבוה, אינן נותנות עדיין לבר"צ
 כל זכות לבקש מצדיקם היתר לחלל שם שמים ולהביא
 את דינם בערכאות שלהם, ופחות מזה היתה להם זכות
 להרוף את חסידי ס"ג לרדם עד חרטה.

רק על יסוד קלוש כזה: „פערן פיהם לכלי חק. עד כי
 נ ו כ ל ל א מ ר עברו תורות חלפו הק“. הטרוניא,
 שהסירי ס"ג הרחיבו פיהם נגדם בדברי נאצות וגדופין,
 בט"ה ניטילא, אחרי רואנו את ענותנותם הרבה של כותבי
 הכתב, לקרוא את אנשי מצותם בשם „חבור עצבים עוי
 פנים שבדור“, ואת עצמם בשם „יראי ה' וחושבי שמו“,
 „חסידים כשרים“, „שהם באמת יראי ה' ועוסקים בתורה
 וכיראה“. דברים כאלה אינם דורשים שום באור.
 אך איך שיהיה, על כל פנים היתה לנו זכות לקוות,
 כי הצדיק הסנוי ידרוש מהבי"ד הרישאי ג ב י ת -
 ע ד י ו ת על עובדות מ ו כ י ח ו ת ש„הפרו תורה
 ועברו חק“, ורק אז יענה להם איך להתנהג. בכל אופן,
 הכל מורים, כי הענין היה חשוב ודליקטי מאד שבשום אופן
 אפור היה לפתרו בין וי ל„וה“. התשובה היתה צריכה
 להכתב ביישוב דעת מתונה של, לכל הפחות, שבעה לילות
 של נרידת שנה בטרם הוציא משפט של חובה על עשרות
 אלפים נפשות מכני ישראל. ומה נשתומם לראות, כי
 תיכף כיום ב' תצוה, כלומר, כ י ו מ י ס א ו כ ש ל ש ה
 אהרי קבלת נכתב-השטנה הנוכח, כבר נכתבה התשובה
 האיומה, שעל פיה כל חסירי סדיגורה המה כמחמרים
 וכינודים לישכים ולבני אדם ומותר לרדפם ולענותם בכל
 כף שאפשר, כי הם מן ה„מורידין ולא מעלין“. האין
 ההישט מבצבין ויוצא כי הכל היה מוכן ומוזמן מקודם?
 אך נשמע נא בראשונה את התשובה ככתבה
 וכלשונה.

וזה נוסח מכתב התשובה של הסנוי:*)

*) בשולו המכתב של הבית"ד מרישא: המוכא למעלה,
 כתבו גם איזה בעה"ב הערה משלהם, כעין הסכמה, וחתמו
 עליה (שמותם לא נדפסו בס' „כנסת הגדולה“, אספת המכתבים
 שהוציאו אז הסנוים), הצדיק הסנוי ענה אז לבני מכתבים
 מיוהדים, להאכ"ד בפני עצמו, ולבעלי הבתים בפני עצמם,
 ובדפוס נהפסק רק המכתב הזה, יען כי בו נמצאה גם העתקת
 המכתב הראשון.

ב"ת. ב' חצות. תרכ"ש לפ"ק. צאנו.
 שו"ר להנגידים יראי השם, ראשי הקהלה,
 מנהלי עדת ישורן דק"ק ריבא, יע"א.
 מכחכם הגיעני. הנה נמלאתי מאוי למה הייהם.
 מחישים עד היום, הלא זה כמה שמעתי כהתרופים ונאצות
 שנשמעו בקהלכם, מהכת העושי רשע ת. אך
 חוכן הרבר תדעו, כי העיקר ל הדסם ולגרשם
 מקהלתכם ברשות נמוסי המדינה.
 וכאשר כתבתי לידו הרב המאוה"ג אבר"ק,
 ואכפיל דבריו גם לכם, וזה תוכן דבריו ים :
 מכחכם הגיעני, וחררה אחוני בשמעי מגרפי
 התוה"ק גברו ועחקו והרימו קול באיות על צדיקי
 הדור שבג"ע (?), ועל כללות ישראל, ודת תוה"ק
 ברכו, באמרם כי לא ישיגו דרכו המסוד הירווע...
 יפ"ש, שהוא גבוה מאד, ומה אפקורסת גדול מזה,
 ועיניו מבואר בקרא, והנפש אשר תעשה ביד ומה את
 ה' הוא טגרף וגו'. אך להציל צאן קרשים, אלה בני
 הקרושים ההולכים לחמם, ואותם כת הרשעים צודים
 לנפשם לקחת בחלק שזתם, מחויבים אמתנו למסור את
 נפשותינו ולהודיע לרבים, כי המסור דו
 אור, והסופרים שלהם המה מסורים,
 ואסור להניח תפלין ומזוזות (?)
 שלהם, וגם אסור לתת למד כנים
 אצלם, כי הלוכד אות אחת מן האמגושי, המה
 משומרים, חייב מיחה בירו שמים, כדאיהא בש"ס.
 ושו"ב שלהם אסורים, והאוכל
 מזבתם כאלו אוכל זבתי טהום.
 ולכן החיוב עליכם להודיע זאת לערכאות ולגרשם
 מהעיר, ואת המלמדים וגרשו תיכף
 ולא יחמהמו, בלא שתלומו שכר, ואח"כ
 תושיבו בו"ד, ומה שיגיע להם עפ"י ד"ת, ויכלתו להם
 הב"ד לביתם, ומו שלא יוכלו לשלוח חוץ לעירם,

הבדלו מתוך אהלו הרשעים ולא תדברו עמהם משוב ועד רע, ותכזו אותם בפניהם (תרחי דפתרי) — א. י.) וכפני רבים ויתגלה קלונם, ואם איזה אלמים ילכו לבהמו"ד באלמות, יהיו מרוחקים מכם בתכלית הריחוק, וה' יושיע מנכף ומשפתו עול, וכאשר הושיענו מנכמה יעמדו עלינו בערמות ותחבולות שונות, כמו הע"צ ים"ש והרבה נביאי השקר, כמו כן יצילנו ד' מהבת הו' שהסת אפקורסים כמותם וכו' ועיקר שלא לרחם עלוהם, ולא לשמוע שפתי שקר, ביהבת הו' מהפכים דברו א"ח ותו לין קיין ובוקו סרוקי שלא אמרו זאת כלל חצדיקים הקדושים*.) כי המה הראשונים ולה"ה בחסידותם נטרו נפש על הזרת ועבודה וברחו מהכבוד והענוגו בנ"א. ובהגלות לפני כל נחראה מסירת נפשם בשברם כל גופם ביעת התפלה, כמו רבנו הרה"צ אדמו"ר מראשיין ואדמו"ר מוידטשוב, אשר בעין נראה שכירת עצמותם בהפלה ובטקואות בבקר עד שנקרח המים מסביב גופם, וכיוצא בזה סגופים גדולים כמעט. כדי להמית ולא רצו להמית מתעיה"ו בלב. ואדמו"ר מראשיין לא נסע על מרכבת שידה נכבדת אע"פ שהיה עומד בחצרו, שמתבל הראיה, למעט בדברים הנוטים לגדלות, ועשת צדקה עד למאד. לא בן המזמרים האלה, נוטים אחרי הנצע ולהוסיף מנוגם וצדקה לא הצא מהם, ואוכלים ושמנו ועת קו, ורוכבים על מרכבות רצוף זהב ובסף וכל ההלכותם בגדלות, ונשיהם לבושות בגדי גוים ובפריצות יהרה כידוע. וכן נוהגים אחריהם רוב נשו ישראל, כי אמרו בן דרך הישר, ומרמזים בעיניהם ההפכות, ומתרסים לכל אשר לא יתן כתפו ממשלהם, לכן מנייה לפרסם ברבים, כי דרך חבת הלזו הוא דרכי מות

* בונתו על המאמר ב"מדרש תלפיות" שהבאתי בפרק ד'.

להרחיק טביחם וכו'. ואחם ידידי שמעו בקולי וטוב לכם.

חק' חיים האלבערשטאם.
על המכתב הנורא הזה, הנזר כליה על רבבות אלפי חסידים בהעלם אחד, יש להעיר הערות אחרות:
(1) כל מי שירע את ראשי החסידים ברישא (כר' ישראל רעדימער, ר' יחיאל הורוויץ, ר' יצחק לאנדוי ועוד), שנקראו במכתב הנזכר בשם "כת עושי רשעה", "מגדפי תורתנו ודת תוה"ק ברכו", יעיד כי לא הפילו אף קוץ אחד מכל דרכי החסידות האמתית, ולא חסרו מימיהם אף טבילת שחרית אחת לפני התפלה, ולא היה ביניהם ובין ראשי חסידיו סנו "יראי ה' וחושבי שמו" ולא כלום.
ראויה לספר האיפיוודה הזאת.

ברישא גר כיסים ההם ר' חיים אורי.
כל צדיקי הדור סמכוהו ל"רבי" ו"צדיק", אף הוא סרב להם ומאן להשתמש ב"תנא דרבנן", ויהי כפוף להצדיק הסנוי, שאהבו כבבת עינו. וכל ימיו של ר' חיים אורי היה עוסק רק בעניני צדקה להחיות רעבים ולהושיע נדכאים. פעם אחת, אהרי שכבר התפרסם מכתבו של הסנוי הנזכר, אירע שר' חיים אורי קדש את הלבנה ביהוד עם חסידיו סדיגורה, רקר אתם יהד בזמר "טובים מאירות" ושחה אתם גם "תקון". כשבא אחרי כן לרבו הסנוי, לא נתנוהו לבוא לסניו, עד שקבל עליו "שמתא", ונכנס יחף, רק בפוזטקאות על רגליו, ובקש מרבו סליחה. מוכן שצדיק כמוהו לא היה מרקר ושחה "לחיים" עם "רשעים ומגדפי דת".

(2) התשובה של הנאון הסנוי, שבה הוא קורא את ה"רבי הנם גע בשם "המשומד הירוע", נכתבה אחרי שכבר נתפרסם "מכתבו הגלוי" של ר' בער'ניו, שבו הוא מנלה דעתו ברבים כי שקר ענו בו וכי נאמן הוא לאלחי ישראל ל"תורתו ול"חכמי ישראל ולא חסיד מעליו יראת

ה'. כמדומה, שאחרי "הורעה נלויה" כואת, אין שום זכות, למי שהוא, לכנותו כשם של גנאי כזה, לו גם אמת היה הדבר, כי בעת מן העתים, ברגע של התרגשות וטרור-הרעת, הוציא מפיהו מילתא ימשתמע לתרי אפי, וגם ה ה י צ ו נ י ם שכתנננדי, חשדוהו רק כ"התגלות הרצון" ולא, חלילה, באיוה "כעשה".

(3) בין חסירי סדיגורה אשר בנליציה לא היה אף אחד שהיה כפוף אל ה"רכי" מלעווי, וגם במכתב השטנה ובכל נבית העדיות אין אף עוכדה מוכחת אחת, שחסירי סדיגורה התנהגו שלא כדת של תורה, ואם גם נחליט שצדיקיהם דנו לכף זכות את אחיהם החוטא, אין עוד מן הדין לענשם בעונש חמור כזה: "להרפם, לנרשם, להשהית עין להכים ולהחרימם מכלל ישראל".

(4) אין שום זכות בעולם לקרא צדיקים מפורסמים כאחי ר' בער'ניו בשם "מומרים", להוציא עליהם לעו נורא כזה, בעוד שהם, לכל הרעות, לא היו אישמים במאומה בעון פניעת אחיהם, ועוכדה ידועה היא, כי אחרי שנסע ר' דוב לעיר טיטרנובין מרט הסדיגוראי שערות ראשו, ושלישה ימים רצופים לא ייש מקבר אביו הריוני לבקש מימנו החמים, להשיב לב בן אל אביו, מענין הוא לרעת, כי בו בפרק, אחרי חג הפסח תרכ"ט, כלומר כחמישה שבועות אחרי החפרסם כיכתבו של הסנוי, תאר ר' אייויק'ל זירטייבר את הסדיגוראי כמכתבו אליו בתאר: "הרב הקדוש, בוצינא דנהורא, רבן של ישראל קדושת שם תפארתו מו"ה אברהם יעקב יחיה". ובמכתב אחר, באותו זמן עצמו אל הצדיק הסנוי, מזכיר הצדיק הוירטשובי את הסדיגוראי בתאר: "הרב הקדוש ר' אברהם יעקב נר"ו בעצמו צדיק, בן צדיק, בן בנו של צדיק כידוע" (ראה ס' "עשר אורות" ממחותנו וחסידו של הסנוי המעיד כי בירו נמצאו העתקות המכתבים האלה). וכרי לרעת את התיחסותו של הסנוי אל הצדיק מוירטשוב, כראי לראות את המכתב שכתב הסנוי א ח ר י ב ן , בעצם

כתב ידו, אל הוידרטשובי, שבו הוא מתחיל: „דברי חיים
וחסד לדידי אהובי כנפשי ה"ה הרב מופת הדור, פאר
ישראל, איש האלהים ועזרת ראשי, גולת הכותרת, כלילת
תפארת מעוטת כבוד קדושת ש"ת מו"ה יצחק אייזיק נרו
יאיר" (*). ובכן, באותה העת עצמה, שהסנוי כנה את
הסדיגוראי בשם „מומר“, קרא אותו הוידרטשובי שהוא
„איש אלקים קדוש“ לדעתו של הסנוי, בשם: „הרב הקדוש
בוצינא דנהורא“. הרתי דסתרי.

(5) בנוגע להאשמה כי צדיקי ס"ג נוטים אחר הכצע,
ראוי לספר עובדה אהת:

אהר מחסידי טשורטקוב, ר' ליב פרוקמייער, שנקרא
על שם אחותו ר' ליב ציטשניזנר, והיה חשוד־בנים,
הציע פעם אחת לפני הטשורטקובי, כי נכון הוא להוריש
את כל הוננו, שעלה לסכום הצי כיליון שקל, לכנו של
הצדיק, ר' ישראל'ניו, היושב בעת על כסא אביו, בתנאי
שר' ישראל'ניו יתפלל אחריו „קדיש“ לאחר מותו. למרות
העוני ששררה תמיד בהצר הטשורטקובי, מחמת שחסידי
טשורטקוב היו עפ"י רוב מאלה שיראתם קודמת לפרנכתם,
ולמרות אהבתו הרבה לכנו יחידו, שהיה יכול להעשירו
ברגע אחד עושר רב, השיב הטשורטקובי את בקשת ר'
ליב ריקס, אין כפק, כי איש האוהב בצע לא היה עומד
כנסיון כזה. וגם ר' בער'ניו בעצמו, לו היה אוהב
בצע, כי אז לא היה עושה מה שעשה, להרוט כרצונו ביתו
ועמרתו, אחרי ישבו בכבודו של עולם, והיתה האפשרות
בירו לצבור כעפר כסף.

(6) האשמה שהוטלה על צדיקי ס"ג כי „צדקת לא
תצא מהם“, נופלת מאליה כשאנו מותחים קו בין שתי
החצרות של סנו וסדיגורה, בנוגע לנתינת צדקה.
בשנת תרל"ה, הייתי עם אבי בפעם השניה אצל
הסנוי. ביום החמישי הביאני אבי אל בית רבו להראותני

(* עשר קדושות עמוד 76.

דבר מה. בכואנו שמה. השתוממתי לראות כל החרדים כילאים אנשים ונשים מהני „ארחי ופרחי“ שעניותם מינולתם. כלם סובכים את הצדיק הזקן בצעקות וקולות מיטונים. מושכים את שולי בגדיו כמעט עד כדי קריעה. והוא מהלך לכלם כסף לצרכי שבת. סבת הצעקות היתה. כיפני שכלם לא היו מסתפקים במה שנתן להם ו„עמדו על המיקח“ לבקש הו ס פ ה. והוא בקש מהם „רחמים ותהנונים“. כי עליו לצאת ידו הכל ואין לו די כסף להיטבוע את רצון כלם. או נודע לי כי כן יעשה מדי שבוע בשבוע בכל יום החמישי וגם למחרתו ביום השישי. והרבה פעמים נתן בעכובט גם את כינורות הכסף, את קופסת הטבק וגם את כיצנפתו החדשה בעלת הזנבות, שנתן לו אחד מחסידיו ליתנה. כדי להספיק לעניים צרכי שבת.*

בהיותי אהרי כן בשנת תרכ"א בסדיגורה ושהיתי שם עת רבה. השתוממתי על אשר לא ראיתי שם מעשי צדקה בנליו כמו שהייתי רגיל לראות בסנו. הרצייתי או את תיהוני למיכירי ר' מאנים ווייקסלבוים מרודניק. שהיה אז כיורה תנ"ך ועברית בחצר הצדיק מיסדיגורה. ובקי בכל הנעשה לפניו מן הקלעים. מינו נודע לי הרבר הזה: כל עניי העיר, הגלויים והנסתרים, מהפרנסים מן החצר, אך פרנסתם באה להם בכבוד. כפרנסת עניים עסקה הרבנית בעצמה. על-ידי עושת-דברה האשה פעסיע אישת ר' נחום פאלאק. פעסיע ה מ ב ק ר ת. היתה עסוקה הבייד לגלות צפונות, כלומר, למצא את המישפחות הסובלות כיחסור וניתכישות להודיע מחסורן ברכים, והיא הוריעה זאת להרבנית שראגה תיכף להמתיק להן, עד כמה שאפשר.

*) בסי „מקור חיים“ יסופר, כי ראש בידואר של עיר סנו חסין לקנות את כסף הפדיונות הבא אל הכנוי עיי בייד הרואר בבסך שנת אחת בעד שמונים אלף זהובים, ואת כל הסכום הוח היה מחלק לצדקה, כי כביתו חיו חיי עוני.

את מרירות חייהן בדרך כבוד. ר' מאנים זה, שהוא נודע גם לרבים מפה, בהיותו ימים רבים סופרו של הכולל האמריקאי". לא היה הסיד סריגוראי כל עיקר, ולא היתה לו כל סבה להגזים במאימה. בכל זאת, לא סמכתי על עדותו, עד שהקרתי בעצמי ונודע לי כי כן הוא. ומלבד זה, היה להצדיק נבאי מיוחד, ר' מוטיה רוזן, שהיה מהלק צדקה להעניים הכאים מרחוק הדורשים עזרת הצדיק.***) אם "מתן בסתר" איננו נחשב לצדקה, או מבוססת האיטמה כי "צדקה לא תצא מהם".

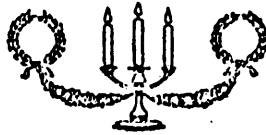
ביותר מוזרים הם דברי הננאי "ואוכלים ושמנו ועתקו" על הסריגוראי והטיטרטקובי, שכל נופס היה רק גל של עצמות ובפניהם לא היו יכולים להכיר אף טיפת דם, ומעולם לא טעמו מאומה עד היטעה השלישית והרביעית אחר הצהרים.

(7) החטא הגדול שרוכבים (כלומר יטנוסעים) "על מרכבות שירה" בעוד שהצדיק כרפשיין אף שהיתה לו מרכבה כזו לא השתמש בה, יתקטן הרבה אחרי אשר נדע כי באותה תקופה, בשנה תרכ"ט, היה גם בן-בנו של הרופשייצי, ר' מיטה חורוויין מרוזברוב, "רוכב" כל יום ויום לטייל על מרכבת-שירה רתומה לסוסים דוהרים, ובלי ספק עשה כן גם אביו וכל יתר אחיו.

(8) בנוגע לתלבשת נשי הצדיקים, אמת הדבר שלבשו לגני תפארת על פי חקת ה"מודה", ולפעמים גם התבשמו, אף ההלבשה לא היתה אף בפריצות דקה מן הרקת, ועל ראשן צנפו כפה עשויה מעשה חוטים, שהיתה נראית כ ע י ן ש ע ר .

(*) בס' "עשר אורות" דף 130 נאמר: ידוע כי בכל שנה היתה הנתינה לצדקה בהצר הצדיק הסריגוראי לערך עשרת אלפים רוב"כ ואופן הנתינה הוה כרכ שטחה ותדוה וכו'.

כל עיקרן של ההערות האלה הוא רק כדי לברר
ולאמת את ההחלטה, כי אי אפשר בשום אופן שהסנוי
נתן דין וחשבון לנפשו מכל מה שעשה, והמכתב מוכיח
מתוכו כי מרת ההגיון לקחה בו, במה שפתח בחסידו
סדיגורה וסיים בצדיקיהם, שלא מעין השאלה. ואין כל
כפק כי בכל אלה היתה יד הרודניקי, כאמור למעלה,
והצדיק הסנוי נקי.

„כל דאלים גבר.“ — הסדיגוראים זוכים בדין. —
 מוכים את הרבים, — הדויקובי איננו נוסע לסנו
 לחחונת בנו. — חלול הקדש. — גורת תענית. —
 „סוגרום“ יל הסידים.

כאשר השיגו הסדיי סנו ברישא את הרשיון המבוקש,
 לרדוף באף את הסדיגוראים כונננדיהם, מיהרו להשתמיש בו.
 אך תחת לדין עם הסדיגוראים בערכאות, כמו שהשבו
 מראש וכפי ההיתר הנתן להם כרכם הסנוי, החליטו
 להשתמש בכח הזרוע על פי „כל דאלים גבר“. באחד
 הלילות, התנפלו בהכיון רב על ה„קלויז“, הכו מכות רצח
 את החסידים האחדים שישבו שם. הוציאו את כל ספרי
 הלמוד וספרי התורה וכל כלי הקדש, נצלו את הבית כיכל
 דבר חפיו, ואחרי אשר גרשו משם את החסידים המוכים,
 סגרו את בית התפלה על מסגרי, והלכו להם. מובן כי
 הסדיגוראים לא טמנו ידיהם גם הם „ובכל יום ויום נשמע
 קול ענות ברחובות והוצות, בוז ונאצות, כיכות וכיהלומות.“
 („העברי“ הברודי, תרכ”ט, צד 292).

מה היה נמוקם של הסנוים שלא השתמישו בתקף
 דינה של הכימשה—אי אפשר לרעת בברור. אפשר שיראו
 „לככם את הבגרים המזוהמים בפומבי“, שלא יבוא לידו
 חלול השם וחלול כבוד ישראל, וחפצו שיבאכה זו תעשה
 על ידי מתנגדיהם הנרדפים והקולר יהא תלוי בצוארם.
 אם זו היתה מחשבתם, טעו בהשבונם. הסדיי ס”ג נכניעו
 כל ימות הקיץ ההוא לפרסם דברי ריבותם בערכאות, עד
 אשר ראשי הקהלה ראו להם לחובה לעמוד לימין הנרדפים,
 והביאו משפטם לפני ממשלת העיר. והסדיגוראים זכו
 בדין.

כדי לעמוד על אופיה של המחלוקת הרישאית. ראוי להעתיק פה את הקורספונדנציה הקצרה שנרפסה אז ב"העכריו" הנ"ל (צד 376) כדברים האלה:

„רישא, כיד אלו“.

„כיום ו' שבו העבר נתאספו יחד אנשי עדתנו אל לשכת הקהל ושמה המתיקו סוד לעשות שלום בין צורי הנהלקת אשר נמלגו מה בקרב כתות החסידים, ואנשים ההולכים מה קדמת העת החיה, עמדו כלם ליטון העשוים מיום מידעו שקיים הם כח, הלא המה כת הסאדאגורע, ודרשו את השלום, אולם חסידו סנו הקצו ערפם וימאנו לענות מפני כל, ולא תצנו אשר יפתחו יערי בית הקלויו המסוגרים על מסגר חוק, עד כי קמו מתנגדיהם בחרי אף. ואחר הנהרים נפתחה הקלויו בעזרת ראשו אורתי העיר אשר לא מבניו הם, ולהבת המריבה שקמה מעט“.

בין המכתב הקצר הזה אנו למדים, כי ראשי הקהלה והאנשים שאינם נוגעים בדבר, עמדו ליכין הסדינוראים העשוים, ובכן יש אפוא לפהפק אם האנשים שאליהם נשלח מכתבו של הסנוי, הניבא בפרק הקודם, היו ראויים להקרא בשם „ראשי הקהלה כינהלי ערת ישרון“; ובפרט, שאנחנו רואים, כי נודרו מהזכיר אף שמו של אחד מן המנהלים ההם. עוד זאת יש ללמוד, כי מה שהודיעו בי"ד הרישאי במכתבם אל הסנוי: „כי יש לאל ירינו לצאת בחרב נגדם ולגרשם מהסתפח בנחלת הקלויו ישלנו עלפי תקף נמוסי הקיר“ח, היתה רק השערה קלוטה בין האויר, כי כאשר ראינו, יצאו הסדינוראים זכאים במישפטה „על פי תקף נמוסי הקיר“ה“.

חסידו סנו אשר ברישא לא הסתפקו, כנראה, בההיתר שנתן להם מאת צדיקם „לרדוף את כתנגדיהם עד הרמיה“, אלא חפצו לזכות גם את הדביה, לעורר גם את חבריהם החסידים אשר ביתר העריף והעירות לעשות כמעשיהם, על פי תקף פסק דינו של הסנוי. לתכלית

זאת. העתיקו את המכתב הנזכר לאלפים ולרכבות והפיעוהו בכל מושבות בני ישראל אשר בגליציה, ומיד פתחו בפרק „אלו הן הלוקין“, פרק של מכות ומסירות, כריבות־בית וג'יט־נשים, ולפעמים לא רחוקות גם רציונות כמש.

הקרבן הראשון היה מלמד אחד בעירה טיטשין, הסמוכה לרישא. כאמור למעלה, כבר היו הסידו סנו וסדיגורה מחולקים בדעותיהם עוד שנים אחדות לפני התפרץ הפולמוס, ואעפ"י ששתי הכתות התפללו בבית מדרש אחד, לא התערבו אלה באלה, לא ישבו יחד בשום כסבה, וחסיד סנוי לא היה מוסר מעולם את בנו ללמוד תורה מפי מלמד סדיגוראי. ושם, בעירה הנזכרת, היה מלמד אהר, הסיד סדיגוראי, שהתפרנס מתורתו שלמד את בני בעלי בתים פשוטים שאין להם עסק בחסידות ולא ידעו להבחין בין הסידו של רבי זה להסידו של רבי אהר. אך מכיון שנתפרסם מכתבו של הסנוי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, קרא הרב של העירה ההיא, שהיה הסידו של הסנוי, לאספה את כל „סיעת מרחמיה“, והחליט „לנשת אל העבודה“.

בעירה ההיא לא היה שום קלויז מיוחד לחסידים, וכל מיני החסידים התפללו בבית המדרש בין בעלי־הבתים והמוני העם. ביום השני, בבוא הסידו סדיגורה אל ביהמ"ד, ראו והנה על הכתלים מכתבים מלאים זלוזלים על צדיקיהם. מובן, שמהרו להסיר את המכתבים, ובעירנא דריתחא נפלטו מפי המלמד איוה דברים קשים על „המוציא שם רע" על צדיקיהם. הסנוים, שהתכוננו מראש לדבר הזה, התנפלו על הסדיגוראים, הכום מכות־רצח וגרשוב החוצה. בו ביום, שלח הרב את שמש הקהלה אל כל בעלי־הבתים של המלמד, להודיעם כי מטעם הצדיק הסנוי, מנורים הם הסדיגוראים לשמים ולבני ארם, ואסור ללמוד תורה מפייהם. האנשים הפשוטים ההם לא הרחיבו להתנגד אל הצדיק הסנוי ולעשות מעשה נגד רצונו, ועוד בעצם היום

ההוא נשאר המלמד „מחוסר פרנסה“. אשתו מתה מרוב צער, והוא היה אחרי כן ל„יושב“ בסדיגורה. באחד הכפרים סמוך לעירה הנזכרת, היה חסיד סדיגוראי מלמד אצל חוכר בית המשקה. הרב שלח פקודה אל החוכר, לגרש את המלמד מביתו תכף ומיד. אך החוכר כיון לשמוע בקול הרב, באמרו כי לפי דעתו הפשוטה, דעת „בן-כפר, אסור לקפח פרנסת יהודי כשר בלי שום ספק. אהרי ימים המליטה אשתו בן, והרב לא הרשה לשום כוהל לנסוע אל הכפר כל עוד שלא יגרש את המלמד מביתו. אך החוכר עמד על דעתו, וביום התישעי הביא את הילד אל עיר רישא ושם נמול על-ידי כוהל סדיגוראי.

בעיר בריוזוב היתה יד הסדיגוראים רוממה. כי פרשו מן הצבור הסנוי ויכונונו להם קהלה בפני עצמם, עם „קלוי“, חזן, שוהט וגם רב. שם השתמשו שני הצדדים במלישינות והרבה פרנסות קופחו על ידיהם. יוצאת מן הכלל היתה העיר דזיקוב. שם ישב הצדיק ר' מאיר הורוויץ, בעל „אמרי נועם“, מחותנו של הסנוי. והוא לא רק שלא הרשה להסידיו לנגוע לרעה בחסידיו סדיגורה האחרים שהיו שם, כי אם עוד קרב אותם ונהג בהם כבוד.

על החסידים שהתערבו בריבות רבותיהם, היה אומר: אמישול לכם מיטל: הארי היה רעב, וכאשר לא מצא לאכל, שם אל המרטה פניו. קרא אל הדוב ואמר לו: שים נא את חטמך לתוך פי והרח אם שני הרעועות נותנות ריח רע. „כן ענה הדוב. הנני מריח ריח לא נעים.“

מורד אתה במלכך, קרא הארי, בן מות אתה! אחו בו וטרף אותו.

אהרי כן שם אל הואב פניו. הואב שם את חטמו אל פי הארי ואמר: מה יפח ומה נעים ריח פיך. נעים הוא בריח שדה.

— „שקר אתה דובר בפני“, — קרא הארי בחרו אף,

— „וכל המדבר שקרים באזני מלכו חייב מיתה.“ — טרף
גם אותו.

באחרונה פנה אל השועל.

„סלח נא לי מלכך“ — ענה השועל. — „זה ימים
שהצטננתי וחוש הרית של חטמי נפגם ואיננו מרית
מאומה.“

והשועל הערום נצל בערמתו.

מי יתן, סים הצדיק את מישלו, והסירי שני הצרדים
ילקו בצנת'האף ולא יתחכו את חטמם לרשות שאינה
שלהם.

אך גם הצדיק הזה, אף שאביו ר' אליעזר מדזיקוב,
היה רבו של הסנוי, שקל למטרפסיה בעד ניטרליותו.
הסנוי שפך גם עליו מרורות, וריב נורא התפרץ ביניהם.
ובעת חתונת בנו של הדזיקובי, ר' אהרן הרב מביטש, עם
בת הסנוי, לא נסע הצדיק מדזיקוב אל ההתונה, כי אם
החתן ואמו. ולמען הכעים עוד את לב כיהונתנו הסנוי,
השתדף ר' מאיר מדזיקוב עם הצדיק מריטנוב, שהיה גם
הוא איש ריבו של הסנוי.

בערים אחדות הביאה המהלוקת הנזכרת לירי מעשים
תעמועים. כדבר הזה קרה בעיר ברז'יש'טין. שם
היו לשתי הכתות שני בתי תפילה מיוחדים, ולא היתה להן
שום ספה לבוא בריב. אך מכיון שנתנה רשות לכיטחית
„להרוף ולרדוף את כל חסירי ס"ג" ולעקום מן הישרש,
התפרצו חסירי כת סנו, בליל ש"ק פ' תזריע, אל הקלויו
הסדיגוראי, שברו את ארון הקודש, הוציאו משם את כל
ספרי התורה והטמינום במקום לא נודע. בשפת בבקר
היתה מכוכה בהקלויו, ואחדים מן החסירים נישבעו להנקם
כאנשי ריבם. בליל ש"ק פ' קדושים עשו גם הסדיגוראים
כמעשה הסנוים, גנבו את ספרי התורה מהקלויו הסנוי
והחביאום. אך שוטרי הפוליציה התערבו כדבר ויעשו
חפוש בהקלויו הסדיגוראי וכיצאו את הספרים טמונים בשק
תחת התנור והכיריים. המקרה המעציב הזה גרם לחלול

הטם, והרב מלכוב נזר כי כל אנשי העיר בורשטין יתענו
 בה"ב ("העברי" הנ"ל, תרכ"ט, צד 229).

חלול השם כעין זה קרה גם בעיר דרהביטש. איש
 ואישה נצו שם ימים רפים. האישה ואבותיה נהרו אחרי
 הסנזי ובעלה היה נוהה אחרי הסדיגוראי. כאשר המליטה
 האישה זכר, חפצה דוקא להביאו בכרית בבית תפלתם של
 הסירי סנו, ובעלה סרב לזה. כה רבו כל השבוע. ביום
 השמיני, מאנה האישה למסור את בנה הרך אל הסדיגוראים,
 וכבר היתה השעה החמישית והילד עוד לא נמול. "טוב
 לו שיהיה "ערל" — אמרה היולדת — "משיהיה סדיגוראי."
 אז בא הרב ר' אליהו הרשווסקי לביתם ויעצם לעשות
 ה"כרית" בביתם, ולצאת ידי דעות שניהם. וכאשר הסכימו
 והחלו להכין את "כסאו של אליהו", התפרצו ההסידים
 אל הבית, הרסו כל אשר בבית, באמרם, כי החובה על
 האב למול את בנו, ובנדרון זה אין לאם שום דעה. האישה
 התעלפה למראה הטעורריות שנעשו בביתה, והחסידים
 השתמישו בעת המכונה הזאת, חטפו את הילד והביאו
 אותו לקלוז כדיגוראי, ושם מלו אותו בין הערבים.
 האישה לא האריכה ימים אחרי העובדה הזאת ("העברי"
 הנ"ל, תרכ"ט, דף 221).

מחדשים את ה"מכתב לק"ק רישא". — עלילות
 חדשות. — הסיד גוזר וצדיקו מקים. — שנות
 מקלקלת השורה. — שנות שונות בהסידות.

שיבתו של ר' בער'ניו לחצר אהיו הסדיגוראי, עשתה
 רושם כביר בעולם החסידות. חסירי סדיגורה מהרו לצלם
 את תמונתו, בכדי להראות לכל העולם, כי צורתו לא
 נשתנתה אף בכישהו ממה שהיתה לפניו, וכי שקר ענו
 בו הסנוים, כי השחית את זקנו. קצץ את פאותיו והחליף
 שמלותיו. את התמונת ההן הפיצו לאלפים ולרככות
 ברוסיה, גליציה ורומניה, בצרוף מכתבים חוזרים,
 המוכיחים כי ר' בער'ניו מעשי אבותיו הצדיקים בירו,
 מתנהג הוא בפרישות יתרה ו"כל עילא וישחיתא לא
 אישתכחת ביה".

הביטורה המיטיבות הזאת נרמה, כי בכל מקום אשר
 דבר הצדיק מסדיגורה ומירתו מגיע, עשו מישהו והוללים
 ושמוחו וששו בראש כל חוצות.

לכאורה, היו צריכים גם הסנוים לשימח על השנוי
 הזה, שמנע חלול השם וחלול כבוד ההסידות, ולשבת
 כריב, ולהשכיח מלב את כל הענין, ובך חישבו או כל
 אלה שעמדו מן הצד ולבם דוה על "מירנים בין אחים",
 שהסנוי בעצמו ישנה עתה את דעתו ואת תכסיטו ולא
 יוסיף עוד להתנרות בסדיגוראים. אך הישבו וטעו, אוכרי
 המלחמה בסנו, לא הפצו בשום אופן להניח את נשקם
 מידם ולעזוב את המערכה, אדרבה, כדי שלא תרפינח
 ידיהם של "אנשי שלומם" ולא יעלה על דעתם כי כבר הש
 כחו של ה"מכתב לק"ק רישא" הידוע, נתפרסם עתה מכתב
 הדיש מהרב טסטרוזוב ותשובת הסנוי עליו, למען ידעו,
 כי צדיקם עודנו עומד בדעתו.

זיען כי התישובה הזאת נכתבה בעת שר' בער'ניו
כבר יטב ואהו בדרכי אכותיו, כלומר, אחרי שכבר סרה
הסבה שגרמה, לבנים, את המחלוקת, ראוי הדבר להביא
את המכתב, והישובת הסנוי עליו, ככתבם וכלשונם.

וזה דבר מיכתבו של הרב הסטריזובי : —

בעז"ה יום ב' לסדר ראש בני ישראל (כי תשא),

הרכ"ט סטריזוב.

יצו ה' את הברכה חיים עד העולם וכו' כבוד
שם קדשו מו"ה חיים הלברשטאם, לפני ישיש ינון שמו
שליו"ט ארוכים וברוכים אמין.

הנה ימנינו ונדעם, ובעינינו ראונו
ובאונונו שם ענו*, בה שיעשו בעוירות
הקרוכות והרהוקות עם הכת סאנדיגרי, אשר עברו
חק, הפרו התורה טראשה עד סופה,
הורה שבת בתורה ש"פ ברוש
גלו, מלכד אינר ענו ועירו וכוו התלמידו הכמים בכל
מקומות מושבותיהם, כידוע לאדומ"ר, ואם נבו א
לבאר טעיהם, תקצר היריעה
מהבו ל. אמנם עד עתה לא היה לאל ידינו לררוף
אותם, כי היו אתם איזה בע"ב משה, ועתה כאשר נתגלה
האמת ונתודע קלונם ברבים, הנה האנשים אשר היו אתם
עד עתה, גם הם נסנו אחור מהם, וכלם פה אחר אמרו,
שכאשר ובתוב אדומ"ר לכאן עורנו
לרדפם, הנם מוכנים לבער הקוצים מן הכרם, ובכן
באנו אנהנו בקידה ובהשתחוויה, לתלות ולחנן את פני
קרויית אדומ"ר, וכתוב נא לכאן סכתב להרפם
ולרדפם, והננו בטוחים בעז"ה כי תהו ידנו רמה
ויכול נוכל להם וכו' הנה מתהכרת אלענו לכתוב מהמת
גדל רשעהם ועוהתם. אמנם אם ת"ו לא יבוא לכאן סכתב
נתקדושת אדומ"ר עלים"א חיששנו שלא נחית ח"ו וכו'

* פזור האותיות כמכתב זה וכתישוכת שעליו לי. — י.א.

(כלומר, מן הנזעקין ואינם נענים.—י. א.), ע"כ אבקש
מאד מאד בבקשה יטוחו מלפני האדמו"ר הקדוש,
ל ה ו ס ע ל כ ב ו ד ה ה ו ר ה ולומדיה,
ולכתוב לכאן מכתב כמו שכתב לק' רישא ויתקדש
נא ש"ש כמו שנתקדש בק' רישא,
ואל יהי הדבר הזה קל בעיני אדמו"ר וכו' וכל בעה"ב
עומדים מוכנים כבר להדפס ולרדפם, כי גם בעיניהם רע
המקשה אישר המה עושים פה, אך מצפים למכתבו הקדוש.
הכ"ר המעתייר ומצפה,

הק' שלמה שפירא, אבד"ק כטריזוב.

בשולי המכתב נאמר: —

אכפול בקשתי לכתוב, לכאן מכתב כמו שכתב לק'
רישא, כי בכאן הם עושים רעות כפלי כפלים ממה שעשו
בק"ק רישא, והנני חס על כבוד אדמו"ר
וטרחתו ואוננו פורט המון שיש
שלהם. הב"ד הנ"ל.

כל הבע"ב שאינם על החתום פה, כלם עומדים
לנגד הבת האלו ואומרים, שרק כשיבוא מכתב אדמו"ר,
יעשו כמו שצריך לעשות. נא אדמו"ר יכתוב
נא תיכף וכו' הלא אנחנו עמו וצאן מרעיות...
דברו הנ"ל.

ובכן, שמעו וראוהו ידע. הרב הסטרי-
זובי, כי ה"כת" הסריגוראי ביתר הערים
"הפרוהתורה מראשה ועד סופה,
שכתבו שבוש בע"פ בסרהסיא, כריש
נלי", — אף כי רבני רישא, עיר הקרובה לכטריזוב, לא
נועזו להעליף עליהם אשמה נוראה קזו — וחסידי ס"ג
אשר בסטריזוב הם "רעים וחטאים יותר מככל העירות",
ובכל זאת איננו מוצא לנחוין לפרסם, לכל הפחות, עיברה
אחת הנותנת יסוד להאשמות ההן, ושני טעמים חשובים
עמו: האחד, מחמת כי "אם נבוא לבאר מעשיהם תפצר
היריעה מהכיל", והשני, מפני, כי הוא "חס על כבוד

אדמו"ר וטרחתו ולכן אינו פורט המעשים שלהם". בטוח
הוא כי רבו הסנוי יאמין לו על דבר תו, ועל
יסוד כזה הוא דורש ממנו להתיר לעקור מן
הירוש את כל "כת הפאדינערים"...

ומרוב קנאתו לה' לא הרגיש, כנראה, כי דבריו הם
מזכירים מנופם: בתהלה אמר: כי החסידים הפרו תורה
וכו' בפרהסיא, אך הוא, הרב המקנא קנאת ה'
צבאות, אי אפשר היה לו לרדפם, יען "כי אתם היו איזה
בעלי בתים מפה", שמע מינה, כי בעלי הכתים ההם, או
ישערו גם הם כמעשה החסידים ההם "להפיר תורה שבכתב
וישבע"פ", או לכל הפחות, ראו את מעשי תעתועיהם ולא
ביחו בירם מפני שלא היו חוששים לכבוד התורה והרת.
ומה זה קרה פתאום אחרי כן, כי כאשר "נתודעו
מעשיהם ונתגלה האמת" נסגו מהם אחר? מה
"נתודע" אחרי כן יותר מ"הפירת תורה שבכתב ושבע"פ"?
וכי נתגלה אחרי כן אם גם מתחילה עשו מעשיהם
כפרהסיא ובריש גלי?

בתמיה הוא גם סגנון המכתב. הרב איננו שואל
עצה כתלמיד הרן לפני רבו, כי אם דורש הוא, כמו
במפניע: "יכתוב נא לכאן מכתב להדפס
ולרדפם". וזה נותן ידים להאמין, כי הרב ההוא
נתבקש לכתוב מכתבו באופן כזה, כדי
שלא יהי הסנוי, או עושי דבריו, נדרשים ללא שאלום.

והסנוי, תחת להזכיר לרב יושב על מדין מקרא מלא:
"ודרשת והקרת ושאלת היטב", לדרוש ממנו עובדות
מוביהות ומעשים ברורים כי באמת נעשתה התועבה,
מחר להשיב תשובה שהיא בעצמה אינה אלא "קטיגוריה",
ולא קטיגוריה על החסידים, אלא על הצדיקים
עצמם, כי הצדיקים הם מפירי תורה
ועוברי על דת וכדומה.

ואלף דברי התשובה אל הרב הסטריווכי:—

ב"ת. שלום לכבוד ידידי מחותני

וכו' מו"ה שלמה שפירא נ"ו האבד"ק כטריזוב יע"א
וליראי ה' ודורשו תיה"ק, שלום רב.

קבלתי מכחכם ארות הכתהדתשה וכו'
(מה הוא מבאר באריכות, כי שני חלקי התורה, הנגלה
והנסתרה, מהאימות הם וכל הצדיקים לא סרו מדרכי
השו"ע) והנה קמו בנ"א הפרוהתורה,
השתיחותיותוהתעייבו באין סגופים ומקואות,
וגם טבילתעזרא, כאלו, ומרבים ממנם,
וימאנו לעשות צדקה, שמונועשתוהתעייבו,
וכל התנהגותם בגדל וגאון לב, ותולכיס בדרכי
האומות, ללבוש בגדיהם שיש בהם קרוב לודאי
חיש שעטנו, ומסלסלים בשערם ע"י הכטה במראה,
וכמה זמן מכאלים בזה, ונשיהם עוברות
דתיהודית, ואומרים שהכל הוא דרך גבוה, ועו"ז
מקלקלים רבים אהם וינהו אהריהם כל העם המתאנים, כי
כן דרכם נכון לפני בני בלועל, לעשות כל אשר לכו
חפין, שלא לעשות שום מצוה, ולפרוק עול היראה מעל
צוארו באין מניעור, ומכזיב לכל המטאגים לשמוע להם,
וכדברים כרה על צדיקי הדור אשר מנחתם בג"ע למאה
שנה... ועד עתה היונו החשים, כי אמרנו פן יהיה
תקוה שיוטיבו דרכיהם. אך כי ארכו הימים ורעתם
הולך וגדל עד אשר השוה כ, מתוך רמיה
שעשה את עצמו בעינים הפזכות ובשחנת ראש, המור
עצמו כהלול י"ש בפרהסיא ובטוילעם
זונות כידוע, אמרנו לא עת לחשוה ולזה מוסכם
אתי להתייען עם הקדושים הולכי האמת שברורנו וגדולו
התורה היאך לעשות לבער ענת הזמח הזאת מקרבנו. אך
ואת התיוב עלי לגלות להם ולהודיע, שהדרך חוה הוא
אקורסות גמור ואסור לדבר עם חכת
חואת, ולקיום, לא חאבת ולא תחמול" כאשר במסכת,
ובעוה"ר קלקלו חרבה ערו ישראל, שהטו לב הנשים לעאת
כדרך חזונות, וגם הרבת בע"ב נהקלקלו...

ולכן מצוה לרדפם. ובקצור, כי המה מ י נ ו י א ש ר
אנו מזכירים בכרכת „המינוים” בכל יום, ו כ ל
ה א ת י מ א ח י ה ט ו ט ר ה מ ה כ י ו צ א
כ ו , ואל הכיטו ברמיזות עיניהם וכפוף ראשם כי הכל
יָקָר, ואל תישמעו להתורות שאומרים בשם צדיקים, כי
יָקָר בשפתותיהם, ולכן מי לה' רדפו טהר אתריהם ולא
תחנם... כמו שנאמר בעיר הנדחת... ויעורני ה' לעשות
מעשינו עם כל חכמי וקדושי הדור.

הק' ח י ו י מ הא ל ב ר ש ט א מ .

היכתב הוה, שנכתב, כאמור, בעת שר' בער'ניו כבר
שב לצדקתו ופרייטותו, עשה רושם מדכא על כל אלה
שעמדו עד כה מיננה, והחלו להטיל ספק אם כחלוקת זו
היא באמת „כחלוקת לשם שמים”. הכנוים „מטומד”,
„מומר”, שכה התרגל הכותב בהם, עד שאי אפשר היה לו
להזניחם גם בעת שר' בער'ניו שמר את מורשת אבותיו
לכל פרטיה ודקרוקיה, הרגיוו את לב כל אחד. גם ראו
בוה עול גדול, למדוד באותה המדה גם את ה א ח י מ
ה צ ד י ק י מ , כיבלי מצא בהם אף חשד של לכוד זכות
על איזה מעיטה שנעשה יאלא כדת, וכמה כעליב וכחפיר
הוא הכיבטא „ובטיוול עם זונות”, בשיעה שר' בער'ניו לא
ט י ל מ י ע ו ד ו עם נשים אף בעתות של „כין
המצרים”, וכל עונו בנהון זה היה, גם לפי דברי מאשימיו,
כי בתו של הר"ר רייטמאן, ילדה בת י"א, נגנה לפניו
על הפסנתר כדי להפיג עצבונג, ולפעמים היה מיטוחח אתה.
גם הכנוי כמיטוחתו הוא סותר את דבריו. כתחלה
הוא אומר כי „מוסכם אתי לה ת י ע ין עם הקדושים
ו נ ד ו ל י ה ת ו ר ה האיד לעשות”, ותוף כרי
דבור הוא דן יחיד, כי „מצוה לקיים בהכת חזאת ל א
ת א ב ה ו ל א ת ח מ ו ל ו ל א ת ח נ מ כמו
כמיסיתים וכאנשי עיר הנדחת”, וכזרו הוא את עושי
רצונו ש ל א ו ח כ ו ער אשר ישמעו דבר כפי
ה„קדושים וגדולי התורה”, רק „רדפו טהר אתריהם”.

ומי הכם ויבן פשר הדברים „כי לובשים הם בגדים
שיש בהם קרוכלודאי חשש שעטנז“,
שעל פי זה הוציא מטפט, כי הצדיקים ההם הולכים
ב„דרכי הגוים“?

האיטת כי הצדיקים ההם „הפרו תורה והשחיתו
והתעיבו“ מיוסרת, על פי דברי המכתב בעצמם, רק על
„מניעת סיגופים ומקואות ובטול טבילת עזרא“. וכאן
הכן שואל: הלא טבילת עזרא מבטלת ועופרת היא עוד
מימי התלמוד, ומה הפרת תורה יש בזה? ואם על פי
שיטתו של הסנוי אי אפשר להיות „צדיק הרור“ ו„רבי
פועל ישועות“, רק על ידי „סגופים ומקואות“, אין זה
מתיר לו עדיין לקרא את אלה שאינם הולכים בשיטתו הוא,
רק בשיטת אביהם ואבות אביהם, בשם „מפירי תורה,
משחיתים ומלעיבים“.

בנוגע לסגופים, אדרבה, ירוע הוא מכתבו של הבעש"ט
אל תלמידו הפולנאי שהיה כבעלי שטת הסגופים, הכותב:
„הנני מוסיף בגזירות עירין ובצירוף קב"ה ושכינתיה, לבל
יכנים א"ע בפכנה כזה, כי זה מעשה מרשה רה
ועצבת, ואין השכינה שורה לא מתוך עצבות, רק
מתוך שמחה של מיצה" (יטחי הבעש"ט). וירוע, כי
על פי שיטת ההסידות של הבעש"ט, העבודה היותר גדולה
ונכבדה היא רק העבודה ע"י זולתה ותענוגים
למיצה בהם את הווד, את הצד האלהות שבתוכם
הפחיה אותם, להתדבק בו ולהשיבו לשרטו.

וגם הצדיק מנישכיו, שהסנוי במכתבו בשנת תרכ"ז
מתארהו בשם „ארו בלכנון, בוצינא קדישא, פאר הזמן
וכיטוש הרור מחותני הקדוש“ (זכרון טוב דף 70), מעיד על
עצמו כי מפני הולשתו עשו לו בסוף ימיו ט' קבין באמבטי
בביתו במקום מקוה" (דף 10); גם בענין „מסירת נפש
בשעת התפלה“ שלא נראה אצל צדיקי משפחת הריוני
אמר הנישכיו ברמו: „אין אומר ואין דברים“, אעפ"כ,
„בכל הארץ יצא קום“.

ב.

מליצי יושר מול מגירי פשע. — לקוי מדת הדין.
— הממליץ מנכות הרי זה מגונה. — סגנון מדבר
קשות. — איפה ואיפה. — שפיכות דמים. — הרמות
ונדוילכ.

מכתבו השני של הסנוי שהיה כתוב בסגנון יותר
הריף ויותר מלעיב ממכתבו לרישא, בשעה שר' בער'ניו
כבר ישב בחצר אחיו והתנהג בחסידות כמקדמת דנא,
עורר הרבה צדיקים שעמדו עד כה מנגד, לערוף מכתבי
מהאה נגד הסנוי. עד כה לא מצאו לנכון ללמד זכות על
הנרדפים, אף כי הסנוי הנדיש את הסאה יותר מראי,
בהישבם, כי כונת הסנוי ליטם שמים, ורק קנאתו הרבה
קלקלה את השורה. אולם עתה אתרי שכבר סרה ספת
הקנאה והסנוי עורנו עומד על מיטירתו ללכות אש
המריבה, החלו להישור כי יש דברים בנו...

הכל, כי המכתבים ההם, שנשלחו ישר אל הסנוי
לא נתפרסמו בקונטרס „כנסת הגדולה“ (קבוצת מכתבים
שהוציאו הסנוים). שם נדפסו רק המכתבים של מלמדי
הובה; לא של אלה שלמרו איוו זכות כל שהיא, כי לפי
שטחם של הסנוים דין „מסיתים“ להסריגוראים, ואין
טוענים להם.

ויען כי כל המכתבים האלה, לא רק שהם גופם לא
נתפרסמו בקונטרס הנזכר, אלא שגם התשובות עליהם
אינן נזכרות שם (מלבד שלש תשובות שעור אשוב לדבר
עזיהן). מצא לנכון אחד הרבנים, ר' משה תאומים פהר
רודניקה, להדפיסם בהוברת מיוחדת, בשם „דברי שלום
ואמת“. אף הרב הזה שקל למטרפסיה. תיכף הדפיסו
בקונטרס כה"ג מכתב מלא חרופים ונדופים נגדו, ותחת
המכתב חתום: קיי"ב. — כי לא העיו המחרח לכתוב
את שמו מפורש; וכך היה גם גורלו של הרב דוד מיכל

יחיאל הלפרין אבר"ק בורשטין, כי בקונטרס הנ"ל פנעו גם בכבודו על העיוז להמליין על הסדיגוראים.

מענינות הן התשובות שנרפסו בקונטרס כנה"ג. אל הצדיקים מגרודזיסק. הצדיק מוויוניצה ולעוד גדול אחד. שכתוכן הננו משערים. תכן המכתבים. מתמיהים הם ה"תוארים", שתוארו הצדיקים האלה. כי בעוד שהפריו הסנוי בשבחים וככד בתאר "מאור הגדול", "שלישלת היוחסין" וכו' רבנים בלתי ידועים, כהרב הסטריובי והליטוויסקי, לא מצא תאר אחר לצדיק מפורסם כר' אלימלך מגראדזיסק, בן הצדיק ממאנליניצה ונכד המניד מקאזיניץ, מלבד: "להרב וכו' מו"ה אלימלך מגראדזיסק". ראוי עוד להזכיר העובדה הזאת, שכימנה נראה, עד כמה נשתרשה השנאה בלב הסנוי אל בעלי-פלוגתיה, עד שגם מלמדי זכותם לא זכו בעיניו:

הצדיק מגראדזיסק, שהיה "רבם" של עיטרות אלפים חסידים ומחותנו של הצדיק ר' אברהם יעקב מיסדיגורה, היה רגיל ליסע אל הסנוי בתור "רבי" חכר. והסנוי שמח תמיד לקראת בואו והיה מרבה לחלק לו כבוד. מספרים כי פעם אחת, תפש אותו הסנוי בשתי ידיו ואמר אל המון חסידיו: אומרים, כי בין נכדי המניד יש "משיח", ואני אומר, כי הוא זה."

כאשר נתפרסם המכתב השני של הסנוי, כתב אליו הגראדזיסקי מכתב כתוב ברוב ענוה וכבוד, בסגנון של שאלה כתלמיד הרן לפני רבו. תכן מכתבו היה בקירוב כך:

"ילמדנו רבנו, הלא אתה בעצמך עשית משחה ושמחה בעת שר' ישראל'טשי מריון נחלין מצרה, ואמרת, "כי ראוי ונכון לכל איש שבשם ישראל יכונה, להתערב בשמחה הזאת, כי המשפחה הזאת ממי י ה ו ד ה יצאה וממלכות בית דוד יבואו, ע"כ נכון מאד לשמוח בשמחתם ולהשתתף בצערם". ומדוע נהפך רבנו עתה לדרוף באף את כל בני המשפחה הקדושה הזאת, בשביל

אהר שחטא ושכ? תורה היא וללמוד אני צריך. (דברי הסנוי אודות הריוזיני הנזכרים למעלה, טובאים בקונטרס "אגרת שלומים")

על המכתב הזה ענה לו הסנוי מכתב פרטי (שלא נרפס). ישכן נאמרו הדברים האלה: "טעיתי בך. באת אליו בצביעות פניך ותרמני." המכתב הזה נתקבל בערב שבועות, ועיני הנרארוזסקי זלגו דמעות, ואמר: "אוי להם לצדיקים שכך עלתה להם בימיהם — הצליח מעשה שטן!"

בתשובה הנרפסת בקונטרס כנה"ג אל הנרארוזסקי, כיצטרק הצה הסנוי על מעשיו ומתנצל שהיה מוכרח לעשות כך, מפני שהרבה חסידים —

"אמרו בפה מלא בפני קהל ועדה איך שהמומר ימ"ש הולך בדרך הישר ולא יושג לקטני הערך וכו'" ובחבו אליו מכמה קהלות מה לעשות עמיהם? והשבתו ש ה מ ה אפקורסים ואסור לדבר עמיהם ואמרתו ש ב ל ב ו י ש ג מ על יתר האחים ט ו נ א. ועד הנה העמדתים על חוקיהם, אבל עתה... גם עליהם יש ח י ש וכו', ולכן לרעתי להבדל מהם בלתי אם יעשו ת ש ו ב ה, יסירו בגדי הוונות מנשיהם וינהגו ככל נישו ישראל הכשרות וכו'. אם ככה יתנהגו יהיה חלקם עם הבמו הדור, ובאם לאו אינו ראוי לקרבם."

בכיוון, אי אפשר היה לו להנרארוזסקי להעליב את כחותנו הסדינוראי ולהציע לפניו "שיעשה תשובה ואשתו ונשי בניו תתנהגנה ככל נשי ישראל הכשרות".

התשובה השניה היתה אל הצדיק ר' מענדליו מוויד ניציה, ניסו של הסדינוראי. אותו כבר תאר הסנוי בתאר "הרב הצדיק". נוף מכתבו של הוויוניצי לא נמיצא כעת אך כיסגנון התשובה נכר כי הוויוניצי כבר הרהיב לדבר ד ב ר י מ ק ש י מ אל הסנוי, ודרש מיאתו בשם האמת חותמו של הקב"ה לחזור מדבריו ו ל כ כ ש ס ל י ח ה מאת נעלבינו ישלא כדת. ועוד הפעם הויטב

הסנוי ומונה את החטאים שכבר נשנו ושלשו, ומסים
זאומר:

„ועתה רוצה מר רכא נ"ו שאפס אתם ולכתוב
שהמה צדיקים! לא ידעתי האיד מלאו לכו לאהר
שקנאתי קנאת ד' צבאות, מוכש במכ"נ לעזור לתוה"ק,
והנז יביא אותי לאתר זאת לפנים להאפקורסים וכו'.
אך בזאת, אם ידפסו מודעה בשם כל האחים... כי
המה מאמינים בתורה ולא לכור מדברי השו"ע
בל שהוא וכו' אוי אהוב עליהם, כי המה צדיקים
ושבים בכל לב."

מענינת ביותר היא התשובה השלישית, שאין בה
שום שם ושום תואר, ובראש המכתב כתוב כך:
„אשר השיב הכותב של כבוד אדומ"ר שליט"א
לגדול אחד, אשר המליץ לפניו בעד האחים ע ב ו ר
ב צ ע כ ס ה א ש ר ה ו ב ט ח."

הגדול הזה שלא מצאו לנכון אף להזכיר את שמו,
היה ר' יעקלי מרימלוב, שהיה ידוע לשונא בצע, ורק
מפני שהעיו להמליץ טובות על הנרדפים כנוהו בשם „לוקח
שוחד". והסנוי שענה בעצמו לכל הרבנים הקטנים,
שלמדו חובה על הסדיגוראים, חשב לו לעלבון לענות
לגאון ידוע, והשיב את תשובתו על ידי שלוחו — הגבאי.
ואלה דברי התשובה:

„מכתבו הגיע ליד כאדומ"ר שיהיה, ואין בו
כח להשיב על דבריו (כלומר, לחתום על המכתב, כי
תשובה הלא השיבו לנו — י. א.). רק מה שהשיב,
כי לא ידע מה דת יהודיה שו"ך
בזה? לא ידעתי איך נעלם ממנו דברי הש"ע וי"ד
שהחולך בלבוש עכו"ם, שישאל מניחים זה הלבוש ואין
הולכים בו מיסום מריצות, עוברים על לאו ועשה...
ו ס ו ש י ש ל ו מ ו ת ר י ת ת נ ר ה ל א
י כ ח ש ו ח, ומח שבח, שהיה ער נד
לגבות עדות על זה, קשה לי מאד, הלא

דבר זה גלוי וידוע לכל ומפורסם לאנשים ולגדולים ולקטנים, ליהודים ולאינם יהודים וכו' וא"כ א"צ עדות וסיקרי „עוברות על דת יהודית“, ואפילו על דת משה. וגם כל דרכיהם של הכת הלאו ידוע לכל ואין צורך לגבית עדות... ומה שכתב שיש חלול השם, אישהמיט מניה דברו מהרו"א ומהרו"ו, כדי להפריד מאיסור אין ילחוש לזה. ומפני שאיננו בקו הבריאות בשלמות, מפיו יקרא ואנו כותב, ונא שלא לכתוב לו עוד מזה יותר, כי בוודאי לא ישיב לו עוד בדבר הזה.

דברי הכתב: זיונוויל בלאזונשטיון.

לעומת זאת, מיצא הצדיק הסנוי „די כח“ להשיב על המכתבים שבאו אליו מסקאליט ומפרהייצא, שבו קובלים הסנוים על הסדיגוראים על שמרכים הם לשמות על התמורה שנעשתה ברוח ר' דוב לטובה. ועל המכתב מפיאטיסק, שבקשהו לאסור את שחיטת השוחט שיש לו הזית אכות בעיר ההיא, מפני שנוטה הוא אל צד הסדיגוראים, טרח וכתב והוציא את דין השוחט לחובה.

ככה משוא פנים היה בדבר .

וכה שהיה ספק אצל חסידי סנו במאשצ'יסק היה ודאי להכריהם בסניאטיון. הם לא שאלו את רבם איך להתנהג עם השו"ב הסדיגוראי אשר בעירם, אלא דנו דין לעצמם: כישהשו"ב היה בכית המרחץ על האצטבא, והבית היה מלא קיטור, עלו אנשים אחדים מחסידי סנו ויישבו עביטים של רותחים על השו"ב הסדיגוראי, והוא מה אחרי כן בטיכאובים נוראים. המאורע הזה הטיל רעיו גדול, ועשרים אנשים מהסנוים הושמו אחרי כן בכאסר לימים וחדשים.

גם עונש כסף וחרמות על הסדיגוראים לא חסרו במקומות שיר הסנוים היתה תקיפה.

ב"העברי" הברודי תרכ"ט. צד 277. קוראים אנו
את המכתב הזה:
פישעמיסל סיון.

ביום ד' בהעלותך שפך רובל אחד מפה, שמימי
נעוריו הוא חסיד סאדאגורע, לעג וכוז על ר"ת הלבר-
שטאם. מתנגדיו לא יכלו להיטות וחפצו להביאו בפלילים.
אך האיש לא חפץ לכוז לפניהם באמרו: אם איש
אלקים הוא יריב לו. הדבר תובא אל ראשי עדתנו. עשו
אספה ובית הועד היה מלא מפה לפה. בראש השלחן
ישב איש שיבה הרב דפה, וראשו הקהל מימינו
ומשמאלו. המשפט נחרץ להחרימו ולהבדילו מקהל
ישראל, ולקנסו בארבעים כסף. בט"ק, בהתאסף העם
לבית התפלה, קראו את ההרם בפומבי, כי ראשו
הקהל התרימו את הרוכל, למען ישמעו אחרים וייראו
ולא יוידון עוד.

ובכן, הרובר סרה על הסנוזי הוא מותרם ומנודה,
ומה דינו של הקורא את הסריגוראי בשם "משומר"
ו"מוכר"?

את פסק הרין הזה הוציאו חסידי סדיגורה אשר
בארץ ישראל, כאשר נראה בפרקים הבאים.

מריכות בית. — מעו יצא מתוק. — אבלות. —
הנעלבין ואינם עולכים. — סיג לחכמה שתיקה. —
הלוקי דעות בין האחים. — בן מתנגד לאביו.

מכתביו של הסנוי, שברם נדה והחרים את כל
הסדיגוראים, הביאו לירי קטטית ומריכות כמעט בכל
בתי ישראל בגליציה. האבות שזיו על פי רוב מחסידי
סנו, התקוטטו עם בניהם וחתניהם הצעירים, שהיו נוטים
לצד סדיגורה, ומלחמה עזה היתה מתפרצת ביניהם,
מלחמה שהיתה נאסרת על ידי האבות, והיתה נגמרת
גם כנצחונם, אם הבנים לא היו חוזרים בתשובה, מקבלים
נויפה ושבים אל החסידות הסנוית, היו האבות מגרשים
אותם מביתם וממשפחתם. בן כזה התחשב בעיני אביו
כ"בוזר", היה מתאבל עליו ארבעה עשר יום,
כפלים כעל בת, ואת שמו לא היו מזכירים עוד בבית.
לא היה אף חסיד סנוי אחד שהתיר לכתו לשבת עם
בעלה "סדיגוראי", כל עוד שדבריו היו נשמעים לה, וגם
הנשים בעצמן, אם רק עיניהן לא היו נשואות אל בעליהן
שיפרנסו אותן, היו עוזבות אותם ולא חפצו לדור אתם,
כי שם "סדיגוראי" היה לוועה, במקומות שהשפעת סנו
היתה מרובה.

אבל כל החריות והרדיפות, קפוח פרנסות, מלחמת
רמים וריבוי כישפחה, — כל אלה לא הורידו במשהו
את החסידות הסדיגוראית, אדרבה, ככל אשר הוסיפו
הסנוים לרדף את הסדיגוראים והנוהים אחריהם, כן הוסיפו
הנרדפים להתחבר ולהתאגד יחד, שכל הרוחות שבעולם
לא יפרידו אותם, היו מפקירים את בתיהם, נמשם
וכאורם בעד כבוד אחיהם וצדיקיהם, ובכל יום נלוו
עליהם קרבנות הרשים — צעירים, "אברכי משי", שעוכו

את נשיהם ובניהם לעולם ממש, ונסעו לסדיגורה.
מה ראו על ככה למסור את נפישם? מי יודע את
רוח בני האדם? אך עובדה היא כי דוקא בימי הפולמוס
התפתחה החסידות הסדיגוראית והתרחבה מיום ליום, וכל
עמל מתנגדיהם „להחרימם מקהל ישראל“ עלה בתהו.
היו הרבה חסידים, שבקשו את האמת, והם היו
מתגנכים מבתיהם ונסעו לסדיגורה, כדי לראות בעיניהם
אם אמת הדבר שבניו של הריוזני „הלפו תורות ועברו
חק“. ואחרי שראו בעיניהם כי שקר ענו בהם וכל הרבות
הן רק שמועות קלוטות מן האויר, נהיו לסדיגוראים
אדוקים. ועל ידם חדלו גם רבים מן העם להאמין בכתבי
הפלסתר שהיו מתחדשים בכל יום.

היו גם אבות כאלה שהתחרטו אחרי כן על גרשם את
בניהם או חתניהם, ונסעו בעצמם לסדיגורה, כדי להוכח
עד כמה מן האמת יש ברבריו בעלי הריב, ושם נהפכו
גם הם לחסירי סדיגורה.

עובדות כאלה היו רבות, ולדוגמא נביא רק שתיים.
יצחק ווייצנר, סוחר מופלג בדרוהוביני, התאכזר על
בנו יחידו, אלקנה, שנסע שלא בידעתו לסדיגורה, וגרש
אותו מביתו. בעצת ר' ישעיה'לי מדרוהוביני, שהיה כפוף
להסנוי, נהגו האבות אכלות על בנם יחידם, והיה בעיניהם
כאלו מת מן העולם. לאחר שתי שנים, כשישב מסדיגורה,
לא נתנו אותו להכנס אל ביתם, והיה מוכרח ללון ב„קלוזין“
ולאכול לחם חסד. באחרונה נתעוררו רחמיו של האב
והתחרט על מעשהו, ומפני שר' ישעיה'לי לא הפץ בשום
אופן להתיר לו להתפס לבנו הסדיגוראי, נסע ווייצנר
לסדיגורה, לראות בעיניו אם כנים כל הלעוים שהוציאו
על החסידים ההם ועל צדיקיהם, ושם נהפך בעצמו לחסיד
סדיגוראי נלהב, וכך נשאר עד יום מותו.
ועוד עובדה:

בעיר גורליץ היה עשיר ידוע שהיה סנוי אדוק ושונא
תכלית שנאה את הסדיגוראים. אבל חתנו „אברך משי“,

שהיה סמוך על שלחנו, היה רגיל ללמד זכות על הסדי-
גוראים הנרדפים. כשנתפרסם מכתבו של הסנוי, שבו
פסק את דינם של הסדיגוראים כדין מומרים, מהר העשיר
להראות את המכתב לחתנו, כדי להוציא מלבו את נטיתו
להסדיגוראים. אבל האברך לא האמין תיכף לדברי רבו
הסנוי והחליט לברוח בסתר לסדיגורה, כדי ל ה ו כ ח
אם כנים דברי האשמה. הוא עשה שם זמן רב, ומיראתו
לשוב לביתו, לאשתו ושני ילדיו, נהיה למלמד באחד
הכפרים וליום השבת היה נוסע לסדיגורה. חותנו העשיר
שחמל על בתו העוובה, הסכים אח"כ להשיב את חתנו
אל ביתו ולמחול לו את עינו הנדול, אם ישוב בתשובה.
אבל האברך בחר להשאר חסיד סדיגוראי, והסכים לשלוח
נט פטורין, מבלי בקש אף פרוטה אחת.
כאופן כזה, עשה מכתבו של הסנוי הרכה נפשות
לצדיקי סדיגורה.

ולא ארכו הימים וחסידי סדיגורה התאחרו יחד ויצאו
גם הם אל המערכה. המכתבים שהפיצו הכנוזים האלפים
ולרכבות, שבהם חרפו ונדפו, לא רק את ה ח ס י ד ים
הסדיגוראים, כי אם גם את צ ד י ק י ה ם, וכנו
אותם ב"שמות" „אפקורסים" ו„מיטומדים", הטילו רעש
נורא בין הסדיגוראים. ביותר הצטערו על כבוד צדיקיהם
כי חוללו. וכדעתם כי כל החשרים ונביות העריות היו
הלזים על בלימה, לא יכלו בשום אופן למחול להסנוי
את חלול כבוד בני משפחת הריוני, שהוא בעצמו היה
רגיל להתארו כתאר „צדיק יסוד עולם".

וחסידי סדיגורה לא טינו גם הם את ידם בצלחת.
גם הם, כאנשי ריבם, השתמשו בכל מקרה שבא לידם,
לדבר סרה בהסנוי ואוי לו לאיש אשר נסה להצדיק את
הסנוי בפניהם וללמד עליו סנגוריה.

כשנודע להסדיגוראים כי הסנוי מתכוון לקרוא אספת
רבנים, להתיעין אתם להכריע את הצדיקים הסדיגוראים
ואלפי הסידיהם מכלל ישראל; וידוע היה להם כי כל

הרכנים הקרואים יהיו רק מאלה שכפופים הם תחת הכנוי ולא יעיוזו למרות את פיו, התאספו גם הם בסדיגורה, למכם עצה ולקדם את פני הרעה.

בראש האספה ישב הרב הטורקאי, ר' מאיר ליבוש, שהיה נחשב אצל ההסידים ל"בעל מדרגה" והיה "עייל בלא בר" בחצרו של הצדיק. האספה החליטה פהאחר, כי אסור להם לעבור בשתיקה על כל העלילות, החרופים והגדופים של הסנוים, וחובה עליהם להשפיע על צדיקם לצאת למלחמה נלויה נגד הסנוי. האספה נתנה כח הרשאה להרב הטורקאי להודיע את ההחלטה להצדיק ר' אברהם יעקב.

מספרים ההסידים, כי כישנכם ר' מאיר ליבוש אל חדרו המיוחד של הסדיגוראי, מצא אותו כשהוא עומד והונה במסכת "כתובות" במאמר "הנעלכין ואינן עולכין, שומעין חרפתן ואינן משיבין, עליהם הכתוב אימר: ואוהביו כצאת השמש בגבורתו."

הרב הטורקאי השתומם ולא ירע כיה לרבר. הוא ראה כזה מעין תשובה על החלטת האספה.
— איזו חדשות בפיך, רב טורקאי? — שאלו ה"רבי".

ר' מאיר ליבוש התעורר, וביראת הכבוד התחיל להרצות לפני צדיקו את כל מעשה הסנוים, את עלילותיהם ורדיפותיהם, ואת השקרים שכרו על הצדיקים ועל חסדיהם, ובדברו זלגו עיניו דמעות.

"ומה רצונך?" — שאלהו הצדיק בנחת. — "כלום רוצה אתה כי גם אני אפיץ מכתבים מהאים חרופים ונגדופים על הסנוי? מה היות אומר, אלמלי ראית שמי חתום תחת כתבי פלכתר כאלה!"

"בהיות הנאון בעל "קצות ההשן" "מרא דאתרא" בעיר סטרי", — ההל הצדיק לספר להרב הטורקאי, — "אירע שאחדים מחסידיו לובלין שבעיר ההיא הקלו ראשם נגדו בשביל שרבר סרה ברכם הקדוש, ויענש אותם הרב

ב"שמתא דרבנן", להיות מנודים לשלשים יום. וכרי שלא
היו חיבים לנהוג שמתא בעירם, נסעו ללופלין לשהות
שנה עד עבור ימי השמתא. אבל הצדיק הלובליני לא
נתן אותם לראות את פניו. לאחר שלשים יום שלח
הלובליני לקרא אותם ואמר להם:

"כשהיכית ה' את אהרן ומרים אמר: ומדוע לא
יראתם לדבר בעבדי כמשה? מעיר המדרש:
בעברי, אעפ"י שאינו משה; במשה, אעפ"י שאינו עברי.
"מישה" הוא בהינת גדול הדור ומופלא בלמודי "נגלה",
ו"עברי", הוא בהינת "צדיק" עובד ה' מאהבה במחשבה
וכיעשה. והשי"ת הוכיחם, כי אף ב"משה" לברו, שהוא
רק "למדון", גדול הדור בנגלה, אעפ"י שאינו בהינת
"עברי", מחויבים לנהוג בו כבוד ואסור לדבר עליו
כרה"..."

"וכדוע לא יחשו הם לכבוד צדיקים שהם
בבהינת "עברי" ו"משה"? -- שאל הרב הטורקאי.
"לך ושאל אותם", -- ענה הצדיק.

לא יכל הרב הטורקאי להתאפק, התפרץ בכבי וקרא:
ואיה כבוד התורה, כבוד ה' וכבוד הצדיקים? ההמון
הפשיט אינו יודע להבחין בין אמת לשקר, בין תכלת
לקרא אינן; צדיק לפרכם את האמת, גם לענוה וסבלנות
יש גבול!"

"ביבטיחך אני", -- ענה הרבי כדברי נחת, אך
בהתרגשות פנימית, -- "כי מכבוד אבותי הקדושים
וכיכבודנו לא יגרע כלום. הלא ידוע לך מאמר הנמרא:
"ישראל, אם אינם נביאים, בני נביאים הם." כל ההרופים
והולולים יעברו והאמת לעולם תעמוד. משה רבנו עמד
הנייד עת מיטירתו להגן על כבוד ישראל, ומיעדם לא
היה הם על כבודו במקום שלא היה חלול השם. חס ליה
לזרעא דאנא להנדייל המדרה ולהוסיף עוד חלול הקרש.
לא ברעש ה'. במקום שמרעישים וצועקים אין השראת
השכינה. הניחה לי!"

וו היתה תשובתו של הסדיגוראי, ובמדתו זו אהז ככל שעת הפולמוס.

מספרים, כי בעת ההיא היה חלוף מכתבים בין האחים הסדיגוראים אודות הענין הזה. ההוסיאטיני חפין דוקא כי כל בני משפחת הריוני יצאו למלחמה נלויה על הסנוי, והסדיגוראי והטשורטקובי עמדו על דעתם, כי לא ישיבו אף דבור אהר. "הדבור והצעה כינעים את האדם, אבל לא השתיקה" — היו אומרים שניהם.

כאשר הראו להטשורטקובי בפעם הראשונה את המכתב הסנוי המלא גדופים עליו ועל אחיו, לא התרנו כלום, רק העיר בתמימותנו את הדברים האלה: "מתפלא אנכי על גאון ויהודי תמים כהסנוי שיקבל לשון הרע!" יותר לא דבר מזה אף דבור אהר בכל ימי הריב.

ההוסיאטיני לא יכול ביטום אופן למחול לאחיו את סכלנותם. "אם מוחלים הם על כבודנו" — אמר — "על כבוד אבא מי ימחול? מה שעלי לעשות, אעשה כלי עזרת מי שיהי, על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו." ואחרי ארבע שנים, בשנת תרל"ג, כשמתה בתו הבכירה של הסנוי, ראו הסירי הוסיאטין בזה מופת רבם, ובארו כי זו היתה כונתו, כי על חטא שהטא הסנוי נגד ישראל (הריוני), ישולם לו כתוב ארבע שנים.

סח לי החסיד ר' וועלוועלי מגרידינג, כי בתקופת המחלוקת, בא חוכר בית-מיטקה בכפר כמוף לעיר פריס-טיק, וקבל לפני הסדיגוראי, כי יודי פריסטיק הלטינו עליו אצל ה"פריין" אדוני האחוזה, ועתה הוא דורש כיאתו פי שנים תשלומי החכירה לישנה ואי אפשר לו בשום אופן לשלם סכום רב כזה

"יודי פריסטיק, הלטינו עליו אצל ה"פריין" אדוני האחוזה, ועתה הוא דורש כיאתו פי שנים תשלומי החכירה לישנה ואי אפשר לו בשום אופן לשלם סכום רב כזה — קרא הסדיגוראי בתמהון, — "אי אפשר הדבר."

"הלא לא אשקר לפני רבי הקרוי" — קרא החוכר, "יודע אנכי ברור כי כן הוא. ה"פריין" בעצמו אמר לי

ש ח ס י ד י ם ס פ ר ו ל ו , כ י מ ת ע ש ר א נ י ב כ י ת מ ש ק ה ו ,
 ו א פ ש ר ל י ל ש ל ם פ י ש ל ש ה ד מ י ח כ י ר ה .
 ״ ח ס י ד י ם א י נ ם מ ל ש י נ י ם , ו מ ל ש י נ י ם א י נ ם ח ס י ד י ם ״
 — ע נ ה ה ס ד י ג ו ר א י ב נ ה ת . ״ שׁו ב ל כ י ת ך ו ה ר צ ה ד ב ר י ך .
 ע ו ר ה פ ע ם ל פ נ י ה ״ פ ר י ן ״ , ו ה ש ם י ו ש י ע ל ך . ״ ד ב ר י ם
 ה י ו צ א י ם מ י ן ה ל ב נ כ נ ס י ם א ל ה ל ב ״ , ו ל מ ל ש י ן א י ן
 ל ב , ו א י א פ ש ר ש ד ב ר י ו ע ש ו ר ו ש ם .
 כ י ש י ט מ ע ר ' י ח ז ק א ל י מ ש י נ א ו ו ע , ב נ ו ב כ ו ר ו ש ל ה ס נ ו י
 א ת ה ד ב ר י ם ה א ל ה , ה ע י ר : ״ ד ב ו ר י ם כ א ל ה א י א פ ש ר ש י צ א ו
 ר ק מ פ י ק ד ו ש , צ ד י ק ג מ י ר .
 ו י ד ו ע כ י ה ״ ר כ י ״ ה ז ה , ל א ר ק ש ל א ה ת ע ר ב ב מ ח ל ו ק ת
 א ל א ה ת נ נ ד ל א ב י ו , ק ר א ע ל י ו ת ג ר , ו ב ש ב י ל ה מ ח ל ו ק ת
 ל א נ ס ע ל ר א ו ת א ת פ נ י א ב י ו ה ס נ ו י כ מ ה ש נ י ם .

הבנה לועידה הסתורית. — השפעתו של כולל סדוי-
גורה. — מלהמת דמים. — האספה בירושלים. —
בני האשם?

האחים הסדיגוראים עמדו בדבורם וכל ימות
הפולמוס לא ענו דבר על כל האשמות שטפלו עליהם
מתנדיהם. הקונטרסים האחרים המהפכים בזכות הסדוי-
גוראים, שהופיעו בימים ההם, אינם נושאים עליהם חוהם
רשמי; מלאים הם דברי שלום ואמת היוצאים מן הלב
ואין בהם אף קורטוב של התעוררות לנקמה נגד שונאיהם
מנדיהם.

לעומת זאת לא שקטו הסנוים והוסיפו ללכות את
אש המריכה. מכתבים לאלפים נשלחו אל כל הצדיקים
ורבני הדור למשוך גם אותם ברשת המחלוקת. הצדיקים
מנוע ואפשיין לא חפצו להתערב בריב לא להם; כנראה,
היתה בלבם טינא על הסנוי שלפעמים היה מדבר גם
בגנותם. הצדיק הרוזברוכי היה פוסח על שתי הסעיפים.
לפעמים היה קובל על הסדיגוראים, הכתהדרים במלכושיהם
לפי ה"מורה", ולפעמים היה מפליג ביטבהם. הפלוי
הסכים בשתיקה למעשה סנו, ובחשאי צוה לחסיריו לרדוף
גם הם את הסדיגוראים. אבל בגלוי לא נועז לצאת נגדם.
כל רבני הדור, שהסנוי בקש הסכמתם לרדוף את
ה"כת החדשה", לא ענו לו בתחלה מאומה. אין לשכוח
כי הם, בתור מתנגדים נלהבים, שנאו את כל ההסידים
ושיטותיהם בכלל, וכל החסרונות ישנו הסנוים בחסירי
סדיגורה מצאו הם גם בחסירי סנו; ולכן לא הפצו להכריע
את הכף לאיזה צד שהוא, ורק כשנתפרסם ההרס הנורע,
שחסירי סדיגורה אשר בארץ ישראל ההרימו את הגאון
הסנוי, מצאו להם לחובה לצאת גם הם למלחמה; כדי

להגן לא על הסנוי ה"רבי", אלא על הסנוי הגאוני,
כלומר על כבוד התורה.

אולם הצדיקים והרבנים הקטנים, שמצאו מחיתם
הודות להשפעת הסנוי על בני ערי מושבותיהם, הקדימו
„נעשה“ ל„נשמע“, בהודיעם, כי מוכנים ומוזמנים הם
למלאות „רצון קדשו“ לכל אשר יצוה, וכבר התכוננו
להשתתף בהועידה ההסתורית, לבער הרע מקרב עדת
החסידים.

בינתיים הגיעה השמועה הנוראה שהרעישה את לבות
כל הסנוים והנוטים אחריהם, ואשר הועילה הרבה להגדיל
את הריב, היא הידיעה על־דבר ה"חרם הגדול" לפני
ה"כותל היערכו".

מהצרות הצדיקים בני ריזין יצאה פקודה אל כל
חסידו גליציה, מקום הפולמוס, לקבל את היסורים
והרדיפות באהבה, להחבא „כמעט רגע עד יעבר זעם“.
עד כמה שמדו החסידים את פקודת צדיקיהם עוד נראה
להלך, ככל אופן, לא הנדישו את הכאה ולא עברו את
הגבול. אך כנראה לא ישבו הצדיקים לב אל הסיריהם
איטר בארץ־ישראל להזהירם גם הם להיטבית כריב, ואלה
„זרעא חיא וקימא די בארעא קדושא“, שלא היינו כל
פקודה כנבזה איך להתנהג עשו על דעת עצמם, וגמרו
את חשבונם עם הסנוי לפי המנהג הארצי־ישראלי.

כנודע, יש לכל ארצות הגולה כוללים מיוחדים בארץ
ישראל הנקראים על שם ארצותיהם, כמו כולל רוסיה,
כולל גליציה, כולל אונגריה ועוד. כל כולל וכולל תומך
רק את בני ארצו ואין לזרים חלק בו. אבל מיום שהתישב
הריזני באוסטריה, נעשה שנוי בסדרי הכוללים. הצדיק
הזה, שבימשלתו היתה פרושה על שלש ארצות — רוסיה,
גליציה ורומניה — כיצא לו לנכון ליסד מחסידיו כולל
בפני עצמו, אינטרנציונלי, וכמוהו עשה גם מהותנו
הצדיק מוויניצה ועוד צדיקים אחרים. הכולל שיסד
הריזני נקרא „כולל רוסיה“, והוא ובניו אחריו היו

נשיאי הכולל הזה, שממנו התפרנסו רק חסידי סדיגורה,
היו מאיוז ארץ שיהיו, ובלבד שיהיו חסידי סדיגורה.
כמובן, נוסדו הכוללים האלה בעצם וראשונה לזיכרון
פוליטי, כדי לחזק את רגשי האהבה בין החסידים בני
ארצות שונות, לאספם תחת דגל אחד ולהגדיל בזה גם
את השפעת הצדיקים על חסידיהם בחוץ-לארץ ובארץ.
באופן כזה גדלה השפעת סדיגורה בערי ירושלים, צפת
וטבריה. חסידים למיאות שאבו יניקתם הדוחנית והחומרית
רק מסדיגורה, והם כוננו להם בירושלים וביתר ערי הקדש
בתחלתה מיוחדים כמו ברוסיה וגליציה, והיו נכונים
למסור עצמם בכל רגע לכבוד צדיקהם.

פתאום, ושעת כושר כזאת הגיעה.

האמריקאים של כולל סדיגורה אשר בירושלים היו:
ניסן בן, מרדכי מקופעל ואברהם מ'טשי מאדעס. משרתם
זאת נתנה להם תוקף ועוז לא רק בירושלים, כי אם גם
בצפת וטבריה, וממשלתם היתה בלתי כוגבלת.

כאשר הגיעו ככתבי הסנוי על הסדיגוראים לירושלים,
מהרו הראשים האלה וקראו עצרה גדולה, שבה השתתפו
כל ה"פני" של הכולל, להתייעץ מה לעשות.

בין כה וכה התפרצו בכל ערי הקדש מריבות והכאות
ומלחמות-יורים. שם בארץ-ישראל היתה יד הסדיגוראים
על העליונה, והסנוים נחלו לא רק חרפה ובוז, כי אם גם
ככות ומהלכות. המלהמה הראשונה התפרצה בשפת
פ' פרה תרכ"ט, בהקליון של ר' יאטיל'לה מיטשרנובל. שם
התפללו עוד מקדמת דנא גם חסידי סנו, שלא היה להם
בית תפלה מיוחד. בין אלה היה חסיד גליצי נלהב
ושמו ר' ישראל דוב מבוברקא. כאשר נתפרסם מכתבו
של הסנוי, התחיל השמש של הקליון ההוא, חסיד סדי-
גוראי, להלעיב בהסנוי ולשמוך עליו קיתונות של בוז.
לשמע חללות ההן התלהבו הסנוים והכו את השמש מכות
רצח. אחר כך באו המשרנובלים והסדיגוראים ונקמו
נקמת השמש, וצעיר אחד נלהב דקר בסכיניו את החסיד

ישראל דוב הנזכר. הצעקה גדלה ככל הרחוב, הפוליציה
אתערכה בדבר, ורק עליידי השתדלות ושחד כסף עלה
ביר הכדיגוראים למחות את כל הענין שלא יבא לידי
חלול השם.

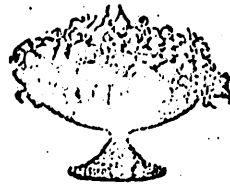
בצפת הרשו לעצמים חסידי סנו לפנוע בכבוד הסדיר
נוראי. שם היה איש תקיף ובעל זרוע, שמו ר' משה
כהלק, חסיד סדיגוראי נלהב. בכחו ובהשפעתו תפשו
בזרוע ארבעה מראשי חסידי סנו והביאום אל בית הכנסת
של האר"י הקדוש, ושם במבוא הכו אותם מכות נאמנות.
איכרים, כי הכנזים נקמו אחרי כן בהסירי סדיגורה
והמיתו וקן אהד כהבורתם. אך כל זאת היתה כקליפת
הטוב לעומת התחבולה שחבלו ניסן בק ומתי סודו למען
הנקם בסנוי שנוא נפשם.

עור לפני הג הסתה שלחו ראשי כולל סדיגורה
ככתבים לכל "אנשי שלומם" אשר ביתר ערי הקודש,
לבהור מקרבם צירים להאספה הגדולה העתידה להיות
בהול המועד פסח, כדי להתיען אדות ככתבי-פלאה של
הסנוי.

ראשי ירושלים כבר הכימו ביניהם כיה לעשות.
הם נצרו להשפיע על הצירים, או להכריחם, להחליט
שיקימו גם הם את המיקרא "לא תאבה ולא תחמול",
ולחטיב להסנוי כנמולה לקרוא עליו חרם גדול, לכל
מיטבטיו ודקרוקיו.

הצער הזה היה כהיר מאד. מיום שנתקבלו ככתבי
הסנוי עד יום החרם, היה די זמן להסדיגוראים לשאול
את פי עדיקם ונשיאם אם מככים הוא לפסיעה מסוכנה
כואת. ולו יטפטו את כל הענין ברעה מהונה וברוח
קרה, כי או יכלו לראית כראש את המהפכה שיגרמו
בפחות מעשיהם, כי אלה גדולי ישראל, שעמדו עד כה
מינה, לבלתי התערב במחלוקת כל עיקר, יהיו מוכרחים
עתה לצאת מגדרם ולעמוד לימין הסנוי, כדי להגן על
חלול כבוד התורה. גם חסידי סנו בעצמם מודים ואומרים,

כי לו נודע דבר תכולתם של הסירי ארץ-ישראל אל
הסדיגוראי ר' אברהם יעקב ז"ל, כי או לא היה נותן
לעשות צער כזה. אבל הסירי ארץ-ישראל לא שאלו עצח
ממי שהוא בנדרון זה ועשו הכל על דעת עצמם; ואפשר
— כן מחליטים רבים, — כי יד אחד מבני הסדיגוראי
היתה בדבר הזה ואיש לא ידע.

י"ב.

הועידה בירושלים. — מומינים נשמתו של שמעון
הצדיק. — החרם לפני הכתל המערבי. — חרמות
פומביות בצפת וטבריה. — מתאת כולל אוטטריה.
— הנגע בבית... — משפט מות.

בחול המועד פסח (תרכ"ט) נקראה אספה גדולה,
שבה השתתפו כל ראשי כולל רוסיה אשר בערי ירושלים,
צפת וטבריה. האספה החליטה פה"חד לקרא "חרם
גדול" על הסנוי, והחרם יקרא בכל אחת משלש הערים
הנוכרות, על פי הניסוח שנתחבר באותה האספה.

וצירים מיוחדים נשלחו תיכף אחר הפסח אל ערי
צפת וטבריה, ובידיהם כתב החרם, גם פקודה נמרצה אל
כל אנשי כולל רוסיה, שכל אחד מהם יחתום את ידו
על הכתב ההוא. מלבד זאת, מחויב כל כולל וכולל בערים
ההן, לשלוח צירים מיוחדים לירושלים ליום מונבל —
מסכה ידועה לא חפצו או לפרסם את היום ההוא — שבו
יכריזו חרם גדול על הסנוי לפני הכתל המערבי. "ומי
שיראת ה' נונעת בלבו" ימהר ויבוא בעצמו להשתתף ביום
הגדול הזה.

וכיכל עכרים נהרו חסידים לעשרות אל ירושלים,
חבורות, חבורות נסעו בעגלות, גם הלכו רגלי, בשירה
וזכרה, שמחים בצאתם ושישים כבואם לקנא קנאת צדיקים
קדושיהם.

צירי טבריה, בטרם שנסעו ירושלימה להשתתף
בכיעשה החרם, החליטו ללכת בהמון חונג אל קבר שמעון
הצדיק, משירי כנסת הגדולה, ולהתפלל שם. בינתים
נורע הרבר לחסידיו סנו, כי הסריגוראים מומינים את
נשמות הצדיקים ללותם ירושלימה, ותיכף מהרו ובאו
גם הם, ומריבה עזה התפרצה ביניהם, מריבה שהביאה
לידי הכאות וחלול השם.

אדות המקרה הזה' אנו קוראים ב"המליין", תרכ"ט.
(צד 264) כדברים האלה :

"חסיד אחד מאנשי חב"ד ושמו מענדיל, התהולל
עמם יחד בראש כל חוצות הקריה ואתם הלך למסעם
לעלות ירושלימה לחתום כמה את כתב התרם. אך טרם
נגשו לבצע מזממם, הלכו על קבו שמעון הצדיק...
זיקומו הנערים ויצחקו לפני מצבת הצדיק ויקראו
למהלומות באגרוף ויקלעו באבנים עד אשר הריץ החבד"
ניק מענדיל גלגלת איש צעיר לימים ויהי כמת. ורק
בעמל ויגיעה רבה עלתה ביד הרופא, אשר שלחו לקרא
וישחרו מכתם לו המשה לירא (85 רו"ב), לעוררו
לחיה, ויהי לנס."

ביום ה' פ' אמור, בבקר השכם, בשעה שכל יושבי
ירושלים עוד ישנו על מטותיהם, נתאספו כמהה איש
מראשי חסידי סדיגורה אל הרחוב הצר אשר לפני ה"כתל
המערבי", להכריז את החרם. מלבד הנאספים לא ידע
איש מזה דבר. כי הסדיגוראים נהרו מנלות כרבים את
היוט המיוער להכרות החרם, מיראתם מראשי הספרדים
והפרושים, שידם היתה תקיפה בירושלים, שלא יניחו
מכשולים על דרכם. כל הנאספים התעטפו בטליותות
וקראו מומורי תהלים. אחרי כן התיצבו בשורה אצל
הכותל עשרים אנשים מזקני החסידים ושופרות ביריהם,
וראשם ניסן בק, נשיא הכולל, באמצע. בק קרא בקול
רם את החרם החדש: "על דעת המקום ועל
דעת הקהל, בישיבה של מעלה ובישיבה של מטה", וקלל
את הסנוי ומתי סודו בכל האלות והקללות הכתובות
בקונטרס "קול מהיכל", שנרפס אחרי כן ונתפיש כרבים.
כל הנאספים ענו "אמן", והוקנים הקעו והרעו בשופרות.
קול השופר העיר רבים נישנתם. עד מהרה ודבר
הכרות החרם עבר במחנה, ורעש גדול נעשה בעיר.
ביותר פרסום וביותר פומביות הוכרו החרם בערי
צפת וטבריה, מקום שיר הסדיגוראים היתה על העליונה.

ראשי כולל אוסטריה הלכו אל ראשי כולל רוסיה והתחננו לפניהם לכל יחללו שם שמים ושם ישראל בקריאת חרם על „כבא קדישא ונאון ישראל“; וחסירי סנו אימו על הסדינוראים, כי דם ישפך בראש כל הוצות אם יעזו להוציא את מחשבתם לפעולה. אך כל דברי התחנונים והאיומים היו לריק. הסדינוראים שהיו רוב מנין ורוב בנין בהקהלות ההן, לא נחתו ועשו מעשיהם בפומבי ובפרהסייה.

כתלי בתי הכנסיות בצפת וטבריה היו עטופי שהורים. נרות שחורים דלקו בכל המנורות, והחסידים מלאו את הבתים, גם העמידו שומרים אצל הפתח שלא לתת להסננים להתפרץ בחוקה אל הבית. הזקנים פתחו את הארון והוציאו את ספרי התורות. בספר אחד קראו את פרשת התוכחה, ואהרי הקריאה קראו את ה„חרם“, ותקעו בשופרות.

חסירי סנו אשר בירושלים, צפת וטבריה מהרו להודיע את המקרה הנורא הזה לרבם הסנוזי; וראשי כולל אוסטריה הודיעו ע"י תלגרף לנשיא הכולל ר' יצחק אהרן איטינגא בלכוב. מיכתבים לאלפים נשלחו מארץ הקרושה לכל הרבנים והצדיקים אשר בחוץ לארץ, ביחוד בגליציה, לבקש מהם לעמוד לימין הסנוזי ולנקום מן הסדינוראים נקמת הלול כבודו.

ראשי כולל אוסטריה כתבו; לנשיאם בלכוב את המכתב הזה:

„לא טובה השמועה אשר אנחנו מודיעים, לכל שבטו ישראל אנחנו מודיעים, וקול ענות אנחנו שומעים, קול הרועה נלחמה כמתנה העברים... קול דמינו צועקים, ברחוב ובשוקים, בבית ישראל ראינו שערוריה... נבם כל לב ורפו כל ידים, ינוע הקולמוס בין ידים כנוע הקנה בטיס, או לנו אם נאמר, או לנו אם לא נאמר, מן יקראנו עון חטור, אמרנו עת לדבר כי גדול בים השבר.

מי יערוך ומי ידבר כל התלאות שעברו עלינו ורוב
כוז וקלון אשר שבנו, העיקהנו רוח כטננו, אמרנו
נדברה ונרות לנו, אשר אנהנו אנשי כולל אויבטרויך
סובלים מאת אנשי רוסיא אשר בשם חסידו ס"ג יתכנו,
חותרים להכניע כל העולם התחיהם, להעשות עפר תחת
כפות רגליהם, גברו בכח זרועותיהם, כלי חטט
מכרותיהם, ובכל זאת, על כל גל וגל שעבר עלינו כפפנו
ראשנו.

אולם כעת החריש לא נוכל, כי בגרו הרשעים האלה,
עשו ימה ושערוריה, לא נוכל און ועצה. בש"ק פ'
קרושים בא ציר מיוחד מירושלים מאת ניסן בן ישראל
בק, עם מכתוב מס"ג, בפקודת רכס כאילו נפל סיהקא
מן שמיא, להרף מערכות אלקים תוים, הוא ניהו
כבוד אדומ"ר הגאון הקדוש, טאור הגולה, מו"ה תיים
נ"י האבר"ק צאנו, לתרפו ולררפו עד הרמה, וכן עשו.
בשאת נפשו נקהלו אנשי ס"ג, ועשו מעשה אשר לא
יעשה, ולא עלה מורא על ראשם ולא תישו לנפישם
ולנפש זרעם ורכושם. ואנהנו כי נודע לנו, היל ורעה
אהונו כמורא, נתאספנו אנשי אויבטרויך בנפש מרה,
נפלו על אפיו, שפכנו לפניהם תחנונים ברמעות עינינו,
לבל לנגוע בכבוד אותו צדיק כביר, זקן וישיב בישיבה,
פאר דורנו ויהוסו, ותיה ללא הועיל כל הפערותינו.
נאח"כ שלהנו להם בכח ההראה, והקשו ערפם, ויהר
יהמו יחמרו כתרנו של ים, וכתבו וחתמו אלה הקרואים
עדת הרעה הזאת, וישלחו שמיים ברחובות וסווקים
והפחידו כל אנשיהם, אשר לא ינתן להם מנת הלקיהם
אם לא יחנו חתימת ידיהם, והיו אנוסים מחמת ממון
ונפשות, ודלת העם באו על ההתום, ויראי ה' אשר בהם
נסו לקולם לבוא במערות ונקרות הצורים וימלטו
משחיתותם. ובעשותם המזמה, שלחו לעיה"ק מכרות
איש חצוף אהר לעשות כמעשיהם, זאחנו בראותנו כי
אפס תקוחנו, נקתלנו וקראנו עצה וכטלנו כל גורותיהם,

והכרונו איך שלא כדון וכדת תורה עשו, והיו המים המתוקים להם למרה...

ועתה, אחם בני אל חי הרי ישראל... אליכם צעק... עמדו נא, לבשו עוז לקנא קנאת ה' צבאות וקנאת תורתו המחוללת. אל התנו דמו לכם... קראו עשרה, אספו אספות, להרים קרן התורה, להצדיק את הצדיק וכו' ולהבוע עלבון תורתנו הקדושה..."

על החתום, כל אנשי אוסטריה וחתם הכולל, בנוגע לרכרי הכותבים, כי ביד הציר היו "מכתבים מס"ג בפקודת רבם", כבר העירונו למעלה, כי הצדיק ראי לא ירע מזה דבר, וב"ס היו המכתבים מזויפים או שנכתבו בידי מקורביו של הסדיגוראי בלי ידיעתו.

בהגיע השמועה הנוראה הזאת לגליציה רגזה הארץ. ואם עד עתה היו רק ריבות והכאות בין שני הצדדים, הנה עתה פרצה מלחמה נוראה, מלחמת דמים ממש.

בעיר סנו בעצמה קרה לפי דברי ה"נייע פרייע פרעכע" (25 במאי 1869) מיקרה נורא, שהיה תוצאת ההרס של ארץ ישראל.

גם בעיר כויטבו של הסנוי היו רבים שהתנגדו לו כסתר לבכם, אם מפני שהיו כפופים לצדיק אחר, או משום שלא היו נוטים אחרי החסידות כל עיקר, וכל מה שעשו להתחסר עם הסירי סנו, לא היה אלא לפנים. ביום השישי ט' סיון בבקר, נמצא נוסח התרם, שהחרימו הסירי א"י את הסנוי, נדבק על חלון בית הצדיק ועל מטהו. הטיקרה הזה הרעיש מאד את לבות מקורביו של הצדיק וכל הסיריו.

כל יום השישי חקרו ודרשו ויגעו לגלות את עושי השערוריה הזאת, והחיסר נמתח על שני אברכים צעירים, שהיו מכאי בית הרב: מנריל עהרליך והירש אונגר. וכיום השבת בבקר, בבוא שני האברכים אל בית מדרשו של הסנוי להתפלל, התנפלו עליהם החסידים, קרעו בנדיהם, הכוב מכות נאמנות וגרשום מבית ה'. רק הודות

לשוטרי הטמישלה ועורתם נצלו כימות אכזרי.
במוצאי שבת, התאספו החסידים בבית כדרשו של
הרב לטכס עזה, והחליטו לעשות נקמה באפקורסים האלה,
והוציאו את זינו של הירש אונגר למיתה, כדון אלה
שהם מן המורידים ולא מעלים. כנראה היו להם ידיים
להשדו יותר כחברו מנדיל עהרליך.

ממחרת, ביום הראשון בשעה העשירית בערב, נועד
ההמון הנבער והנלהב מהחסידים להכות נפש את הירש
אונגר. בראש המהנה הלכו ארבעה אנשים ובידם נשאו
את המטה וכלי החברה הקרושה, ואחריהם נשאו שני
אנשים את דגיהטהרה ועליו היו כוניהם תכריכי כות,
וכה הלכה המהנה הגדולה עד שהגיעה למעונו של אונגר.
בני ביתו של אונגר בראותם את ההמון הגדול הסוער
לקראת ביתם, הבינו כי רעה נגד פניהם ומהרו לכנור את
הבית מבפנים. אבל ההמון הנלהב שכר את הדלתות,
את החלונות ואת התריכים, והגדל הצעקה. לשוא עמלו
השוטרים לעצור בעד הרעה, כי ההמון פקלום באבנים
ונמלטו כל עוד נפישם במ.

פתאום החלו הפעמונים של בית המועצות וכתו
המסגר לצלצל ברעש, וגרוד אנשי צבא בא אל מקום
המעשה וגרשו את העם בחרבותיהם.
ועוד פלילה ההוא נכו שני האברכים מן העיר.

החרם מועזע את העולם היהודי. — תורה מגינה...
 הגאון הלבושי במערכות המלחמה. — הסדיגוראים
 עומדים במרדם.

היריעה על־דבר ההרם הרעישה לא רק את לכותיהם
 של חסידיו סנו אלא זעועה את כל העולם היהודי. עולמם
 של החסידים והמתנגדים יחד. החרכות כשהם לעצמם
 לא היו אמנם דבר חדש בעולם החסידים. הרבה צרות
 והרבה רדיפות סבלו החסידים הראשונים, תלמידי
 הבעש"ט, כשהנאון מוויילנה הכה אותם חרם והתיר את
 דמים (ח' ניסן תקל"ב). וגם אז התאספו תלמידי הבעש"ט
 במוויבוש והפכו את ההרכות על המחרימים בעצמם. ביהור
 נורא היה החרם שקראו הנאון ומתי סודו בשנת תקמ"א,
 אחרי צאת טיבית הרפוס הספר „תולדות יעקב יוסף“. את
 החרם הכריזו ביומיא דשוקא בעיר זעלווא, בויעדת הרבה
 גאוניו, „בקול שופר ובהרלקת נרות ואסרו פתם. יינם
 ובנותיהם של החסידים והפקירו את מינונם“. תוצאות
 החרם ההוא היו, כי „בעלי אגרופין יצאו כורוע להכות
 נדיבים עלי יושר עד מיעויו נפישם, ועד בכלל. האבות לא
 היו מדהמים על בניהם ישהתנפלו לעדת החסידים, והיו
 ככים אותם מכה בלתי סרה, ולפעמים גם עד הגיעם
 לשערי מות. וכי שלא היה יכול להחזיר את בנו בתשובה,
 היה קורע וחולין נעליו והיה עושה עליו אבל יחיד והיה
 מדירו מנכסיו עולמית“ (בית רבי, צד י"ח). הכל כמו
 שעשו אחרי כן הסנוים להסדיגוראים. אבל החרמות ההם
 היו מצד רבנים פת נגדים, שלא האמינו בשיטת
 הבעש"ט ותלמידיו וחשבוה ל„עבודה זרה“, בעוד שבענינו
 אנו, מחלוקת סנו וסדיגורה, שני הצדדים האמינו בחסידות
 לפי קבלת אבותיהם, ואש המריכה יצאה לא מחוץ, רק
 מתוך המהנה.

אין ספק, כי לו עשו הסנוים כמעשה הסדיגוראים
בארץ־ישראל, לקרוא הרם על הסדיגוראי בפומבי, היו כל
הרבנים, שנשארו עוד מכתי מדרשים של המתנגדים,
נזכרים בישנאה הישנה אל החסידים, ולא רק שלא היו
נוקפים אצבע להגן על כבוד ה"רבי" החרם, אלא שעוד
היו שבעי רצון מזה והיו חושבים: "מניה ובי אבא ניוז
ביה נרגא". וראיה לדבר, כי כל הרדיפות שררפו הסנוים
את הסדיגוראים לחשב צדיקים ידועים ל כ ו פ ר י ס
ו מ ו ר י ס, לא העירו את לכותם להגן על כבוד
הנעלבים, או לכל הפחות, להתערב בדבר, להקור ולדרוש
אם יש יסוד לכל האשמות שטפלו הסנוים על כתנגדיהם,
רק עמרו כיננר ולא חשו על עלבון כבוד החסידות ונושאי
דגלה, ואפטר שעוד הצדיקו עליהם את הרין.

אבל אהרת היתה כשהסדיגוראים הפכו את פני
המלחמה לרדוף את רודפיהם. כאמור, היה הסנוי נודע
על ידי ספריו לגאון, ורבים לא ידעו כלל שהוא רבם של
חסידים. עורך "המליין", שהרבה לכתוב על דברי המחלקת
הזאת בעתונתו, היה דורש מאת הסנוי לרדוף באף לא רק
את הסדיגוראים, כי אם גם את כל החסידים ההולכים
בשיטת הבעש"ט, ולא ידע כי הסנוי בעצמו הוא אחד
מה"רביים עושי נפלאות", שהכנסתו טיהר חסידיו עלתה
ליותר כימאה אלף שקל לשנה. גם המתנגדים היותר גדולים,
מחלו להסנוי את עון היותו רבם של חסידים מפני
גאונותו. כיהוד היה נודע ברבים צדקתו הרבה ופורונו
לעניים. ולכן העיר ההרם הארצי־ישראלי רעש גדול, וגם
הרבנים המתנגדים יצאו להגן על הסנוי ולערך מלחמה
נגד הסדיגוראים.

גם הסנוים ידעו להשתמש בנישק של עלבון כבוד
ה ת ו ר ה, ופנו לעזרה אל רבנים כאלה שכל החסידות
היתה בעיניהם בקליפת השום.
והרבנים נענו להם. מכתבים נלהבים החלו לעוף
מכל עברים, בתור מענה על מכתבי סנו. ביחוד היו עוזים

והדיונים מכתביהם של הרבנים הגאונים ר' יוסף שאול
מלבוש ור' בעריש מיוולם מוורשה. שני המכתבים האחרונים
נשלחו ירושלימה אל הרבנים הפרושים, כלומר המתנגדים,
להעניש את עיני הרשעה. כל המכתבים היו ערוכים אל
ראש רבני הפרושים, הגאון מו"ה כ"איר אייערבאך .

וזת נוכח מכתבו של הגאון הלבושי :

„שלום וישע רב להרבנים המופלגים היראים
והחרדים לדבר ה' נכבדי התורה ולומדיה, הירושנים
בארץ הקדושה תובב"א.

„לקול השמיעה עליו אוננו, אשר בארץ הקדושה
מקום הקדש והמקדש, נאכפו איזה אנשים לדבר כרה
ולעשות בפנים שקר נגד הגאון הקדוש מאוה"ג עדיק
וכזר עולם, אשר אמרנו בעלו חתיה, מו"ה חיים
הלברשטאם נ"ו האבד"ק שאנו, אשר עד עולם לא זכיה
ישנו, ועשו שלא כרת של תורה, לזאת יחרד לבנו ויהר
ממקומנו, כי איכבה מלאו לי בני האדם אשר לא הגיעו
לקרבולו קרסוליו ואיום ראויים לנבחה בשם הלמדיו
הלמדיו, ואף לא להוכיח ישנו הקדוש, ועשות כמחשך
מעיניהם על איש הם ונכא זכבה במחנה, ונדע בקהל
רב כי לא מיש מאהלם של תורה ועבודה וגמ"ה ונדקות
טובם היתה לאיש, וכו חרש אשר לא ינוע גדולתו
בתורה ועדקתו ויראתו, ואף לעת זקנתו והטות כהן
עוד רד עם אל ועם קדושים נאמן, ולא כושל כל השיעורין
אשר לו המודים כשרם, וגם כלולה לא שוב לבו להיות
הנהג בתורה ה' לרדת לעומקת של הלכה, להשיב לכל
שואל, וגם להטות כהן הנהו שוקק על נהרת גופו
לקדש, וכל עת במום יבא ויחר גברא להתפלל בהוספת
קדושה ובהרת, וכו עיר אשר לא ראה עדקתו כמה יחלק
לעניים בכל יום זכבה ישלח לעניו עה"ק, ואנשים
רבים וכן שלמים המכתובים בעליו, בעל קדושהו,
יעידון ויגידון מה יראו בעיניהם גדול עדקת פורונו
בישראל וקדושהו ובהרתו, וכל הגה ואומר אשר ישא

מפני, בכרכות ותפלות, וכל כהו והתלהבות לכבו כלו קרש לה' עד אשר השלחבת יוצאת מאלות. ומו זה לא יהוש לכבוד אבותיו רבותינו הקדושים נהוי נפש גדולם, גאונים מפורסמים אשר מפיהם אנו היום. וע"ז נאמר: אוי להם לבריות מעלכונת של תורה וכו', אוי להם ואוי לנפשו כו גמלו להם הרעה. ומלכד כל אלה נפלאות היא בעינינו, אגשים אשר לא שמעו הדבר מפני עני הערדיב, איך יערב לכם לשפוט בדבר, גם אם היה נגד איש ההמוני, אף כי נגד גדול הדור בתורה ובהסידות ויתוכו הגדול. ע"ז האבל הארץ איככה נהיתה הרעה הגדולה הזאת באה"ק לפרוץ פרץ ויבואו ויטמאו את הארץ.

אי לזאת, אנהנו גם רבים וכן שלמים מבקשים וגוזרים אמר שייטונו מדרכט הרעה בפרהסיא, והתורדו את עונם אשר עשו כו נכלה עשו בישראל וכן לא יעשה. וכאם לא יעשו כזאת, משפטם נהרין עפ"י דין הזה"ק ולא יסופו בני עולה לעשותו כו פן יתחרטו באהרונת. נקזה כו ישמעו לקול התורה ויעשו כאשר יפקד עליהם. דברי המדברים כאמת לכבוד התורה ולומדיה, וזם ה' כ"ה אייר, אובעים למבנ"י, לכרז אם בהקתי הלכו תרב"ט לפ"ק.

הצעיר יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן, אכר"ק לבוב יט"ו.

הקטן יעקב אהרן הלוי כג"ל עטונגא.*
גם אני מבקש מאת אהב"י היושבים באה"ק לקיים
בני הדברים הנאמרים לעיל.

הק' יעקב איזוק מוודטשוב.**

* הוא היה אז נשוא כולל אוכטרוה, וכמות הגאון ר"י שאול, מלא הוא מקומו והיה לראבד"ק לבוב.
** זה היה העדיק המפורסם, רבם של אלפי הסורים, הנקרא כהם בשם „הוודטשוב“.

המכתב ההדוף הזה לא הביא כל תועלת ולא כלא
את הפקידו. חכידו כריגורה לא נכהלו מאומה מכל
האיומים שאימו עליהם. ולא רק שכאנו להתוודות על
עונם, אלא עמדו על דעתם, כי ברין עשו מה שעשו והחרם
בתקפו עיניה. כנראה, נטה גם לב הפרושים, שלא היו
נוגעים בדבר כלל וכלל, לצד הסדיגוראים, שהיו בתחלה
הנרדפים ללא ערק.

עלפי בקשת עורך „הלכנון“ בפריז לסופרו בא"ו
להודיעו בפרוטרוט בלי משא פנים את כל מעשה ההרם,
מסכם הסופר את המאורעות באופן זה:

„ואשר דרשת ממני להודיעך קודש אמרו אמתי,
איך ימעת קול השופר במחנה העברים, שהחרמו פה
עיה"ק ירושלים ובעפת וטכרויה את הרב הגאון הערוק
מעאנו נ"ו, ומה ערש דבר נמצא בזה? הנה אוריעך
דברים כהגותן בלי המדה, כי צר לי מאד להשימע
בהלכנון הדברים הרעים אשר המה אי כבוד לכלל
ישראל...“

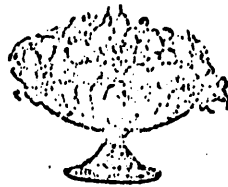
הנה כבר ימעת מהמקרה בלתי טהור של ר"ב
מלעזרי, ברומניה, שיצא עליו הקול... ואח"כ הובא
לס"ג א: לשידורובין, ושם נדפס בשמו „מכתב גלוי“,
וכל חיד וימעם בו לא מכבן הרוב יצא המור הזה. בהגיע
המעשה הרע, זה המכתב הגלוי, לאוני הגאון הערוק
מעאנו נ"ו, לבש קנאת ה' צבאות ושלף חרב נוקמת
מתערה על ר"ד הנזכר, ויעורר את הניתו גם על אחיו
רבני החסידים מס"ג, ולא נשמר בחרב פיפיות אשר
בידו להכות בשבט פיו גם כל החסידים המתווקים בבית
ו ש ר א ל מס"ג והחוסים בעל כנשותם, וכתב עליהם
שחם מונים ואפקורכים שאנו מקללים אותם בכל יום
בברכת המוניכ, ושיעושיים כל הועכה כדרכו הגוים,
ונשיהם זונות ועוכרות על דת יהודיה, ופסל כופריהם
וישחטיהם, מזריהם ורכניהם ומלכדיהם, ולא זו ממש
עד שישאום כעכו"ם גבורים לכל דכריהם, ודן אותם

כמסיתים ואנשי עיר הנדהה לרדפם ושלא לחוס עליהם
וכו'. מכתביו אלה כבר נדפסו ונודעו בין החיים
בפרסום גדול. ובמחילה כבוד תורתו וערקתו, בדבר
הזה, שבקיה הגאון החסיד הזה — שגם הוא ברבני
עדיקי ההסידים — להסידותיה, וגם לא ראה יפה את
הנולד, כי חסידו ס"ג הם רבים ועצומים ממנו, ולא
יכלמו פיהם ביום היכחה ונאננה — אף כי הגאון
נמצאו הוא מגדולי ישראל פאר דורנו, זקן ונכבד לכל
בית ישראל — רק יעמדו על חרכיהם בהרב לטושה
ומורטה וישיבו חרפתו אל חיקו... וכן היה. כי
נאספו שמה בחו"ל כמה רבנים מהחסידים החס, המה
וחלמדיהם, וברכו ואת העדיק נמצאו נ"י (הכותב
מעה בזה, או שלא ימעי נכונה, כמאתים רבנים מרוסיה
אמנם כחו נגד הסנוי ודבריו אשמתינו, אך לא ברכו
אותו. — א. י.), וגם הודיעו בתלגרף וכתבו בפקודה
חזקה אל הסידים וישבו אה"ק, אשר רובם מכתות
המהזיקים עמחם, למלאות אהרוהם, לההרים ולנרות
בשזרות וכו' על כל מקומות הקרושים את הגאון העדיק
הנ"ל. ובצפת ובכריה נהרו ויחלטו, הקעו והריעו
והקעו, ועשו מה יעשו. ואף כי בעצת נמצאו מעט
מוחסדי עאנו ושלחו להם התראה שלא יתקעו בשזרות
כי יעאו לריב ולמהלומות וכו' אבל מו ישמע להם, כי
שם יד חסידו ס"ג על העליונה. אבל פה כירושלים, לא
יכלו לעשות כמעשה צפת ובכריה, מפני הכושה, כי
מלבד ק"ק הספרדים הי"ו, יש פה גם ק"ק הפרושים,
שהם רוב מגון ורוב בנין של ק"ק האיכנוים הי"ו,
וגם מהחסידים יש עוד כהות אשר לא לרעון להם דבר
כזה. לכן עשו כמתוך מעשיהם, והודיעו להו"ל יעשו
כאשר נעשו. אהרו זאת באו מכתבים מהרב הגאון
אבד"ק לבוב ועטו עוד רבנים מגדולי גלוציה, לגדולי
הפרושים דפה עיה"ק הי"ו, ע"ש הרב הגאון מו"ה מאיר
אויערבאך נ"י, שהיה אבד"ק קאלויש, לבקש מהם שייעודו

ויהיו בראשי הסידו ס"ג דפה, שלא ישגו בכבוד הגאון
הנדיק מצאנו נ"י, וישבו בו"ד והגאון מו"ה פאיר
אוי"קראך בראשם, ושלחו לקרא להם, והם השיבו בפיהם
ובכתבם, שעשו כד"ת וע"י פקודת יותר ממאה רבנים
מהסידו הו"ל, ומו ואמר להם מה העשו? ...

אחרו כתבו זאת, ראיתי היום מכתב הדש ברפוס
שהגיע מהם, והתומים עליו המשיים רבנים מרוסיא,
המתמרמים מאד על מכתבו הגאון מצאנו וישופכים
עליו בוז והרפות מרבה להכיל, והורעים עליו את המשיט
שהרין עליהם (על הסדיגוראים. — ו. א.) ביתר שאת
ויותר עו" (הלכנון הרב"ט, טו 191).

מהוכן המכתב הזה ומסגנונו נכר שכותבו איננו מכת
החסידים כל עיקר, ובכן נאמן הוא בעדותו ואין לפקפק
בה. והיודע לקרוא בין השיטין יכיר כי הוא מצדיק את
הדין על הסנוי שהיה הראשון להתנרות בריב.

שנוי עתים. — הכסופים של רבני ארץ ישראל. —
 החג ההסתורי. — שני המאורות.

ככתבו של הרב כ"בוב, ישבו הוא כיתאר את הסנוי
 בשם "הקדו"ט לאור הגולה צדיק ויסוד עולם", ואת הכון
 הסידיו בשם "רבים וכן שלמים המסתופפים בצל הרושתו",
 אף-עלפי שהיה ידוע ל"מתנגד" גמור ולמחזיק בשיטת
 הגר"א כוויילנה — ככתב זה נתן ידים לרבים מההסידים
 לראות בזה "שנוי העתים", וכי נתקימה נכזאת רבותיהם
 הקדמונים, שסוף-כ"כ"ו יבואו גם המתנגדים לירי הכרה
 אמיתית, כי רק דרך ההסידות היא הדרך הנכונה לעבודת
 ה'.

ולבאודת, היה מעין כמך לדעה זו. עוד לא
 עברו שבעים שנה כיום שהגר"א כוויילנה וסיעתו
 החליטו שצדיקי ההסידים הם "שפתאים", וכל
 הסידים הם "כופרים בעיקר", ודמם מזהר, אף כי אחדים
 טן הצדיקים ההם, כמו הרבי המודיטשי ובעל "התניא",
 היו גאונים מפורסמים, לא פחות מהסנוי, ולא השו כלל
 לעליון התורה במקום שהיה לפי דעתם, הלול ה', והנה
 זה באו תלמידיו תלמידיהם, הגאונים כ"בוב, וורשה, קרקו,
 מונטפול ועוד והפכו את הקערה על פיה! ולא רק שאינם
 עורכים כ"כ"ה נגד הצדיקים וההסידים, אלא עוד קושרים
 כתרם להם ולצדיקיהם.

אבל כל ההושב כך אינו אלא טועה. האמת ערוה
 לעצמה, כי רק כ ה ם ו ה ש פ ע ת ם ש ל רבני
 המתנגדים רפו ולא ק נ א ת ם ו ש נ א ת ם. במשך
 השנים נוכח העם, כי החסידים אינם "כופרים בעיקר",
 וכי אינם עוברים אף על איסור קל של ה"שחן ערוך",
 ובאופן זה קחה נשקם של המתנגדים. אבל כשנודענה
 להם שעת כשר להתקם, לכל הפחות, בהלק אחד של כת

החסידים, כהרוז ולכישו בנדי נקם תלכשת" לקנא קנאת
תורתו של הסנוי. ורק רבני ארץ ישראל לא יצאו מנדרם
ולא הפצו בשום אופן להתערב בריכות הסידים שבינם לבין
עצמם. בעיניהם לא היה בין צדיקם של הסנוים ובין
צדיקם של הסדיגוראים ולא כלום.

בכל אופן אי אפשר שלא לראות בכל הפולמוס הזה
את גדולתו ופרסוכו של הסנוי, עד כי גם המתנגדים היותר
נלהבים שלא הפצו להתערב בריב כל עיקר, כתארים אותו
לפי תומם בתאר "כבא קדישא", "צדיק יסוד עולם".

התשובה שהשיב הנאון ר"מ אויערבאך, ראש רבני
הפרושים באה"ק, לא נדפסה בס' "כנסת הגדולה", כי
המכתב לא נתקבל והוחזר לשולחן. כדי לעמוד על אפיו
של הרבנים באה"ק, ראוי להביא פה את המכתב כפי שהוא
ב"הלבנון" (כ"ו אלוה, הרכ"ט):

בעו"ה ירושלים עה"ק ת"ו, בתודש המנו, הרכ"ט

לפ"ק.

ישאו הררי קדיש רב ברכות וכו' אל הרב הגאון וכו'
מוהר"ר יוסף שאול הלוי שליט"א, אבד"ק לבוב ...
אהר"ש כטישט, הן הגיע מכתב הררת גדולתו נ"ו
וצירופיו הרבנים הגאונים האדירים שליט"א, הערוך לכל
יראו ה' ומבדיו התורה ולומדיה היושבים בעיה"ק.
ואולם אף כי בהלה נפשו לכתוב בענין הדרש, הנה
עיה דכבוד התורה עדיף לתת להדר"ג נ"ו מענה על
מבוקשו ...

הן תובן אמרותיכם היקרות בהעעת דברים רבים
מעולות ההלכות של האי כבא קדישא, דרופתקא
דאורייתא, הגאון האביר נר ישראל החסיד הנשגב מו"ה
חיים נ"ו שליט"א אב"ד מכנו, ואת אשר קרה לו
הזרעתם, כי יצאו אנשים מחוריהם באה"ק לכוזת את
כבוד קדישו ופרשו באולתם הרמיהם ... ואתם שרי
התורה בקטאתכם את קנאת ה' צבאות ואהבת התורה
ברגש קדיש, חרדתם את ההרדה הזאת ובקשתם להתרות

באנשים האלה אשר העיוז פניהם, לאמר להם כי יתודו
על עונם ויחזרטו, ודא גזירתא דאוריתא כי ישובו
מדרכי הרעה, ובאם לא, יתהרטו באהרונה כרה, ומשפט
יעשה להם.

ואען ואומר: אהם שרי התורה, האם הדמו בזה
לחשקט הריב? הלא לכם לדעת, כי ת"ו אין במעל
הזה בלעדו אלה האנשים ההולכים ומסתופפים בעל
האחים אשר את קדושים נאמנים, וישראל רד עם
אל; הטרם תדעו כי אלה במסורת נפש וקראו ריב לה,
כי יחס לבכם על המון המכתבים אשר נהפזרו ע"פ הבל
מאת כבוד קדושת גאוננו דהאי כבא קדושא, בדברים
היורדים עד הההום, להלל כבוד קדושת האחים בכלל,
אשר קדושים מרחם קראו לנו? ואם על הפרט אשר
יצא מזהכלל, היה יוצא הגאון שליט"א להזהיר העם לכל
יאמינו אמונה שוא והכל, בלי כפק שלא היה להם
פתהון פה להרים ראשם. אולם אחרו אשר הגאון החסיד
אזר מהניו ללחום מלחמה נפשנים ומאחור, ועל הכלל כלו
יצא, על כל המתזיקים בכנפיהם, לרדוף אחריהם מלא
זאת אפקורסים ימנם — הלף אשר עד כה נהרו כלם
אחריהם ומורא היה לפתוח בשער פה, ואך קדוש ואמר
להם, "ולא העיוז שום אחד מהחסידים לשים התלח
בדרכיהם ומעלליהם — הלא יהאורו חלציהם הם
והמאמינים בהם ויקראו ריב לה' במס"ג, ויענו ויאמרו
כי חייבום הם למסור נפשם ורוהם ולקיום את אשר הם
מצווים ועומדים מגבוה מעל גבוה אשר עליהם....
ואהם שרי צבאות ישראל! הסו נא על כבוד
השארית ואל נא תמהרו לפרוש הרמות על יושבי
אה"ק.... הההכמו נא בכח תורתכם לעשות השלום
והאמת שמה והרופין וגדופין לא ישמעו עוד...
והחכם עיניו בראשו לדעת אחרית דבר מראשיתו. ואם
הדת נתנה מגאון ישראל והפארתו והדין משפט על כל
כתותיהם להשפולם עד לעפר ואח פושעים ואפקורסים

ימנו, הלא מראש היה יכול לדעת, כי יוציאו את כל
רוחם ויולהמו בכל עם ולא יסובו מזני כל...

וסיף ה' עוז וחיל להאי כבא קרישא, להארדך.
ימיו וסניו, ויוכה לעשות האמת והשלום יחד וצמדו,
ועינו הגדולת תחזה מי שרים, ולא יראה העמל
בישראל....

הצעיר מאיר בהגאון המנות כו"ה איציק אויער-

בא"ה.

במכתב זה שומעים אנהנו בפעם הראשונה דברים
של טעם, בלי שום נטיה לאחד מן הצדדים. הגאון
הירושלמי הוה, למרות הכבוד הגדול שהוא מכבד "האי
כבא קרישא", מדמו בדבריו כי הסנוז היה הפותח בריב,
כלומר: הוא היה הרודף.

אך מה ענו הסנוזים על דברי ההרם הנורא ההוא?
הם הוסיפו לעבוד כמרין, להכין חומר אל אספת
הרבנים שהיתה עתידה להיות כיום אסרוחנן של שבועות.
כיכתבים לאלפים נשלחו לכל הרבנים והרדינים אשר
בגליציה ואונגריה, הכפופים תחת הסנוז, "למהר ולבוא,
בלי שום הניטרקות, על חג השבועות אל כורם הקרוי.
כדי להפיג את צערן ולהשתתף בשיבת הבו"ד הגדול,
אשר ישב על מדין להשיב לרשעים כדי רשתתם".

והג השבועות בא. בעולם החסידים נקרא החג הזה
בשם "העצרת הגדולה" (רעד גרויסער שבועות), וכשתשאלו
את אחד מוקני חסידו סנוז אם זוכר הוא את החג הגדול
ההוא, או ישיב לכם באנחה חסידית את הדברים האלה:
"הג נורא כזה, לא היה ולא יהיה עוד. פהר שבפחדים!
כל אחד מן החסידים הרגיש אז מין "יראה עילאה", מעין
אוחה היראה שהיתה בשעת מתן תורה, שנאמר בה:
"ירא העם ויניעו..."

והחג היה כאמת גדול. לא לכד בהלמן הרבנים —
כיניהם גם "עטיפי-לכבנים", לאות כי כבר אתמחו
לצדיקים — הדיונים וסתם "יהודים נאים", שנאספו

ובאו לכבוד מורם, לכבוד החג, אלא גם בהתנהגותו של הסנוי בהג ההוא, בעבודתו הרבה ודבקו הנפלאה בשעת "השלחן", שדוגמתן לא ראו אף מקורביו.

סעודת-שלחנו ארכה עד הערב. כל העת ההיא היה נמצא במצב קרוב ל"התפשטות הגשמיות". מרגע לרגע צעק בקול: "אוי ואבוי, שכינתא בגלותא!"

פתאום פתח את עיניו, פנה כה וכה והתחיל לצעוק: רבנים, האינכם שומעים קול השכינה המנרמת כיונה?

דממה נוראה שררה בכל פנות בית-המדרש, וחרדה אחזה את כל הנאספים. אח"כ קרא בקול כבי: "בזמן שהאדם מצטער, שכינה ניה אומרת קלני מראשי, קלני כורועי". בחינת "ארם" היא המדרגה היותר גדולה, בחינת "צדיק הדור", ובזמן שצדיק הדור מצטער אין מי שיוכל לנחמו, רק השכינה, כביכול, בעצמה. היא אומרת לו: בני, עמך אנכי בצרה, גם אנכי בגלות, כל זמן שיש ממשלה להחיצונים לסבת "שבירת הכלים". בדברים אלה, התחיל להכות בשני אנרופיו על ראיו וצעק צעקה נוראה: "אוי, קלני מראשי! ממשלת החיצונים עוד לא תמה!"

אז הבינו הכל אל מי הוא מכון בדבריו אלה... אחרי כן, שקטה רוחו מעט והתחיל לאמר "תורה", בדרכו. אך דבריו יצאו הפעם מקוטעים: "הלבנה אמרה: אין שני מלכים משתמשים בכתר אחד, וכביכול נענה לה ואמר: לכו והמעיטי את עצמן... הי את המאור הקטן... אי אפשר לשני מאורים להיות דומים באורם... אם הלבנה מסרבת, ממעיטים אותה בעלי-כרה... אין שני מלכים משתמשים בכתר אחד... אסור לרהם..."

"יחידי סגולה", שהיו באותו מעמד, ראו בדברים הסתומים האלה יותר מרמז כלפי הפולמוס שבינם ובין הסריגוראים. הם למדו מדברים אלה כי הסנוי הוא "המאור הגדול", והסריגוראי הוא בבחינת "המאור הקטן", ומוכרחים להקטינו בעלי-כרחו, כי כך נגזר: אין שני מלכים משתמשים בכתר אחד...

ט"ו.

האספה הגדולה. — חרם תחת חרם. — פסקה דין. —
הסכמת הגאונים. — רמיה נוראה. — הודאת בעל-
דין. — בן קם באביו. — נבואת „רבו“ — שנוי עתים.

באשר חג של שבועות נתמלא בית המדרש הגדול
אשר בחצר הסנוי מפה לפה. כל החסידים, כט"ו מאות
איש בערך, שבאו לקבל פני הצדיק ברנל, ורבים מיושבי
העיר, החרדים לכבוד רבם הזקן, נהאספו לראות את
האספה ההכתורית. ניסכיב לשלחן הארוך ישבו לערך
מאה רבנים, דינים וסתם תלמידי חכמים, שנקראו הפעם
בשם „בני“ד הגדול, אף כי לא היה אף רב מפורסם אחר
ביניהם.

הסנוי בעצמו לא השתתף באספה כל עיקר. רק
עושי דברו ודבר בנו ר' ברוך, רוח החיה במחלקת, סדרו
הכל. באספה ההיא לא קבלו ולא נבו כל עדות, בראשונה
קראו כיפי הכתב את כל גביות העדיות, שכבר נזכרו
למעלה, כי הסריגוראים יוצאים לתרבות רעה, אבל בענין
הזה נגעו רק בלאחר יד. ראשי האספה השתדלו להטעים
ביותר את דבר המקרה האחרון, כלומר החרם הארצי
ישראל, שהרעיש את לבות הנאספים, והוא שנתן להם
ידים להצדיק את מעשיהם.

רבני האספה לא שקלו וטרו הרבה בנידון זה. פסק
דינם היה כבר מוכן ומזומן מראש, להוציא מכלל ישראל
את כל הסריגוראים בני משפחת הריוזני, ואלפי חסידיהם,
ולהכריז חרם פומבי על אמרכלי כולל רוסיה באה"ק ועל
חסירי ס"ג שסיעו בידם.

אדות הכרות החרם על חסירי ס"ג באה"ק, קוראים
אנחנו ב„העברי“ הפרודי (משנת תרכ"ט, דף 262) כדברים
האלה:

„במוצאי שבועות זה שם אחד נפשו בכפו ודבק
פתקים על כותל רבנו הקרוי ועל כותלי רחוב היהודים,
ויש ברך והרף את רבני הקרוי. ואנשי כנו, ויותר
מאלף איש שבאו לחוג שבועות פה, בהביטם זאת, אם
הנקמה יקרה בקרבם. למחרת החג, ההאספו הרבנים
מכביכותינו, ורבני אויגרון והדיונים וכל לומדי תורה,
יותר מג' מאות איש, אשר באו הנה לחוג את חגם,
בבית המדרש של ההכרה קדישא פה, והתליכו להחרים
את ניסן ב"ק זמ. סגל נאמין הקרושה, יתחרומו את
הרב, ואת האיש יהדביק את ההרם פה, וכן נעשה. אחר
הפסק, נועדו כלם לבית הכנסת שהיה מלא משה לפה, וגם
לפני ביהב"ג היו יותר מב' אלפים אנשים, נשים וטף,
שבאו לראות המהזזה הנורא. הי"ן דעה הכריו בשומכו
הפסק: „בודיעת בו"ד של מטה וכודיעת בו"ד של מעלה
נהלם דבר, להחרים את ניסן ב"ק ואת מ. סגל ואת
האיש אשר הרהיב בנפשו עזו להדביק הנהקים ואת כל
המחרפים והמגדפים, ואת כל אשר יתרו
לה בא, כלם יהיו נחרמים מן העוה"ז ומן העוה"ב
באין תקומה." אחר הקריאה, תקעו עשר הקיעות כרת
וכרין, וכזה נהו נפשם והלכו לביתם.

החרם הזה היה, כנראה, רק כעין הוספה להחרם
הגדול שהוכרז באספה הגדולה, שבה החרמו לא רק
אנשים פרטים, אלא קהלות שלטות בישראל.

וזה נוסח פסקיהדין:

„הדשים מקרוב באו מננים עננים בשם הכריו
סאנדיוגורא, מנהגיהם וההלכותיהם לא שערום אבותינו,
ולא שמענו מרבנותינו הקרושים דרך כזה ח"ו, אשר
יהיה ח"ו נגר חוקי הוה"ק, הן הן עוי פנים שברור
בכל עור ועיר, בכל פלך ופלך, בכל מקומות שבתם, כעת
התאספו ונבלו פיהם כנכול פה, והטויד ידברו סרה על
כל עדוקי הדור, הן אותם אשר כתוים וחיו לאו"ט,
זהן אשר בג"ע מנוהחם נוהי נפש זלה"ה זה כמאות

שנה, וגם על רבותיהם היה כלבינו עליהם, יען כי נשיהם וכנותיהם יתנהגו בפריצות יתרה ובחוקות הגוים אשר לא יזמיענו ולא ראינו מרבנותינו הקדושים דרך כזה ח"ו, מימות רבנו הבעש"ט זלה"ה ותלמידיו הק' דורכו עקבותיו. עכ"ז שזמנו מתסום לפינו והיונו מחזקים והכנו על כבוד אבותיהם הקדושים זי"ע, וכעת, אשר אחד המיוחד שבאחים הוציא א"ע מן הכלל, כידוע לכל, נראה בעליל כי הדרך הזה הוא טיעוקל ומקולקל נגר הוה"ק וזה פרות. ועוד הכת היא מענה בשיהם הטמא ישיהו דרך גבוה ולאו כל מוחא סביל דא. ע"כ אנשים כשרים ויראי השם מכמה עירות הקרובים והרחוקים, כתבו לכבוד קדושת אדמו"ר גאון עולם שליט"א מה לעשות בעת הזאת אשר עת צרה היא ליעקב, וכ"ק ארז"ר שליט"א, לרוב קנאתו לה' ולתורתו הקרושה, השיב להם דבר ח' זו הלכת להרתיק מהם עד קצה האחרון, כאשר ידוע לנו שאף המלמדים מכת שלהם מטכאים את התינוקות של בית רבן ומבטלין מתורת ה' ומלמדים את התלמידים רק דברי עזות וחצופות זנבל מה ושבירות, ועוד כהנה וכהנה הוסיפו בני עולה לענות לעשות סרה ולהדית כמה וכמה נפשות מישראל מרת הוה"ק בדברים נפתרים, אשר כרי בויון למרעם בפני קהל ועדת ונאמן הבד"צ אשר הוגבה עדות זאת בפניהם, כמה רוב הרבנים החתומים מכה.

והנה מהראוי היה להכת. ההיא, בעת קרה המקרה הרע ההוא להת אל לבם להשליך דרך הרע, כי רואים בעליל כי דרך מות היא, ולהת תודה לגדולי התורה ולצדיקי אמת, אשר לא זאת דרך ישר לפני אים, ולדרוך דרך ישר עפ"י דת וחוקי תוה"ק, לבלי נטות ימין ושמאל, כאשר יורם מורי התורה עפ"י השו"ע, אולם הרשעים האלה מנחם עזה כנחשיה ויעיזו פניהם לאמר, אשר דרכם מכל נסתרה, ירום וגבה ונשא לטעלה ראש, ומחזקים ומגדפים את כל צדיקי דורנו וגאוני ומננו,

אשר כל עמלם ותפעם כחורת ה', על אשר על פניהם
 ווכיחום, וכן עשו לכבוד קדושת מרן רב האי גאון
 הקדוש והטהור, אשר כל בית ישראל נשען עליו,
 המפורסם בתורתו וקדושתו בכל קצו ארץ מרן תיים
 האלבקרשטאם שלום"א, על כי הגיד להם טעמם, נשאו
 ראש להרפו ולגרפו בדברי הרופין וגדופין אשר לא
 יעשה בן לקטן שבקטנים, ואף גם זאת במקום הקודש
 והמקדש באו פריצים להלל ש"ס ויננו לשונם כמו נחש
 לירות הצים מול צדיק וס"ע, גאון וקדוש ישראל הנ"ל,
 לכן שמנו לב לחום על כבוד התורה ועל רבנו הנ"ל
 שר התורה שלום"א, כי מי יעצום עיניו לראות שפלות
 התורה, המתוללת ח"ו בידו זדים אורוים? או מי
 יאבום אזנו לשמוע הרפתה ויהאפק וידום? כי לא די
 אשר אינם מקבלים מוסר, עוד שמים השך לאור ואור
 לחשך, יטירו טוב כרע ורע בטוב, וכל מגמת וחפין לכבם
 להרום ח"ו דה תוה"ק והשו"ע, וטענה בפיהם הטמא, כי
 רבם אשר הוא נגד חוקי תוה"ק הוא נתיב לא ידעו
 עיט. לכן נתאספנו ועיננו בדינם, אשר עפ"י דין
 תוה"ק ר א ו י ס ה מ ה ל ה ב ד ל ס ק ה ל
 י ש ר א ל' ו ל א ל ה ס ח ל ק ו נ ח ל ה כ ע ד ת
 י ש ר א ל ה א מ ו נ ו ס ע ל ד ר כ ו ה ה ו ר ר ה
 ו ה מ צ ו ה ה נ ת ו נ ה מ ס י נ ו ו ה מ ק ו ב ל
 ב ו ד י נ ו מ ד ו ר ד ו ר, כאשר כחב עליהם
 מרן הגאון שלום"א.

ואם כי ה"ל אכפת מורי התורה אהנו, לא עלינו
 המלאכה לגמור, ושמנו עינינו בכל גאוננו ועדיקו ישראל
 ה' עליהם יחיו, ולהציע דברינו לפניהם, ועינו העדה
 יורו וישפטו ויורו לעם בנ"ו לכלי יודהו ח"ו בעצת
 המדיהים האלה מאהרי תוה"ק, כמו שאורו הלציהם
 גבורי ושרי התורה בדורות הראשונים, בעת קמו סרותים
 על ישראל. וכן עשה רבנו הרשב"א ז"ל, ורבותינו
 הקדושים שהיו בימי הכת ש"צ ודומיהם.

ועתה אהם רבותינו הגאונים והעדיקים, אשר
 בעלכם יחסיון תופשו התורה, התאזרו היל והתעוררו,
 וחוסו על התורה ולומדיה, אל תתנו דמי לכם, תגלו
 קלון בזוי התורה בקרב כל ישראל. פקחו נא עיני העדה,
 למען ידעו כל ישראל להרחיק מדרכי מות ויסורו מישאל
 מכה ואת בניהם תרחיקו מכתת הזאת, סורו כמא קראו
 לסו, כי אין לנו שיוור רק התורה הזאת. וכל הנוחר
 לעצמו רבים שונים שלא עפ"י תורה אף כחוט השערה,
 מין ואפקורם יהשב זכל מ ת ש ב ת ב ע ל
 ה כ ת ה ז א ת ק ד ו י ש ת מ ר נ ה נ"ל הגאון
 ס צ א נ ז, ה ו א כ ד ת ש ל ת ו ר ה ו כ ה ל כ ה.
 כי נתברר לנו שכל דרכם של הכת הזאת להפר ח"ו התורה
 והמצוה. לכן עשו זאת אפוא להציל נפשות ישראל
 מרדת שחת, וכת הרשעה כלה כעשן הכלה ועדיקים
 באמונתם יחיו, ונזכה במהרה לכיאת משיחנו אמן.
 כ"ד הבתכים לכבוד ה' ולכבוד התורה ולומדיה,
 להגדיל התורה ולהאדירה.

באנו עה"ח יום ג' נשא, א"ח דחג השבועות פ"ק
 צאנו.

חתומים מ"ו רבנים, מוצ"ים ודיינים.
 בעל הקונטרס „כנסת הגדולה“, שהוציאו הסנוים,
 מעיר, כי על הפסקדין הזה התמו עוד שלישים רבנים,
 אך הם הפצירו בו שלא לפרסם שמותיהם, מטעמים
 ידועים.

העתקות רבות של הפסקדין נשלחו אל כל גאוני
 הדור, כדי לקבל את הסכמתם. בעל הקונטרס הנ"ל מעיר
 כי כמעט כל הגאונים הסכימו על הפסק ההוא. באותו
 קונטרס, אחרי הפסקדין עם מ"ו החתימות, הוא כותב:
 „ועתה יבואו כל מכתבי הגאונים הרבנים אשר
 שלחו דעתם הנ"ל ודבריהם במכתבים להם כו
 על כל דבריו האגרות הזאת, כו ראוי
 על ככה אשר באמת ובעדק דברו עפ"י דין תוה"ק.“

והוא הולך ומרפס את כיתבי הגאונים בלבו, מכטניס־לוב, מקוטנא, מקאלוט, ביפריסק, כזורשה ועוד. פה ישאל השואל: כלום אפשר הדבר, שנאוני הדור יסמכו בנרון הישוב כזה, שכבוד בית ישראל תלוי עליו, על פסקדין של רבנים בלתי נודעים ושהם בעצמם נוגעים בדבר? בפסקי הדין של איוו ישאלה קלה נוהגים תמיד הרבנים להתחיל בנוסח: "בפנינו בי"ד ההתומים מיטה באו פלוגי ופלוגי והעידו כף וכף." ובהם בפסקדין ישנזור בו כליה על רבבות אלפי ישראל, מיכתפק ה"בי"ד הגדול" (כך קראו הסגנים אז רבני הוער) להודיע בדרך כלל, כי "הוסיפו בני עולה לעשות סרה ולהדיח מיטה וכמה נפשות מישראל מדת תוה"ק בדברים נסתרים, אישר כדי בזיון לפרטם בפני קהל וערה ונאמן הביד"צ אישר הונכה עדות זאת בפניהם." מה ננכה? מפי מי ננכה? ומי היה הנוכה? (מלבד אלה שהיו נוגעים בדבר)? מכל זה אין זכר בפסקהדין.

מלבד זאת, הננו הופכים והופכים בתשובותיהם של הגאונים ואי אפשר למינא בהן אף דבר של הסכמה להכריח את הסדיגוראים מכלל ישראל, וכי אפשר להניח שהשימיטו את עיקר הענין, שעליו היה עליהם לרון, ועברו עליו בשתיקה?

הנה, למשל, כיתבו של הגאון מקוטנא:

"דבר החירופין והגידופין, מכתבו פלסתר אישר יצאו על הגאון וכו' בקש"ת תיום הלברישטאם נ"ו, האומנם כי לכו בטה, אשר התנאים, האמוראים וגאוננו קשישאי ועמדו לימינו ויתבעו עלבוננו, לזאת יהשבו למותר דברו. אמנם לאשר ראיתי אישר ראיתי הגאונים דמדינת גלוציע ייחיו, קנאו לכבוד הגאון ולכבוד התורה, הננו כמתווב מפנו כבוד התורה להיות קעת סניף לדבריהם אשר הם כל"ס כהליו אש. ולדעתו, כל מי שיש בקרבו מיטין מאהבת אש התורה, מתווב להיות מסויע להם ולהוש על כבוד התורה ועלכון הגאון נ"ו."

התישבה הזאת איננה לנמרי כימין השאלה. פה הוא
מתכוין רק כנגד המהרפים בכתבי פלסתר את הסנוז, אך
אין כל זכר להסכמה כי „אין להכדיגוראים חלק ונהלה
בבית יעקב עוד“.

אבל באמת עשו הסנוזים רמיה נוראה. הם גם היו
עתירים ליהן עליו את הדין, „אלמלא הקדימו להורות
בעצמם, ב ח ש א י, בסוף הקונטרס „כנסת הגדולה“,
במקום לא נראה וניכר, על מעשים המכוער והמנוגה.

לרבני האספה היה ברור כי פסקדינים הם לא
יעשה כל רושם על רעת הקהל שאיננו נוגע בדבר, כי
השפעתם היא פעוטה מאד; גם זה היה ברור להם, כי
גאוני הרור לא יסכימו על גביות עדיות שלהם, ולכן שמו
פניהם אל הרמיה ועשו מעשה אשר לא יעשה: הם
ח ת מ ו א ת ש מ ו ת י ה ם ע ל ש ת י
נ ו פ ח א ו ת ש ו נ ו ת. מן הנוסחה השניה
השמיטו את כל העוקז אשר בראשונה, ואותה שלחו אל
הגאונים. ואהרי שהשיגו תשובותיהם, הלכו והרפסו
אותן עם ה נ ו פ ח ה ה ר א י ש ו נ ה, לסמכות
את עיני הקהל שיאמיין כי הגאונים הסכימו „לכל דברי
האגרת“, כלומר, להנוסחה הראשונה.

כנראה, נודעה הרמיה ברבים, ורבנים אחרים החלו
לקרוא הגר ולערוף כחאה, כי מעולם לא התמו אף לא
הסכימו לפסקדין אשר כזה. ולכן הוכרחו הסנוזים
להדפיס „הוספה“ אל הקונטרס כנה"ג (כדף ע"ד), ושם
בהבלעה, בין השיטין, הם כותבים:

„ויען כי הרבנים אשר היו באספה כתבו שתי
נוסחאות לשלוח לגדולי הרור ויתר הרבנים שלא היו
בועד ההוא, וגם שניהם לדבר אחד נהכונו, אך שאתר
מהברו בשני קנה, ו על ש נ י ה ם ח ת מ ו
כ ל ב ב ה ת י מ ת י ד ם. אך פן יבוא אחר,
אשר קרא את נוסח האחד ולא השני, ויאמר ח"ו (?)
כי לא ע"ז ההמו, ע"כ הננו להעתיק פה גם את הנוסח

השני, וכל אשר תהמו על הראשון התמו ג"כ על השני,
למען ידעו הכל קויט אמרו אמת."
אין מן הצורך להעתיק פה את הנוסחה השניה, אבל
כדאי להראות על שנוי אחד שביניהן, ומכינו יקיש הקורא
על השאר.

בנוסחה הראשונה נאמר:

"לכן התאספנו ועינונו בדונם אשר עפ"י דתוה"ק
ראויים המה להבדל טקה ל ישראל
ולא להם חלק ונתלה בדת ישראל
האטונים על דרכי התורה והמצוה
הנתונה מסוינו והמקובל בידינו
מדור דור, כאשר כתב עליהם מרן הגאון
שליט"א. ואם כו"ת"ל אספת טורי התורה אתנו, לא
עלינו המלאכה לגמור, ושמונו עינונו בכל גאונו ועדיקו
ישראל ה' עליהם יתיו, ולהציע דכרונו לפניהם, ועינו
העדה יורו וישפטו ויורו לעם בני לבלו יודתו ה"ו
בענת המדיחים האלה מאחרי תוה"ק, כמו שאזרו
חלציהם גבורו ושרו התורה בדורות הראשונים,
בעת קמו מדיחים על ישראל, וכן
עשה רבנו הרשב"א ז"ל, ורבותינו הקדושים שהיו
ביוטו הכת ש"צ ודוטו ס.ס."
ובשניה נאמר:

"לכן נתאספנו יחד וגמרנו ברעתנו להציע הדברים
לפני גאוני הדור עינו העדה המה יורו והמה
ישפטו את הדרך לבל וות ישראל הלילה וחלילה, כמו
שאזרו הלציהם גאוני הקדמונים רבותינו הראשונים
כמו הרשב"א ז"ל בימיו."

ובכן, היטיטו בנוסחה השניה את כל העיקר שעליו
סמכו בנוסחה הראשונה, ועליה ענו הגאונים מה שענה,
איש לפי דרכו. והסנוים לא בושו להרפס את הנוסחה
הראשונה, ולצרף אליה הסכמות הגאונים עליה, וביתר
הקונטרסים, שהרפסו הסנוים, כמו "ילקוט הרועים",

„שבט לנו כפילים“ ועוד, שתקו ולא הזכירו במאומה את הנזכרה השניה. הם הדפיסו רק את הראשונה, ואחריה הפכיות הגאונים כי „אין להסדיגוראים עוד חלק ונהלה בקרב ישראל“.

העובדה המכוערת הזאת כראה לדעת עד כמה כונו הרודפים לשם שכום, ועד כמה יש לסנוף על גביות העדיות של הסידים ופסקידינם של רבניהם.

וכי היו התוצאות של המהלוקת הזאת?

התוצאות היו לגמרי אחרות כיפה שכונו הפנוים. על־ידי המהלוקת נתגרה ההסידות הכדיגוראית. עד העת האחרונה, היו שליטת הערים: סדיגורה, טיטרטקוב והוסיאטין, יקום מושב האחים בני הריוני ובניהם אחרים, לתלפיות, שעשרות אלפי הסידים היו פונים אליהן, והשפעת צדיקיהן היתה כרובה מאד; וההסידות הסניות ירדה מגדולתה, תיכף לאחר שנסתלק הסני הזקן (כ"ה ניסן, תרל"ו). ככל בני מיטפתו לא נשאר אף צדיק מפורסם אחר בעל השפעה ידועה, שנוכל לאמר עליו שירש כבודו וגדולתו. בנו ר' יהזקאל'י משינאווע, שהיה במדה ידועה „רבי“ מפורסם ובעל השפעה, לא ירש גדולתו מאביו, כי נהג את רבנותו הרבה שנים עוד בחייו.

וכענין הוא לדעת, כי דוקא ה„רבי“ הזה, ר' יהזקאל'י, היה האחד בין כל בני הזקן, שהשתדל תמיד בכל כחו להשיקיע את איש הכריכה עד כמה שאפשר, והוא היה גם האחד שלא הקל ראשו כנגד ההרס הארצי־ישראלי והצטער עליו מאד.

תיכף אחריו הג השבועות הנזכר, כיהר הצדיק השיני ויאי הזה לנסוע לארץ הקדושה, בתקותו כי יעלה בידו לפתות את הסדיגוראים אשר שם, להסיר בעצמם את ההרס מעל ראש אביו. אך דבר זה לא עלה בידו, וכמעט שהיה נאלץ לברוח בהתבא מארץ הקדושה, מיראתו את תוקף הווע של הסדיגוראים, ואחריו שובו

האלה:

הביתה, לא נסע עוד אל אביו לבקרו בביתו מפני קללת
ההרס המרהפת עליו. וגם אחרי מות אביו, לא בקר מעולם
את קברו. כאשר פרצה תבערה בחצר הסנוי, אחרי מותו,
והלהבה קפצה על כל בתי העיר, עד מקום קברו של הכנוי,
והאהל איזר עליו נשרף, אמר הצדיק משיניאווע לכתי
סודו כי רואה הוא בזה יד החרם...

חסידים רבים מאמינים, כי נתקימה בהסנוי נבואתו
של תלמידו ר' שלמה מזויעלופאליע. ה"רבי" הזה,
שהרימנובו סביבה, היה נרדף כל ימיו מאת הכנוי. לפני
מותו (י"ד כסלו, תרי"ט) אמר כדברים האלה: עליו (על
הסנוי) יקיים כאמר התוספת (קידושין ל"א, ע"ב) בשם
המדרש על "מומור לאסף": משל לשפחה שהלכה לשאב
מים מן הבאר ונפל כדה לבאר, והיתה מצטערת וכובה,
עד שבאתה שפחת המלך לשאוב וכירה כלי של זהב, ונפל
אותו כלי שם. התהילה הראשונה לשורר ואמרה: עד
עכשיו לא הייתי סבורה שיוציא שום אדם כרי, שהוא של
הרם, מן הבאר, שאינו נחשב; ועכשיו, מי שיוציא אותו
של זהב יוציא כרי עמו. "יבוא יום", — סים הוועהיר
פולאי, — "ויבוא בריב עם מי שתקוף מנינו, ואז ישולם
לו גם גביל כד י" (מיון קרו עג, כלשיו נופל על
לשון: ריבי).

עוד שנים רבות אחרי כן היתה הישגה בין סנו
וסדיגורה גדולה וכבושה. במספת הסדיגוראים היה אסור
אף להזכיר את המלה "סנו" בלי הרוף וגרוף עמה. נזכר
אני באפיוזורה קטנה.

בהיותי בשנת תרמ"א בס"ג, נמניתי בערב יוה"כ
בין ה י ו ש ב י ם לאכול את הסעודה בהצר הרבי
מסדיגורה. שכני, אברך מבנדין, שאלני למקום מילדתני.
כשמעו כי מגליציה אני, שאלני: אפשר שקרוב אתה
לעירו של ה... (פה הזכיר את שם הסנוי בהאר מנונה
מיאר). נבהלתו ליטמוע, כי פרחו כזה יעזו לחרף צדיק
מפורסם וגאון הדור לאתר פטירתו.

— אסור לכפר אחר מטתו של מת, ענית.
— "סנוז" בינינו, חברים! — קרא הצעיר ההוא
אל שכניו, ולאא מהרתי לברוח מן השלחן, מי יודע מה
היה עולה לי?
אבל במישך השנים רפתה השנאה, ביחוד אחרי
שחכירי ס"ג היו לרוב מנין ורוב בנין של החסידות הנל"י
צאית. זבימינו כבר זכינו כי הרבו מסקהל, בנו של
הבלזי, בעל דבכיה של סדיגורה, השתדך עם הוויזניצי,
נכדו של הריוזני, והסירי סדיגורה רקדו יחד עם חסירי
סנוז ובלזי רקוד של מצוה.
נישתנו העתים!

תקוני טעויות:

- בשער הספר, שורה 6, נדפס: תוצאת, צ"ל: תוצאה.
בשער השני, שורה ד', נדפס: פצועים, צ"ל: פצועים.
צד 7, שורה 3 ממטה למעלה, נדפס: ילהשתקע, צ"ל:
ולהשתקע.
- צד 9, שורה 16, נדפס: שככתו, צ"ל: שכחתו.
" " 8 10 נדפס: ר' אורי, צ"ל: ר' אוריה.
" 28 " 6 מיטה למעלה, נדפס: לבי, צ"ל: בלבי.
" 32 " 8 ממטה למעלה, נדפס: הרב להושיע,
וצ"ל: "ורב להושיע".
- " 40 שורה שלפני האהרונה, נדפס: הנל, צ"ל הנ"ל.
" 66 " 14 נדפס: וכו', צ"ל: וכו' .
" 83 " 18 נדפס: המיוער, צ"ל: המיוער.
-